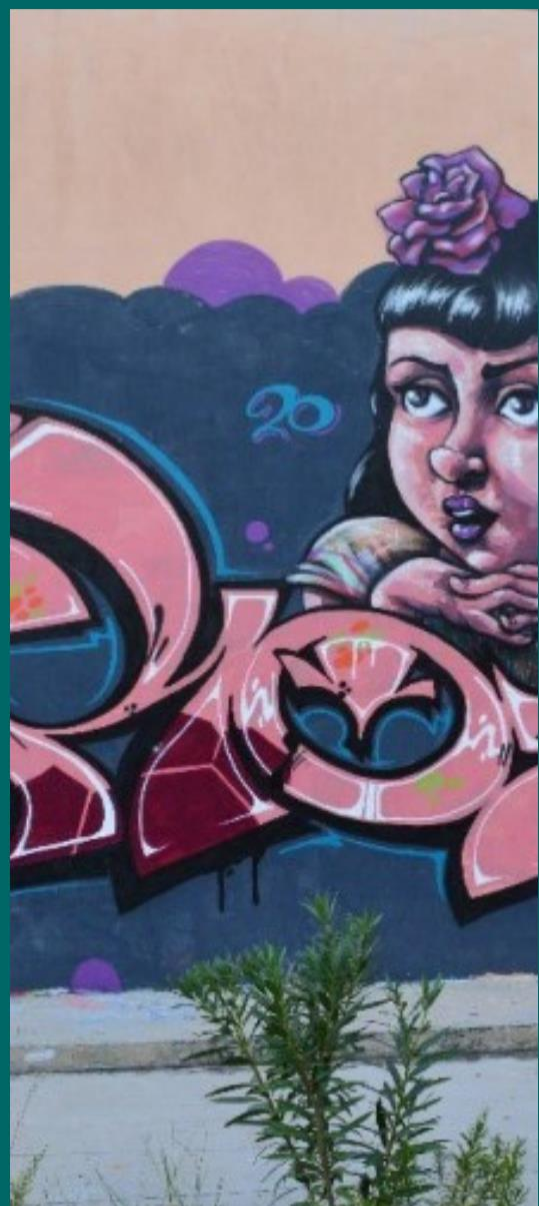

ΝΕΟΙ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΗ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ, ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ
2022

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Κατερίνα Ηλιού
Μανίνα Κακεπάκη
Νίκος Κληρονόμος

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ
ΕΤΟΣ
ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Πως να παραπέμψετε το παρόν κείμενο: Ηλιού, Κ., Κακεπάκη, Μ., Κληρονόμος Ν. (2022). Νέοι και Ευρώπη: Ταυτότητα, Στόχοι και το μέλλον της Ευρώπης. Τελική Έκθεση. ΕΚΚΕ – ΓΓ ΕΕΚΔΒ&Ν.

Το έργο παρέχεται υπό όρους της δημόσιας άδειας του νομικού προσώπου Creative Commons Corporation: Αναφορά Δημιουργού – Μη Εμπορική Χρήση – Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 (CC BY-NC-ND).

Χρηματοδότηση: Το έργο «Νέοι, Ευρώπη, Δημοκρατία» εντάσσεται στον εθνικό προγραμματισμό δράσεων της Γενικής Γραμματείας Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Δια Βίου Μάθησης και Νεολαίας (ΓΓ ΕΕΚΔΒ&Ν) του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ) ως Εθνικός Συντονιστής στην Ελλάδα για το [Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας 2022](#) και χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σε συνεργασία με το Ινστιτούτο Πολιτικών Ερευνών (ΙΠΕ) του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ) υλοποιήθηκαν δύο έρευνες με πληθυσμό στόχο τους νέους στην Ελλάδα.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: Κατερίνα Ηλιού

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΣΥΝ-ΥΠΕΥΘΥΝΗ: Μανίνα Κακεπάκη

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ: Παύλος Μπαλτάς, Χριστίνα Φρέντζου, Νικόλαος Κληρονόμος, Σταύρος Μαρούλης, Μαρία Περιβολαράκη

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

**ΓΙΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ
ΤΟ ΕΡΓΟ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΕ:**

Ομάδα διαχείρισης:

**Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης,
Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας (ΓΓΕΕΚΔΒ&Ν)
του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων (ΥΠΑΙΘ):**

Κωνσταντίνα Πισλή, Εθνική Συντονίστρια Ευρωπαϊκού Έτους
Νεολαίας 2022, Διευθύντρια Γραφείου του Γενικού Γραμματέα
ΕΕΚΔΒΜ&Ν (kpisli@minedu.gov.gr)

Χρυσάνθη Παπαδοπούλου, Συνεργάτης τομέα Νεολαίας στο
Γραφείο του Γενικού Γραμματέα ΕΕΚΔΒΜ&Ν και επιβλέπτουσα του
ΕΕΝ 2022 (chpapadopoulou@minedu.gov.gr)

Ερευνητική ομάδα:

**Ινστιτούτο Πολιτικών Ερευνών (ΙΠΕ), Εθνικό Κέντρο
Κοινωνικών Ερευνών (ΕΚΚΕ)**

Κατερίνα Ηλιού, Κύρια Ερευνήτρια, Κοινωνική ψυχολόγος
(kiliou@ekke.gr)

Μανίνα Κακεπάκη, Κύρια Ερευνήτρια, Πολιτική επιστήμονας
(mkakepaki@ekke.gr)

Νίκος Κληρονόμος, Βοηθός έρευνας, Πολιτικός επιστήμονας
(nklironomos@ekke.gr)

Πίνακας Περιεχομένων

01 | Εισαγωγή

03 | Θεωρητική Πλαισίωση

13 | Η Ταυτότητα της Έρευνας

14 | I. Εθνική και Ευρωπαϊκή Ταυτότητα

18 | II. Κοινές Ευρωπαϊκές Εμπειρίες

22 | III. Η Ελλάδα στην Ευρώπη

25 | IV. Υποστασιακότητα

30 | V. Κλιματική Αλλαγή

32 | VI. Περιβάλλον και Κλίμα

36 | VII. Ψηφιακή Μετάβαση και Δικαιώματα

40 | VIII. 17 Στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης ΟΗΕ

45 | Συμπερασματικές Παρατηρήσεις

50 | Βιβλιογραφία

52 | Παράρτημα Πινάκων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σκοπός, σημασία και αναγκαιότητα της έρευνας

Η έρευνα «*Νέοι και Ευρώπη: Πως αντιλαμβάνονται οι νέοι την Ευρώπη και την ταυτότητά τους μέσα σε αυτή – Στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης και νέοι*» έχει ως βασικό αντικείμενο την διερεύνηση της ταυτότητας των νέων, των προσδοκιών τους από την Ευρώπη και του τρόπου που συγκροτείται η εθνική και ευρωπαϊκή τους ταυτότητα.

Οι νέοι ηλικίας 18-29 ετών που διαμένουν σε όλη την επικράτεια της Ελλάδας αποτελούν τον πληθυσμό στόχο της έρευνας. Πρόκειται για άτομα που είναι «αυτόχθονες» Ευρωπαίοι πολίτες από τη στιγμή της γέννησής τους. Συνεπώς, φέρουν μία διπλή ιδιότητα του πολίτη, η μία πλευρά της οποίας εντοπίζεται στη χώρα καταγωγής τους και η άλλη εδράζεται στην ένταξη της χώρας καταγωγής στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η διερεύνηση του αυτο-προσδιορισμού των νέων μέσα από την Ελληνική και την Ευρωπαϊκή τους ταυτότητα αποκτά σημαίνουσα σημασία στη μετά COVID-19 εποχή, καθώς η πανδημία κατέλυσε τα σύνορα μεταξύ χωρών και κατέδειξε την κοινή μοίρα των πολιτών του κόσμου. Η Ευρωπαϊκή ιδιότητα του πολίτη καθόρισε βασικές παραμέτρους για την αντιμετώπιση της πανδημίας με έμπρακτες παρεμβάσεις στην καθημερινή ζωή των Ελλήνων πολιτών, καθώς και τις δυνατότητες πρόσβασής τους σε μορφές πρόληψης, όπως ο εμβολιασμός. Η πανδημική κρίση, όμως, ιδιαίτερα για τους νέους, επισυμβαίνει σε μία χρονική ακολουθία, κατά την οποία έχει προηγηθεί μια δεκαετής οικονομική κρίση κατά την οποία οι Έλληνες ως μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης τέθηκαν στο διεθνές επίκεντρο ως δανειολήπτες που στηρίχτηκαν στους πολιτικο-οικονομικούς μηχανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης για να αποσοβήσουν το ενδεχόμενο μιας εθνικής χρεοκοπίας.

Η διεθνής επικαιρότητα που μόλις περιγράψαμε υποστηρίζει την αναγκαιότητα για τη διεξαγωγή της έρευνας που επικεντρώνεται στον προσδιορισμό της Ευρωπαϊκής και εθνικής ταυτότητας των νέων Ελλήνων. Η επικέντρωση στην ηλικιακή ομάδα των νέων, επιπλέον, επιχειρεί να περιορίσει το εύρος του πληθυσμού στόχου με σκοπό να μελετηθούν εις βάθος στοιχεία αυτο-προσδιορισμού των νέων, καθώς βρίσκονται σε ένα αναπτυξιακό στάδιο του κύκλου ζωής τους που καθορίζει τον προσδιορισμό της ατομικής ενήλικης ταυτότητας.

Αφορμή για την εν λόγω μελέτη αποτελεί η ανακήρυξη του έτους 2022 ως **Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας** και αποτελεί εθνική δράση συμμετοχής της Ελλάδας στους κύριους στόχους της συγκεκριμένης Ευρωπαϊκής απόφασης.

Η έρευνα επικεντρώνεται στους εξής θεματικούς άξονες, η επιλογή των οποίων βασίστηκε τόσο στο αντικείμενο της έρευνας, όσο και στους **βασικούς στόχους για τη νεολαία που έχουν υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Ένωση:**

- Εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα
- Κοινές Ευρωπαϊκές εμπειρίες
- Η Ελλάδα στην Ευρώπη
- Υποστασιακότητα
- Κλιματική αλλαγή
- Περιβάλλον και κλίμα
- Ψηφιακή μετάβαση και δικαιώματα
- Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη νεολαία

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗ ΠΛΑΙΣΙΩΣΗ

Οι βασικοί θεωρητικοί προβληματισμοί που καθοδήγησαν το σχεδιασμό της έρευνας προσδιορίζονται ως εξής:

Συγκρότηση κοινής ευρωπαϊκής εμπειρίας και προσδοκιών από την Ευρώπη

Σύμφωνα με πρόσφατες έρευνες (Garton Ash, 2021) οι νεότερες γενιές Ευρωπαίων, οι οποίες έχουν κοινωνικοποιηθεί σε ένα περιβάλλον απρόσκοπτης κυκλοφορίας και πρόσβασης σε κοινά εκπαιδευτικά και πολιτισμικά προγράμματα και προϊόντα, αντιλαμβάνονται την έννοια της Ευρώπης θετικότερα από τις παλαιότερες γενιές (Down & Wilson, 2017). Έτσι, καταγράφεται η ιδιαίτερη σημασία που αποδίδουν οι νέοι σε βασικές πολιτικές της Ε.Ε. όπως η ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων και αγαθών, οι δράσεις για το κλίμα, καθώς και η προάσπιση των δικαιωμάτων και των δημοκρατικών ελευθεριών στα Κράτη Μέλη (Flash Eurobarometer, 2022). Ωστόσο, καθώς τα στοιχεία δείχνουν ότι πέρα από τις διαγενεακές διαφορές καταγράφονται και διαφορές μεταξύ των νέων διαφορετικών Κρατών-Μελών της Ε.Ε. (Lauterbach & De Vries, 2020), η έρευνά μας διερευνά την παραπάνω σχέση, ιδιαίτερα στο πλαίσιο των τρεχουσών πολιτικών και κοινωνικών εξελίξεων (πανδημία, εισβολή στην Ουκρανία κ.ο.κ.).

Προσλήψεις μέσα από τον «τυφλό» και «εποικοδομητικό» πατριωτισμό

Σε ό,τι αφορά στις απόψεις των νέων για την Ελλάδα, αλλά και την Ευρώπη, πηγή θεωρητικού προβληματισμού αποτελούν οι διεθνείς θεωρίες για τον πατριωτισμό και οι σχετικές ερευνητικές προσεγγίσεις που αναδεικνύουν ποιοτικά διαφοροποιημένες μορφές πατριωτισμού. Πιο συγκεκριμένα ο θεωρητικός μας προσανατολισμός βασίζεται στη διάκριση μεταξύ «τυφλού» και «εποικοδομητικού πατριωτισμού», η οποία πρωτοδιατυπώθηκε και μελετήθηκε από τον κοινωνικό ψυχολόγο R.T. Schatz και τους συνεργάτες του (Schatz, 1993, 1995, Schatz et al., 1999). Ως τυφλός πατριωτισμός προσδιορίζεται η ταύτιση με την πατρίδα που χαρακτηρίζεται από αδιαμφισβήτητη θετική εκτίμηση, ένθερμη αφοσίωση και αδιαλλαξία στην κριτική για τη χώρα. Ως εποικοδομητικός πατριωτισμός προσδιορίζεται η ταύτιση με την πατρίδα που χαρακτηρίζεται από υποστήριξη της αμφισβήτησης και άσκηση κριτικής στις πρακτικές που ακολουθούνται στη χώρα με σκοπό την αλλαγή για τη βελτίωση της χώρας. Η μελέτη του τυφλού και του εποικοδομητικού πατριωτισμού συνεχίστηκε τα επόμενα χρόνια. Μάλιστα, σχεδιάστηκαν και δοκιμάστηκαν σχετικές κλίμακες μέτρησης από επιστήμονες σε ποικίλα πολιτισμικά περιβάλλοντα, όπως στην Αμερική (Barnes et al., 2015, Finell & Zogmaister, 2015, Huddy & Khatib, 2007), σε χώρες της Ευρώπης (Rothì et al., 2005, Sekerdej & Roccas, 2016), αλλά και σε άλλες χώρες (Davidof, 2010).

Στην παρούσα έρευνα επιχειρούμε να καταγράψουμε τα δύο είδη πατριωτισμού μέσα από ερωτήματα που αφορούν περιγραφές σεναρίων, όπου οι ερωτώμενοι/ες καλούνται να πάρουν θέση για την επίλυση διλημάτων στο Ευρωκοινοβούλιο.

Υποστασιακότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Μια μελέτη για την εθνική και Ευρωπαϊκή ταυτότητα αφορά τη συμμετοχή των ατόμων σε κοινωνικές κατηγορίες μεγάλης κλίμακας, με μάλλον αφηρημένο περίγραμμα, όπου οι διαδικασίες ένταξης και συμμετοχής συντελούνται με αργούς ρυθμούς και σε βάθος χρόνου. Στην παρούσα έρευνα επικεντρώνουμε στις προσλήψεις των νέων για δύο κοινωνικές κατηγορίες: την Ελλάδα ως αντανάκλαση της εθνικής τους ταυτότητας και την Ευρώπη ως αντανάκλαση της ένταξής τους σε μια υπερκείμενη διεθνή ομάδα. Οι συμμετέχοντες/ουσες στην έρευνα είναι αυτόχθονες Ευρωπαίοι/ες πολίτες και διαθέτουν, σε σχέση με τη συγκρότηση της ταυτότητάς τους, μία θεμελιώδη ελληνική ιδιότητα του πολίτη, αλλά και μια ευρωπαϊκή υπερκείμενη ιδιότητα του πολίτη, η οποία εμπεριέχει την ελληνική, δεδομένης της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιχειρώντας να κατανοήσουμε το νόημα που δίνουν οι νέοι στην ιδιότητά τους ως Ευρωπαίοι πολίτες και πως αντιλαμβάνονται την Ευρωπαϊκή Ένωση, διατυπώθηκαν ερωτήσεις που συντελούν στη διερεύνηση της υποστασιακότητας της Ευρώπης ως κοινωνική κατηγορία. Η υποστασιακότητα αντιπροσωπεύει το βαθμό στον οποίο μια κοινωνική ομάδα ως σύνολο γίνεται αντιληπτή ως συνεκτική και ενιαία οντότητα. Διατυπώθηκε πρώτη φορά από τον κοινωνικό ψυχολόγο Campbell (1958) και αφορά στην κοινωνική αντίληψη των ατόμων για τις κοινωνικές ομάδες. Πιο συγκεκριμένα, ο Campbell επικεντρώθηκε στη μέτρηση των εξής χαρακτηριστικών που συνθέτουν την υποστασιακότητα μιας ομάδας: Εγγύτητα, Ομοιότητα, Κοινή μοίρα, Σύνδεση. Η υποστασιακότητα έχει συνδεθεί και με άλλες θεωρητικές έννοιες που αφορούν στην ένταξη των ατόμων σε ομάδες, όπως η ταύτιση με τα μέλη της ομάδας, η συνοχή της ομάδας και η ικανοποίηση από τη συμμετοχή στην ομάδα (Blanchard et al., 2018). Οι έρευνες έχουν αναδείξει ότι όσο πιο μεγάλες (και αφηρημένες) είναι οι κοινωνικές ομάδες, τόσο μικρότερη είναι η πρόσληψη της υποστασιακότητας που έχουν τα μέλη αυτών των ομάδων (Johnson et al., 2006). Ωστόσο, έχει επίσης παρατηρηθεί ότι οι μεγάλες ομάδες που συνιστούν Κοινωνικές κατηγορίες, όπως η εθνικότητα, δεν παύουν να συντελούν στην εκπλήρωση αναγκών ταυτότητας (πχ. αυτοεκτίμηση, αίσθηση ταυτότητας, διακριτικότητα, μοναδικότητα, ατομικότητα) (Crawford & Salaman, 2012).

Αντιλήψεις για τη Δημοκρατία

Τέλος, αναφορικά με την σχέση των νέων με την Ευρώπη, επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στις αντιλήψεις τους για τους δημοκρατικούς θεσμούς και τον ρόλο που καταλαμβάνει η Ευρώπη, τόσο σε συμβολικό όσο και σε θεσμικό επίπεδο, στην προάσπισή τους. Οι σύγχρονες προκλήσεις απέναντι στην δημοκρατία, τόσο εκτός όσο και εντός Ε.Ε., έχουν αποτελέσει αντικείμενο εκτενέστατων αναλύσεων (Mair, 2013). Στο πλαίσιο της έρευνας διερευνώνται οι αντιλήψεις των νέων για τη Δημοκρατία εντός της Ε.Ε., καθώς και οι προτεραιότητες και προσδοκίες από αυτήν στις προκλήσεις που αναδύονται τον 21^ο αιώνα^[1].

Προτεραιότητες της Ε.Ε. για τη νεολαία

Σε σχετικό [Ψήφισμα του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης](#) και των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων των κρατών μελών στις 18 Νοεμβρίου 2018 προσδιορίστηκε η στρατηγική της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη νεολαία στη βάση 11 Ευρωπαϊκών Στόχων για τη Νεολαία 2019-2027. Οι Στόχοι για τη Νεολαία που αντανάκλουν το όραμα της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ενδυνάμωση των νέων και την υποστήριξη του μέλλοντος τους προσδιορίζονται ως εξής:

1) Συνδέοντας την Ε.Ε με τη νεολαία:

Ενίσχυση της αίσθησης των νέων ότι ανήκουν στο ευρωπαϊκό εγχείρημα και δημιουργία δεσμών μεταξύ της Ε.Ε. και των νέων για την ανάκτηση της εμπιστοσύνης και την ενίσχυση της συμμετοχής τους.

2) Ισότητα όλων των φύλων:

Διασφάλιση της ισότητας όλων των φύλων και των προσεγγίσεων που λαμβάνουν υπόψη τη διάσταση του φύλου σε όλους τους τομείς της ζωής ενός νέου.

3) Κοινωνίες χωρίς αποκλεισμούς:

Διευκόλυνση και διασφάλιση της ένταξης όλων των νέων στην κοινωνία.

4) Πληροφορίες και εποικοδομητικός διάλογος:

Διασφάλιση της καλύτερης πρόσβασης των νέων σε αξιόπιστες πληροφορίες, υποστήριξη της ικανότητάς τους να αξιολογούν με κριτικό πνεύμα τις πληροφορίες και συμμετοχή σε συμμετοχικό και εποικοδομητικό διάλογο.

5) Ψυχική υγεία και ευεξία:

Επίτευξη καλύτερης ψυχικής ευεξίας και εξάλειψη του στιγματισμού των προβλημάτων ψυχικής υγείας, προωθώντας έτσι την κοινωνική ένταξη όλων των νέων.

6) Προαγωγή των νέων της υπαίθρου:

Δημιουργία προϋποθέσεων που θα επιτρέψουν στους νέους να αξιοποιήσουν το δυναμικό τους στις αγροτικές περιοχές.

[1] Βλ. και <https://cor.europa.eu/en/our-work/Documents/Youth%20Charter%2023%20fev%202022%20joint%20launch%20CoR%20EYF.pdf>

7) Ποιότητα της απασχόλησης για όλους:

Διασφάλιση μιας προσβάσιμης αγοράς εργασίας με ευκαιρίες που οδηγούν σε ποιοτικές θέσεις εργασίας για όλους τους νέους

8) Ποιότητα της μάθησης:

Ενσωμάτωση και βελτίωση διαφόρων μορφών μάθησης, εξοπλίζοντας τους νέους για τις προκλήσεις μιας διαρκώς μεταβαλλόμενης ζωής στον 21ο αιώνα.

9) Επαρκής χώρος και συμμετοχή για όλους:

Ενίσχυση της δημοκρατικής συμμετοχής και αυτονομίας των νέων, καθώς και διάθεση ειδικών χώρων για τη νεολαία σε όλους τους τομείς της κοινωνίας.

10) Βιώσιμη Πράσινη Ευρώπη:

Να επιτευχθεί μια κοινωνία στην οποία όλοι οι νέοι θα είναι περιβαλλοντικά ενεργοί, μορφωμένοι και ικανοί να κάνουν τη διαφορά στην καθημερινή τους ζωή.

11) Οργανώσεις νέων και ευρωπαϊκά προγράμματα:

Να εξασφαλιστεί ίση πρόσβαση για όλους τους νέους σε οργανώσεις νεολαίας και ευρωπαϊκά προγράμματα για τη νεολαία, οικοδομώντας μια κοινωνία βασισμένη στις ευρωπαϊκές αξίες και στην ευρωπαϊκή ταυτότητα.

Στόχος στην παρούσα έρευνα είναι να δοθεί η δυνατότητα στους νέους/ες που συμμετέχουν να ιεραρχήσουν οι ίδιοι/ες τις παραπάνω προτεραιότητες για την υποστήριξη της νεολαίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στόχοι βιώσιμης ανάπτυξης Ο.Η.Ε. και νέοι

Κατά την 70η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών (25/10/2015) υιοθετήθηκαν ομόφωνα 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης με σκοπό να υλοποιηθούν έως το 2030. Οι στόχοι του ΟΗΕ εστιάζουν σε ποικίλους τομείς της καθημερινότητας των ανθρώπων. Το ειδικό ενδιαφέρον για τη νεολαία σημειώνεται στις δηλώσεις του Αντόνιο Γκουτέρες, Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ, όπως διατυπώνονται στο Περιφερειακό Κέντρο πληροφόρησης του ΟΗΕ[2]:

Οι Στόχοι για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη είναι το μονοπάτι που μας οδηγεί σε ένα κόσμο δικαιότερο, πιο ειρηνικό και ευημερούντα, και σε έναν υγιή πλανήτη. Είναι επίσης μια πρόσκληση για αλληλεγγύη μεταξύ των γενεών. Δεν υπάρχει μεγαλύτερο καθήκον από το να επενδύσουμε στην ευημερία των νέων.

---

[2] Βλ. <https://unric.org/el/17-%CF%83%CF%84%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9-%CE%B2%CE%B9%CF%89%CF%83%CE%B9%CE%BC%CE%B7%CF%83-%CE%B1%CE%BD%CE%B1%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7%CF%83/>

Οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ για το 2030 ορίζονται ως εξής:

Αναφέρεται στην εξάλειψη της φτώχειας παντού και στη μείωση της αναλογίας ανδρών, γυναικών και παιδιών όλων των ηλικιών που ζουν σε καταστάσεις φτώχειας. Δίνεται έμφαση στην κοινωνική προστασία, στα ίσα δικαιώματα πρόσβασης σε οικονομικούς πόρους και βασικές υπηρεσίες, όπως στις κατάλληλες νέες τεχνολογίες, στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες, συμπεριλαμβανομένων των μικροχρηματοδοτήσεων. Ενώ, έμφαση δίνεται και στη δημιουργία σταθερών πολιτικών πλαισίων που περιλαμβάνουν στρατηγικές σχετικές με την ισότητα των φύλων και υπέρ των φτωχότερων ατόμων.

Αφορά στον τερματισμό της πείνας, την επισιτιστική ασφάλεια, τη βελτίωση της διατροφής και την προαγωγή της βιώσιμης αγροτικής παραγωγής. Στοχεύει στη διασφάλιση της πρόσβασης όλων των ανθρώπων, ιδίως των φτωχών και των ανθρώπων που βρίσκονται σε ευάλωτες καταστάσεις, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών, σε ασφαλή, θρεπτική και επαρκή τροφή καθ' όλη τη διάρκεια του έτους.

Στοχεύει στη διασφάλιση μίας ζωής με υγεία και στην προαγωγή της ευημερίας για όλους, σε όλες τις ηλικίες. Στους επιμέρους στόχους περιλαμβάνονται: ο τερματισμός των επιδημιών του AIDS και άλλων μεταδοτικών ασθενειών, η μείωση κατά το ένα τρίτο της πρόωρης θνησιμότητας από μη μεταδοτικές ασθένειες μέσω της πρόληψης και της θεραπείας και η προώθηση της ψυχικής υγείας και ευημερίας. Επίσης, περιλαμβάνονται η ενίσχυση της πρόληψης και της θεραπείας της κατάχρησης ουσιών (ναρκωτικών και αλκοόλ) και η μείωση του αριθμού των παγκόσμιων θανάτων και τραυματισμών από τροχαία ατυχήματα. Τέλος, επιδιώκεται η διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγειονομική περίθαλψη, συμπεριλαμβανομένου του οικογενειακού προγραμματισμού, της ενημέρωσης και εκπαίδευσης, και της ενσωμάτωσης της αναπαραγωγικής υγείας σε εθνικές στρατηγικές και προγράμματα.

Επικεντρώνονται στη διασφάλιση της χωρίς αποκλεισμούς, ισότιμης και ποιοτικής εκπαίδευσης και στην προαγωγή ευκαιριών δια βίου μάθησης για όλους. Δίνεται έμφαση στη διασφάλιση της ισότιμης πρόσβασης για όλες τις γυναίκες και τους άνδρες σε προσιτή και ποιοτική τεχνική, επαγγελματική και τριτοβάθμια εκπαίδευση, συμπεριλαμβανομένων και των πανεπιστημίων. Επίσης, αναφέρεται η ουσιαστική αύξηση του αριθμού των νέων και των ενηλίκων οι οποίοι έχουν τις κατάλληλες δεξιότητες, συμπεριλαμβανομένων των τεχνικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων, για απασχόληση, αξιοπρεπή εργασία και επιχειρηματικότητα. Επιδιώκεται η ουσιαστική επέκταση, σε παγκόσμιο επίπεδο, του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις αναπτυσσόμενες χώρες, και ιδίως στις λιγότερο ανεπτυγμένες.

Δίνει έμφαση στην επιτάχυνση της ισότητας των φύλων και τη χειραφέτηση όλων των γυναικών και κοριτσιών, στον τερματισμό των διακρίσεων και την εξάλειψη όλων των μορφών βίας και εκμετάλλευσης. Αποσκοπεί στη διασφάλιση της πλήρους και αποτελεσματικής συμμετοχής, καθώς και των ισότιμων ευκαιριών ανάληψης ηγετικού ρόλου των γυναικών σε όλα τα επίπεδα λήψης αποφάσεων στην πολιτική, οικονομική και δημόσια ζωή, αλλά και στη διασφάλιση της καθολικής πρόσβασης στη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία.

Αφορά στη διασφάλιση καθολικής και ισότιμης πρόσβασης σε ασφαλές και προσιτό πόσιμο νερό για όλους, καθώς και στην επαρκή και ισότιμη πρόσβαση σε εγκαταστάσεις υγιεινής. Επιπλέον, επιδιώκεται η βελτίωση της ποιότητας του νερού μέσω της μείωσης της ρύπανσης, της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτινων πόρων, της προστασίας και την αποκατάστασή τους.

Αποβλέπει στο να διασφαλίσει την καθολική πρόσβαση σε προσιτές, αξιόπιστες και σύγχρονες υπηρεσίες ενέργειας, να βελτιώσει την αποδοτικότητα και να αυξήσει τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη διεθνή συνεργασία για τη διευκόλυνση της πρόσβασης στην έρευνα και την τεχνολογία καθαρής ενέργειας.

Ο συγκεκριμένος στόχος υποστηρίζει την προώθηση πολιτικών ανάπτυξης, οι οποίες θα στηρίζουν τις παραγωγικές δραστηριότητες, τη δημιουργία αξιοπρεπών θέσεων εργασίας, την επιχειρηματικότητα, τη δημιουργικότητα και την καινοτομία και ενθαρρύνουν τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις για ανάπτυξη μέσα από την πρόσβαση σε χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες. Επιπλέον, ο στόχος δίνει έμφαση στην ισότιμη πρόσβαση στην εργασία και στην εξασφάλιση ίσης αμοιβής για εργασία ίσης αξίας για όλα τα φύλα, τους νέους ανθρώπους και τα άτομα με αναπηρίες.

Αφορά επένδυση σε υποδομές, όπως: οι συγκοινωνίες, η άρδευση, η ενέργεια, οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνίας που συμβάλλουν στην επίτευξη βιώσιμης ανάπτυξης για όλους. Η ανάπτυξη των υποδομών θεωρείται προϋπόθεση για την επίτευξη ποικίλων άλλων κοινωνικών στόχων, όπως η αύξηση της παραγωγικότητας και των εισοδημάτων και η υποστήριξη του τομέα της υγείας. Η βιομηχανική ανάπτυξη - σε συνδυασμό με την τεχνολογική πρόοδο - μπορεί να συμβάλλει στη δημιουργία εισοδήματος και την αύξηση του βιοτικού επιπέδου για όλους τους ανθρώπους.

Περιλαμβάνει στόχους για μείωση της φτώχειας μέσα από την αύξηση του εισοδήματος του φτωχότερου πληθυσμού, και την προαγωγή της κοινωνικής, οικονομικής και πολιτικής ένταξης όλων, ανεξαρτήτως ηλικίας, φύλου, αναπηρίας, φυλής, εθνικότητας, καταγωγής, θρησκείας, οικονομικής ή άλλης κατάστασης. Προβλέπει ενίσχυση της εκπροσώπησης των αναπτυσσόμενων χωρών στη λήψη αποφάσεων σε παγκόσμιους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς θεσμούς, καθώς και την παροχή αναπτυξιακής βοήθειας και χρηματικών ροών για τις συγκεκριμένες χώρες. Αναφορά γίνεται, επίσης, στη διευκόλυνση της ασφαλούς και υπεύθυνης μετανάστευσης και κινητικότητας των ανθρώπων.

Αφορά την αντιμετώπιση συχνών προκλήσεων που αντιμετωπίζουν οι πόλεις, όπως η κυκλοφοριακή συμφόρηση, η έλλειψη κονδυλίων για την παροχή βασικών υπηρεσιών, η έλλειψη επαρκούς στέγασης και η υποβάθμιση των υποδομών. Επιμέρους στόχοι αφορούν την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, την προστασία των ανθρώπων από φυσικές καταστροφές, τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και την παροχή καθολικής πρόσβασης σε ασφαλείς και προσβάσιμους δημόσιους χώρους, ιδίως για τις γυναίκες και τα παιδιά, τους ηλικιωμένους και τα άτομα με αναπηρία.

Αφορά στην προώθηση πόρων και την αποδοτικότητα της ενέργειας, την προώθηση βιώσιμων υποδομών και παροχών πρόσβασης σε βασικές υπηρεσίες, καθώς και τις πράσινες και αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας με σκοπό την εξασφάλιση της ποιότητας ζωής για όλους. Έμφαση δίνεται στη διαχείριση φυσικών πόρων, όπως το νερό, στην υπεύθυνη κατανάλωση ενέργειας και την υπεύθυνη κατανάλωση τροφής με σκοπό τη μείωση της σπατάλης από την παραγωγή τροφίμων. Ο συγκεκριμένος στόχος εμπλέκει διάφορους φορείς, όπως επιχειρήσεις, καταναλωτές, ερευνητές, επιστήμονες, καταστήματα λιανικού εμπορίου, μέσα ενημέρωσης, καθώς και τους υπεύθυνους για τη χάραξη πολιτικής.

Περιλαμβάνει την ενεργοποίηση για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής με την υιοθέτηση μέτρων στις εθνικές πολιτικές, την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των πολιτών για σχετικές δράσεις σε ατομικό και συλλογικό επίπεδο. Προβλέπεται ενίσχυση της ανθεκτικότητας όλων των χωρών για την αντιμετώπιση κινδύνων και φυσικών καταστροφών που απορρέουν από την κλιματική αλλαγή.

Επικεντρώνει στην προστασία της θάλασσας ως παγκόσμιου πόρου για ένα βιώσιμο μέλλον. Περιλαμβάνει την πρόληψη και μείωση όλων των μορφών θαλάσσιας ρύπανσης, τη βιώσιμη διαχείριση και προστασία των θαλάσσιων και παράκτιων οικοσυστημάτων και την αποτελεσματική ρύθμιση της αλιευτικής συγκομιδής με σκοπό την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Δίνει έμφαση στην προστασία των δασών που απειλούνται με ερημοποίηση και αποψίλωση, που οφείλονται στην ανθρώπινη δραστηριότητα και στην κλιματική αλλαγή. Τα δάση προσδιορίζονται ως πολύτιμος πόρος που συμβάλλει στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής και παρέχει επισιτιστική ασφάλεια σε αυτόχθονες πληθυσμούς, προστατεύοντάς τους από τη φτώχεια. Επιδιώκεται η διασφάλιση της διατήρησης, αποκατάστασης και βιώσιμης χρήσης των δασικών οικοσυστημάτων και προστασία της βιοποικιλότητας.

Ο συγκεκριμένος στόχος αποβλέπει στη βιώσιμη ανάπτυξη μέσα από την προαγωγή ειρηνικών και χωρίς αποκλεισμούς κοινωνιών, που εξασφαλίζουν την ισότιμη πρόσβαση στη δικαιοσύνη, καθώς και αποτελεσματικούς θεσμούς σε όλα τα επίπεδα. Επιδιώκεται η μείωση κάθε μορφής βίας, της διαφθοράς και της δωροδοκίας, καθώς και η διασφάλιση του αποτελεσματικού κράτους δικαίου για όλους. Έμφαση δίνεται στην παροχή νομικής ταυτότητας σε όλους, αλλά και στην προστασία θεμελιωδών ελευθεριών και στη διασφάλιση της δημόσιας πρόσβασης σε πληροφορίες.

Ο τελευταίος στόχος δίνει έμφαση στη συνεργασία μεταξύ των κυβερνήσεων, του ιδιωτικού τομέα και της κοινωνίας των πολιτών, ως απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη όλων των στόχων της ατζέντας του ΟΗΕ που αποβλέπει στη βιώσιμη ανάπτυξη. Επισημαίνονται: η κινητοποίηση για προσέλκυση χρηματοδοτικών πόρων, η συνεργασία σε διεθνές επίπεδο ως προς τη μεταφορά τεχνολογίας και γνώσης γύρω από αυτήν για την ανάπτυξη σχετικών ικανοτήτων σε όλες τις χώρες, η ισότιμη συμμετοχή των κρατών σε ένα δίκαιο εμπόριο.

Στην παρούσα έρευνα οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ αποτελούν ένα πλαίσιο έμπνευσης για την ανάγνωση των ερευνητικών αποτελεσμάτων.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ:

Ποσοτική έρευνα με online συμπλήρωση δομημένου ερωτηματολογίου (CAWI)

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΣΤΟΧΟΣ:

Άτομα 18-29 ετών εγγεγραμμένα σε διαδικτυακό πάνελ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΚΑΛΥΨΗ:

Πανελλαδική

ΜΕΓΕΘΟΣ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ:

747 Άτομα

ΔΕΙΓΜΑΤΟΛΗΨΙΑ:

Στρωματοποιημένη δειγματοληψία με βάση το φύλο, τον τόπο διαμονής σε 4 περιοχές (Αττική, Κεντρική Ελλάδα, Βόρεια Ελλάδα, Νησιά), και τον βαθμό αστικότητας (έως 2.500 κατοίκους, 2.501-50.000 κατοίκους, άνω των 50.001 κατοίκων).

ΜΕΓΙΣΤΟ ΤΥΠΙΚΟ ΣΦΑΛΜΑ:

+/- 3.8% σε διάστημα εμπιστοσύνης 95%

ΔΙΕΝΕΡΓΕΙΑ ΠΕΔΙΟΥ:

4-20 Οκτωβρίου 2022

Σημείωση: Στην παρούσα έκθεση παρουσιάζονται τα πρωτότυπα δεδομένα χωρίς την εφαρμογή βαρών/συντελεστών στάθμισης.

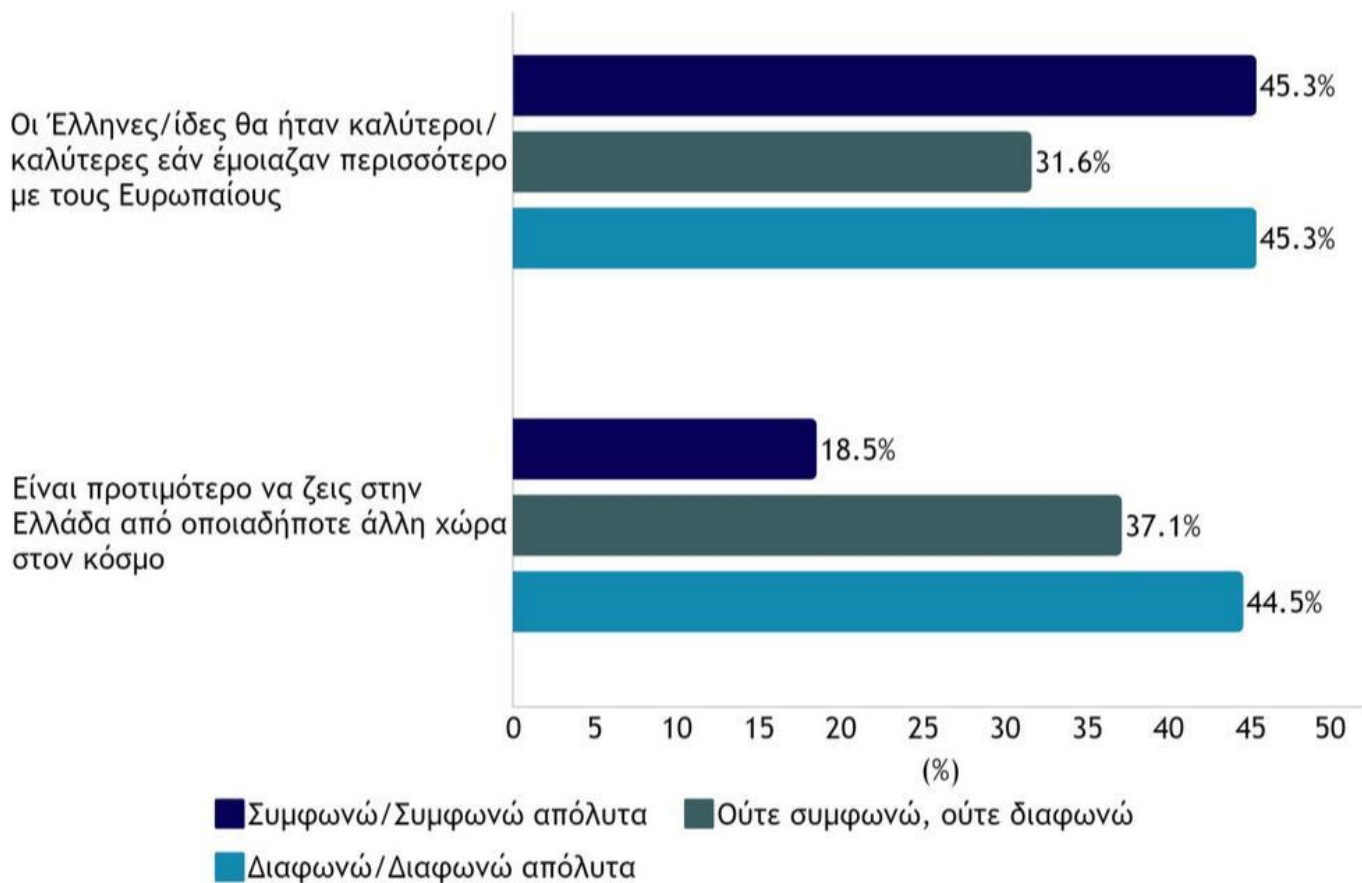
I. ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Επιχειρώντας να αποτυπώσουμε τη διττή ταυτότητα των συμμετεχόντων στην έρευνα, τόσο ως προς την Εθνική, όσο και ως προς την Ευρωπαϊκή της διάσταση, θέσαμε στους/τις νέους/ες ερωτήματα που αφορούν στα εξής: i) πως αποτιμούν την Ελλάδα και τους/ τις Έλληνες/ίδες συγκριτικά με τις άλλες χώρες; ii) για ποια πράγματα δηλώνουν εθνικά υπερήφανοι/ες;

Είναι προτιμότερο να ζει κανείς/καμία στην Ελλάδα από οποιαδήποτε χώρα στον κόσμο;

Η υπεροχή της Ελλάδας ως μια από τις καλύτερες χώρες για διαβίωση δεν υποστηρίζεται από την πλειοψηφία, καθώς το 44,5% διαφωνεί με τη συγκεκριμένη δήλωση, ενώ λιγότεροι/ες από 2 στους 10 συμφωνούν (18,5%) (Γράφημα 1).

Γράφημα 1: Άποψη για την Ελλάδα και τους/τις Έλληνες/ίδες συγκριτικά με άλλους

Ωστόσο, οι γυναίκες (42,4%) πιο συχνά σε σχέση με τους άνδρες (31,3%) επιλέγουν να τοποθετηθούν ουδέτερα ως προς τη συγκεκριμένη δήλωση, ενώ οι άνδρες (22,6%) συμφωνούν με τη δήλωση πιο συχνά σε σχέση με τις γυναίκες (15,4%) (βλ. Παράρτημα). Σημαντικές διαφορές στις απόψεις των ερωτώμενων εντοπίζονται σε σχέση με την οικονομική κατάστασή τους. Έτσι, όσοι/ες δηλώνουν ότι η οικονομική τους κατάσταση είναι χαμηλή διαφωνούν συχνότερα (59,3%) με τη δήλωση ότι η Ελλάδα είναι η καλύτερη χώρα για να ζεις.

Επίσης, όσο λιγότερο υποστηρίζει κανείς/καμία ότι η Ευρωπαϊκή πολιτειότητα είναι σημαντική για τον/την ίδιο/ια, τόσο πιο πιθανό είναι να συμφωνεί ότι είναι προτιμότερο να ζεις κανείς στην Ελλάδα παρά σε οποιαδήποτε άλλη χώρα.

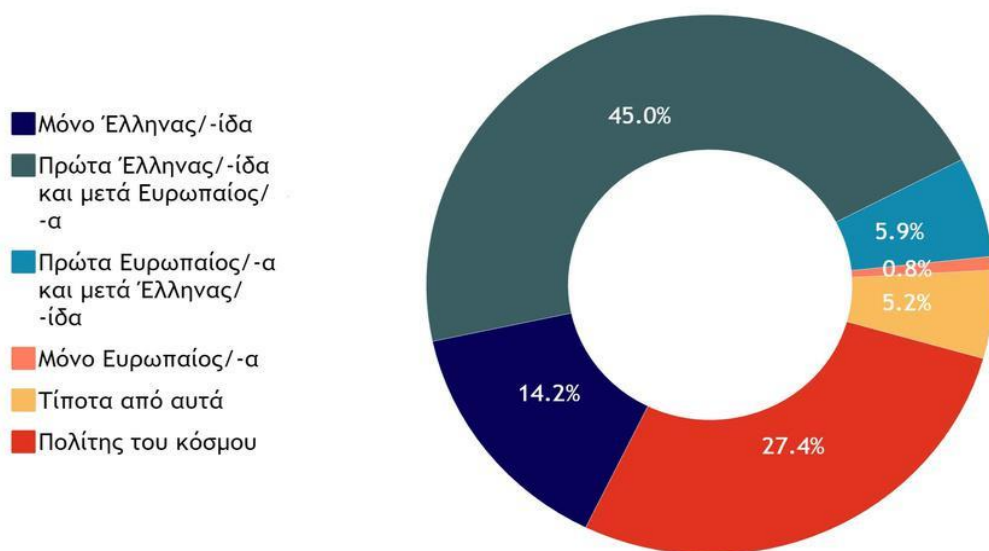
Οι Έλληνες/ίδες θα ήταν καλύτεροι/ες εάν έμοιαζαν περισσότερο με τους Ευρωπαίους;

Η **υπεροχή των Ελλήνων έναντι των υπολοίπων Ευρωπαίων, επίσης, δεν υποστηρίζεται**, καθώς σχεδόν οι μισοί από τους/τις νέους/ες που συμμετείχαν στην έρευνα (45,3%) συμφωνούν με τη σχετική δήλωση («Οι Έλληνες/ίδες θα ήταν καλύτεροι/ες εάν έμοιαζαν περισσότερο με τους Ευρωπαίους»). Ωστόσο, οι γυναίκες φαίνεται να υποστηρίζουν πιο σθεναρά αυτή τη δήλωση σε σχέση με τους άνδρες (βλ. Παράρτημα). Στη συγκεκριμένη ερώτηση, επίσης, διαφοροποιούνται οι απαντήσεις των ερωτώμενων ανάλογα με την ηλικία, το μορφωτικό τους επίπεδο και την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής πολιτειότητας. Πιο συγκεκριμένα, η δήλωση ότι οι Έλληνες/ίδες θα ήταν καλύτεροι εάν έμοιαζαν περισσότερο με τους Ευρωπαίους υποστηρίζεται περισσότερο από τα άτομα: i) μικρότερης ηλικίας (46,3% των 18-24 ετών έναντι 43,6% των 25-29 ετών), ii) ανώτερου μορφωτικού επιπέδου (44,7% όσων έχουν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και 45,9% όσων σπουδάζουν, έναντι 43,8% όσων έχουν πτυχίο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης), iii) και τα άτομα που δίνουν περισσότερο έμφαση στην ιδιότητά τους ως Ευρωπαίοι πολίτες (57,5% συμφωνούν έναντι 18% όσων υποστηρίζουν λιγότερο την Ευρωπαϊκή πολιτειότητα).

Τι θεωρούν τον εαυτό τους;

Όταν ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να δηλώσουν πως οι ίδιοι/ες προσδιορίζουν τον εαυτό τους, σχεδόν ένας στους δύο (45%) αυτο-προσδιορίζεται ως **«Πρώτα Έλληνας/ίδα και μετά Ευρωπαίος/α»**, ακολουθούν οι **«Πολίτες του κόσμου»** (27,4%) και όσοι προσδιορίζονται ως **«Μόνο Έλληνες/ίδες»** (Γράφημα 2).

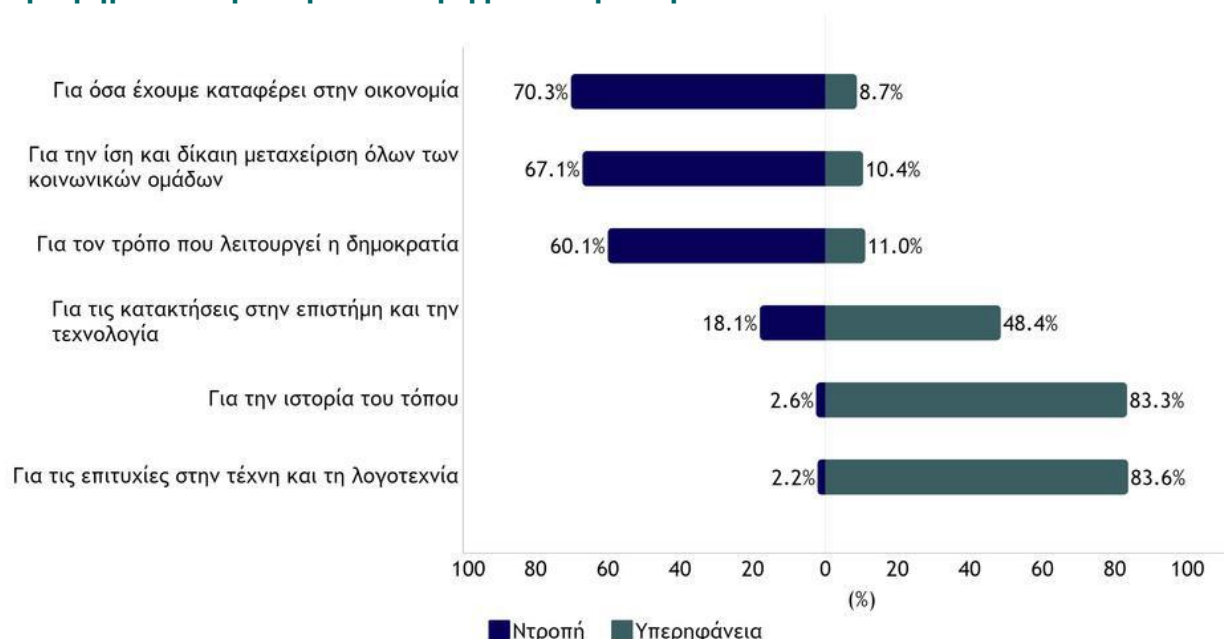
Γράφημα 2: Αυτοπροσδιορισμός εθνικής ταυτότητας

Για ποια πράγματα στην Ελλάδα είναι υπερήφανοι/ες;

Εστιάζοντας στην εθνική ταυτότητα, ζητήσαμε από τους/τις ερωτώμενους/ες να τοποθετηθούν για το πως νιώθουν για ορισμένα πράγματα στην Ελλάδα σε μία κλίμακα, όπου το ένα άκρο δηλώνει ντροπή και το άλλο άκρο υπερηφάνεια. Όπως φαίνεται στο **Γράφημα 3**, η **εθνική υπερηφάνεια εδράζεται στις επιτυχίες της Ελλάδας στην τέχνη και τη λογοτεχνία (83,6%) και στην ιστορία του τόπου (83,3%)**. Αντιθέτως, η **οικονομική κατάσταση της χώρας (70,3%), η ισότητα (60,1%) και η λειτουργία της δημοκρατίας** συγκεντρώνουν τις περισσότερες αναφορές για το συναίσθημα της ντροπής.

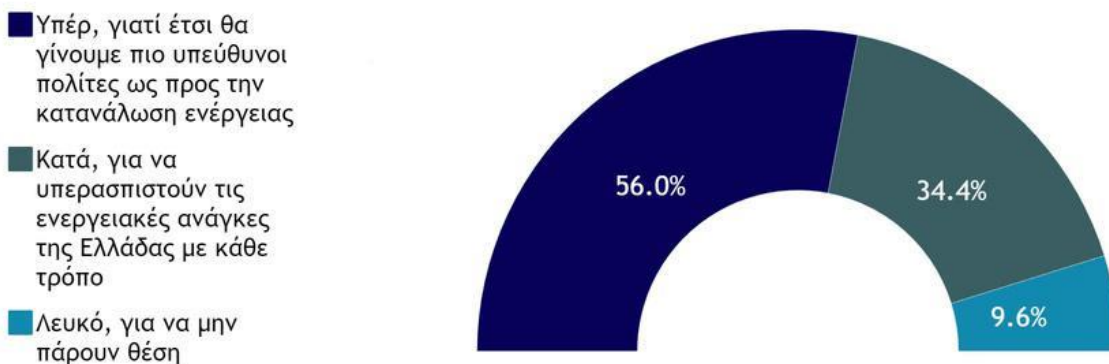
Γράφημα 3: Ντροπή και υπερηφάνεια για την Ελλάδα

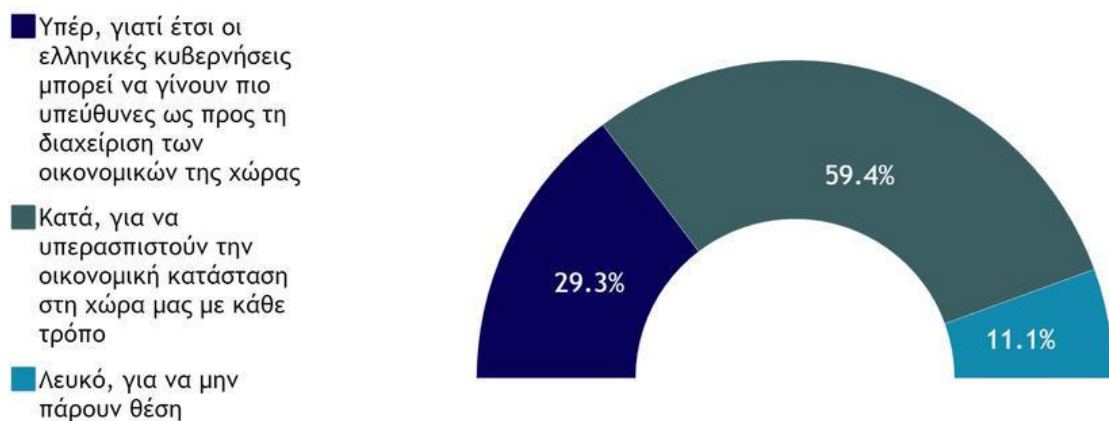
Υποστηρίζουν τις θέσεις της Ελλάδας στο Ευρωκοινοβούλιο;

Μέσα από δύο ερωτήσεις σεναρίων οι ερωτώμενοι/ες καλούνται να απαντήσουν εάν θα υποστήριζαν τη θέση της Ελλάδας άνευ όρων. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι οι ερωτώμενοι/ες **δεν υποστηρίζουν άκαμπτα τη χώρα τους, αλλά υιοθετούν κριτική ματιά ανάλογα με το θέμα.** Έτσι, στην περίπτωση που το σενάριο λέει «*Έστω ότι στο Ευρωκοινοβούλιο συζητείται το θέμα της ενεργειακής κρίσης και έχει προταθεί η εξοικονόμηση ενέργειας από όλες τις χώρες κατά 10%. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να ψηφίσουν οι Έλληνες ευρωβουλευτές;*», πάνω από ένας/μία στους δύο (56%) υποστηρίζει ότι οι Έλληνες ευρωβουλευτές πρέπει να στοχεύσουν στην υπεύθυνη κατανάλωση ενέργειας στην χώρα μας (Γράφημα 4). Όταν, όμως το θέμα αφορά στην περικοπή χρηματοδότησης προς την Ελλάδα, σχεδόν 6 στους 10 (59,4%) υποστηρίζουν τα οικονομικά συμφέροντα της χώρας (Γράφημα 5). Έτσι, στο σενάριο «*Έστω ότι στο Ευρωκοινοβούλιο συζητείται η μείωση των προγραμμάτων χρηματοδότησης για τις χώρες με υψηλό έλλειμμα προϋπολογισμού. Τι πιστεύετε ότι πρέπει να ψηφίσουν οι Έλληνες ευρωβουλευτές;*» η πλειοψηφία απαντά ότι οι Έλληνες ευρωβουλευτές πρέπει να ψηφίσουν κατά, για να υπερασπιστούν την οικονομική κατάσταση της χώρας με κάθε τρόπο.

Γράφημα 4: Υποστήριξη θέσης Ελλάδας για εξοικονόμηση ενέργειας

Γράφημα 5: Υποστήριξη θέσης Ελλάδας για χρηματοδότηση

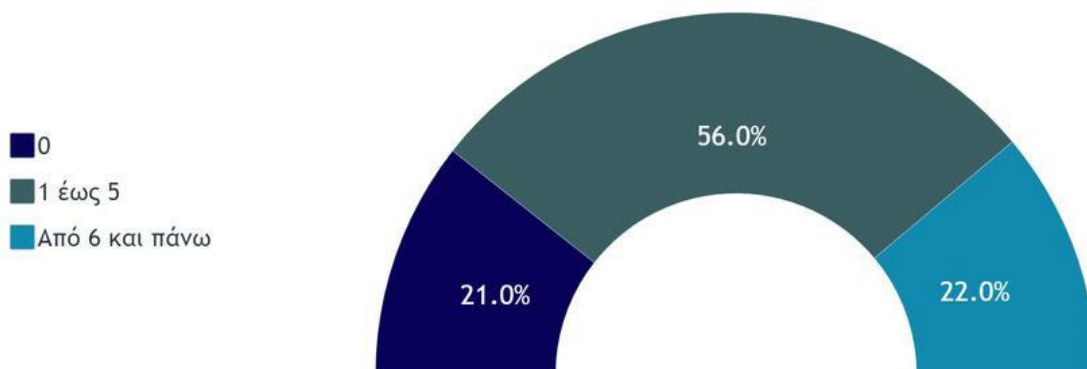

II. ΚΟΙΝΕΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΕΜΠΕΙΡΙΕΣ

Πόσο ταξιδεύουν οι νέοι Έλληνες και Ελληνίδες;

Ένα σημαντικό ερώτημα σχετικά με την εικόνα των νέων για την Ευρώπη αφορά και στο είδος της εμπειρίας που έχουν από αυτή. Μετά από ένα διάστημα περιορισμού των μετακινήσεων λόγω της πανδημίας, ήταν σημαντικό να διαπιστωθεί η έκταση και το είδος των μετακινήσεων των νέων. **Συνολικά, σχεδόν οι 8 στους 10 (78%) νέοι Έλληνες και Ελληνίδες έχουν ταξιδέψει έστω και μια φορά σε κάποια χώρα της Ε.Ε. (Γράφημα 6).** Αναλυτικότερα, πάνω από τους μισούς (56%) έχουν πραγματοποιήσει από ένα έως πέντε ταξίδια, ενώ περίπου 1 στους 5 (22%) έχει κάνει πάνω από έξι. Υπάρχει, όμως, και ένα ποσοστό νέων (21%) που δεν έχει πραγματοποιήσει κανένα ταξίδι σε κάποια χώρα της Ε.Ε. Ωστόσο, **η έλλειψη αυτής της εμπειρίας ταξιδιού σχετίζεται άμεσα και με την ηλικία των ερωτώμενων**, καθώς στις ηλικίες άνω των 24 ετών το ποσοστό μειώνεται στο 15,3%, ενώ αντίθετα σε νεότερους/-ες αυξάνει στο 24,7% (βλ. Παράρτημα). Ενδεχομένως, αυτό να αποτελεί και συνέπεια των περιορισμών μετακίνησης κατά την περίοδο της πανδημίας η οποία εμπόδισε τις νεαρότερες ηλικίες από το να πραγματοποιήσουν τα πρώτα τους ταξίδια.

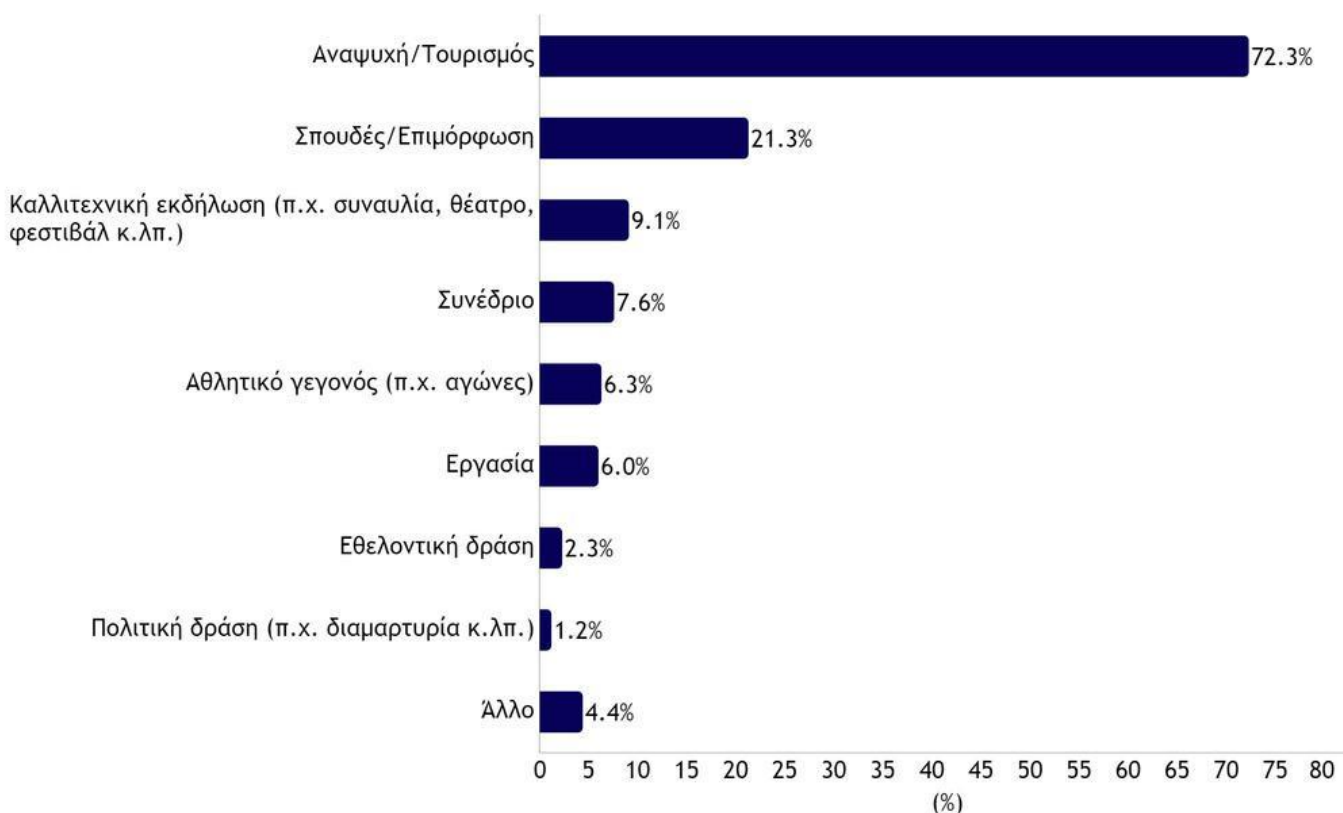
Γράφημα 6: Αριθμός ταξιδιών σε χώρες της Ε.Ε.

Για ποιους λόγους ταξιδεύουν;

Σύμφωνα με τις απαντήσεις στο συγκεκριμένο ερώτημα (Γράφημα 7) ο **κυριότερος λόγος είναι για αναψυχή και τουρισμό**, καθώς πάνω από 7 στους 10 (72,3%) υπέδειξαν αυτό τον λόγο. Ωστόσο πάνω από 1 στους 5 (21,3%) δηλώνει ότι έχει πραγματοποιήσει ταξίδια για σπουδές ή επιμόρφωση.

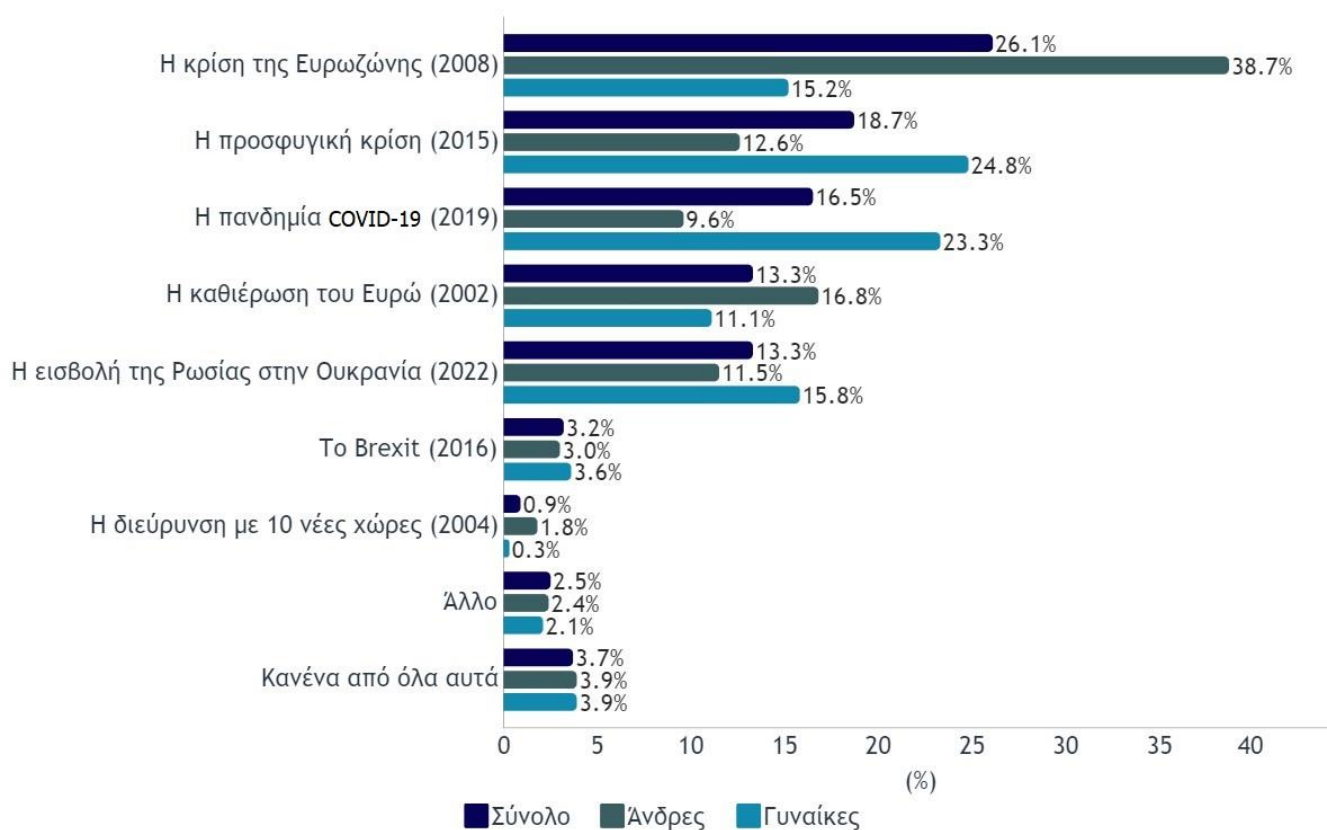
Γράφημα 7: Λόγοι του ταξιδιού (δυνατότητα πολλαπλών απαντήσεων)

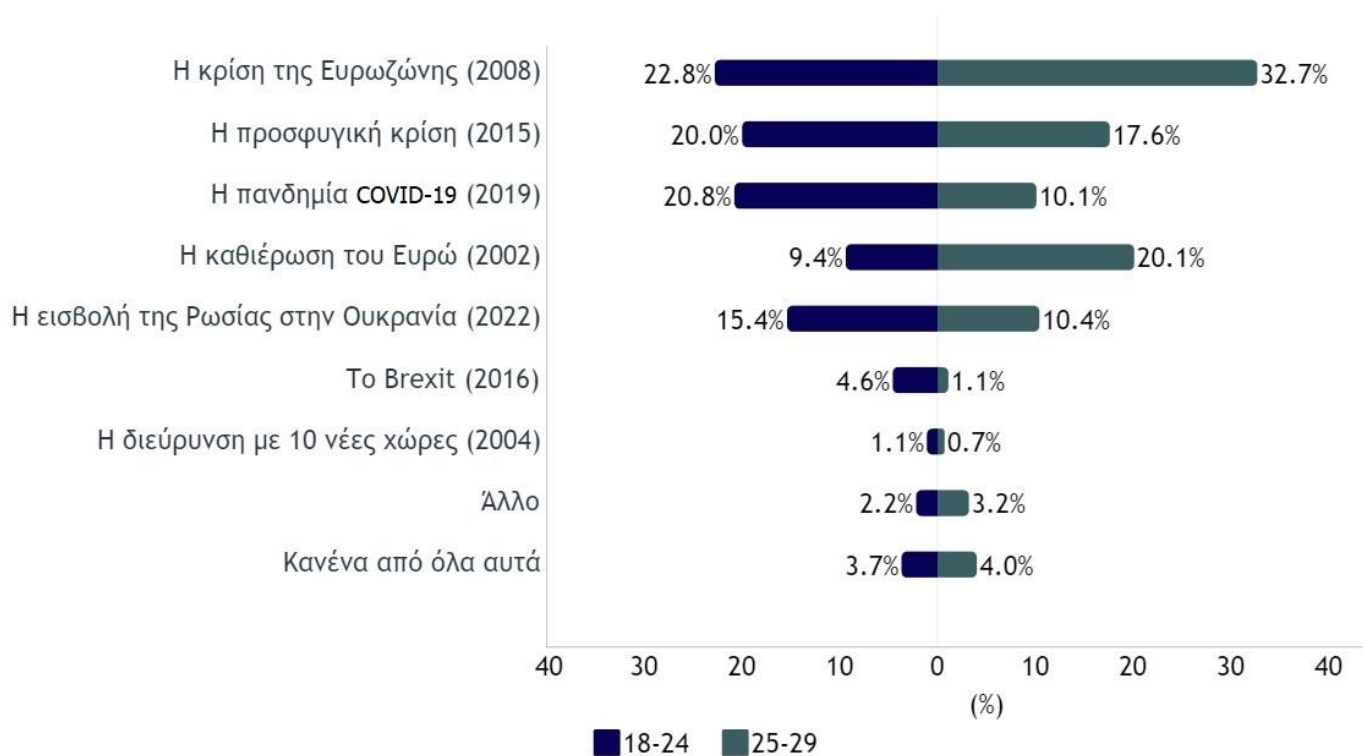
Ποιο ευρωπαϊκό γεγονός διαμόρφωσε την εικόνα των νέων για την Ευρώπη;

Όπως τα ταξίδια βοηθάνε στην απόκτηση βιωματικών ευρωπαϊκών εμπειριών, έτσι και τα μεγάλα κοινωνικά και πολιτικά γεγονότα συχνά συμβάλουν στην εικόνα που έχουν οι νέοι και οι νέες της Ελλάδας για την Ε.Ε. Οι ερωτώμενοι/-ες της έρευνας κλήθηκαν να επισημάνουν το γεγονός του 21ου αιώνα που διαμόρφωσε την εικόνα τους για την Ε.Ε. Η κρίση της Ευρωζώνης είναι το κυρίαρχο γεγονός, για περίπου 1 στους 4 νέους και νέες στην Ελλάδα (26,1%), ωστόσο τόσο η προσφυγική κρίση όσο και η πανδημία φαίνεται ότι αποτέλεσαν γεγονότα που διαμόρφωσαν την εικόνα των νέων για την Ευρώπη σε ποσοστά 18,7% και 16,5% αντίστοιχα (Γράφημα 8).

Γράφημα 8: Γεγονός του 21^{ου} αιώνα που διαμόρφωσε την εικόνα των νέων για την Ε.Ε. (συνολικά και ανά φύλο)

Γράφημα 9: Γεγονός του 21^{ου} αιώνα που διαμόρφωσε την εικόνα των νέων για την Ε.Ε. ανά ηλικία

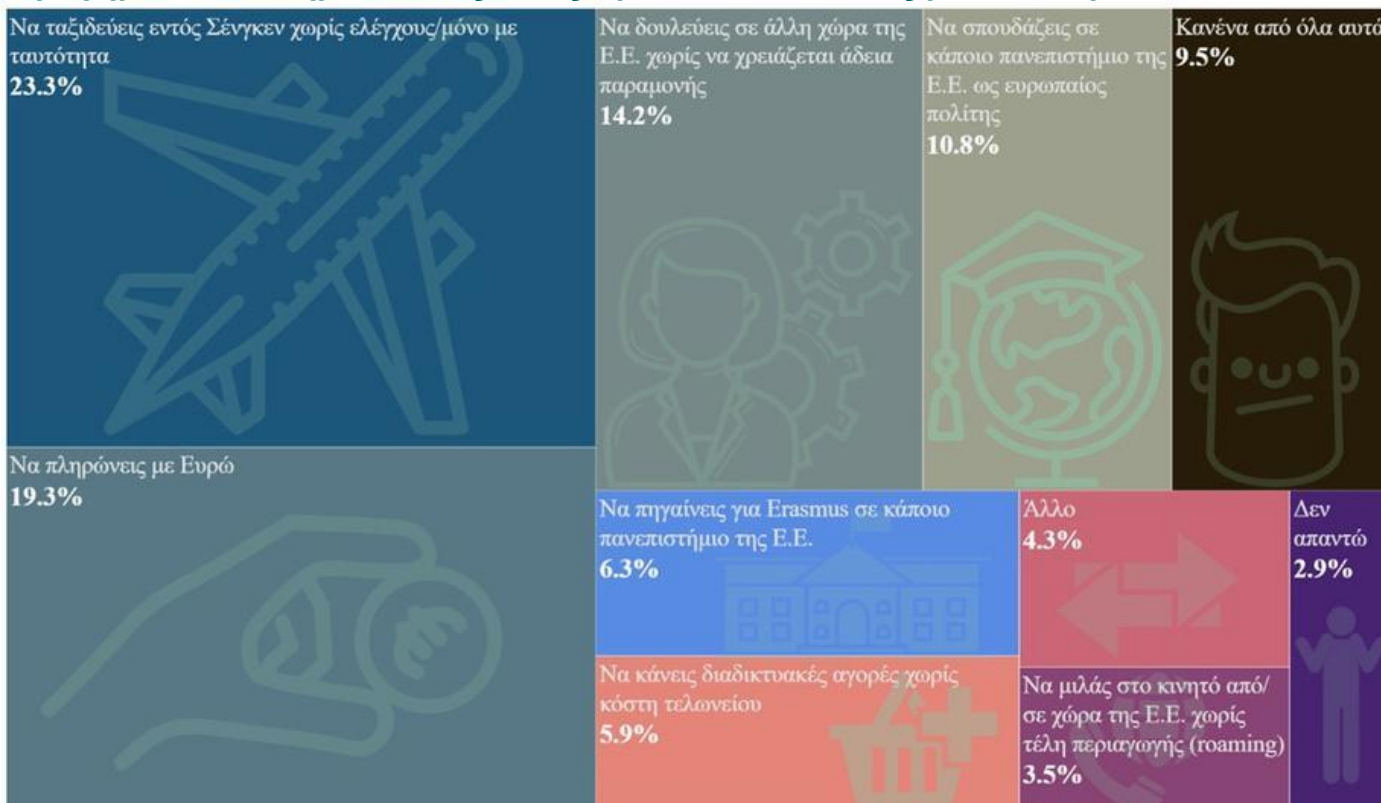
Ενδιαφέρον παρουσιάζουν, ωστόσο, και οι αποκλίσεις στις απαντήσεις νέων ανδρών και γυναικών (βλ. Γράφημα 8). Για τους νέους άνδρες, η εικόνα που διαμόρφωσαν για την Ε.Ε. βασίζεται πρωτίστως στην **κρίση της Ευρωζώνης** (38,7%) και στην **υιοθέτηση του Ευρώ** (16,8%), ενώ για τις νέες γυναίκες τα δυο βασικά γεγονότα που διαμόρφωσαν την εικόνα τους για την Ε.Ε. ήταν η **προσφυγική κρίση** (24,8%) και η **πανδημία Covid-19** (23,3%). Τέλος, η ηλικία των ερωτώμενων έχει άμεση επίδραση στις απαντήσεις τους (Γράφημα 9). Οι νεότεροι/-ες του δείγματος, δηλαδή οι ηλικίες 18-24 ετών, έχουν διαμορφωθεί σχεδόν εξίσου με πρόσφατα γεγονότα, όπως η **πανδημία** ή η **προσφυγική κρίση** αλλά και με την **κρίση της Ευρωζώνης**, ενώ αντίθετα για τους μεγαλύτερους/-ες του δείγματος (ηλικίες 25-29 ετών) η **κρίση της Ευρωζώνης**, αλλά και σε μικρότερο βαθμό η **καθιέρωση του Ευρώ**, ήταν τα «ευρωπαϊκά γεγονότα» που διαμόρφωσαν την εικόνα που έχουν για την Ε.Ε.

Τι επηρέασε προσωπικά τους νέους και τις νέες στο πώς βιώνουν την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τέλος, πέρα από τα μείζονα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά Ευρωπαϊκά γεγονότα, ρωτήσαμε τους νέους και τις νέες στην Ελλάδα, τι τους επηρέασε προσωπικά, στο πώς βιώνουν την Ε.Ε. περισσότερο στο πλαίσιο μιας καθημερινότητας, η οποία μπορεί εξίσου να διαμορφώνει εικόνες και συνειδήσεις.

Από το Γράφημα 10, προκύπτει ότι η **ελεύθερη διέλευση εντός Σένγκεν** είναι το πλέον σημαντικό βίωμα των νέων σήμερα αναφορικά με την εικόνα που έχουν για την Ε.Ε. σε ποσοστό 23,3%, με το **κοινό νόμισμα** (19,3%) αλλά και τη **δυνατότητα εργασίας σε άλλη χώρα της Ε.Ε.** (14,2%) να ακολουθούν.

Γράφημα 10: Τι επηρέασε τους νέους προσωπικά στο πως βιώνουν την Ε.Ε.

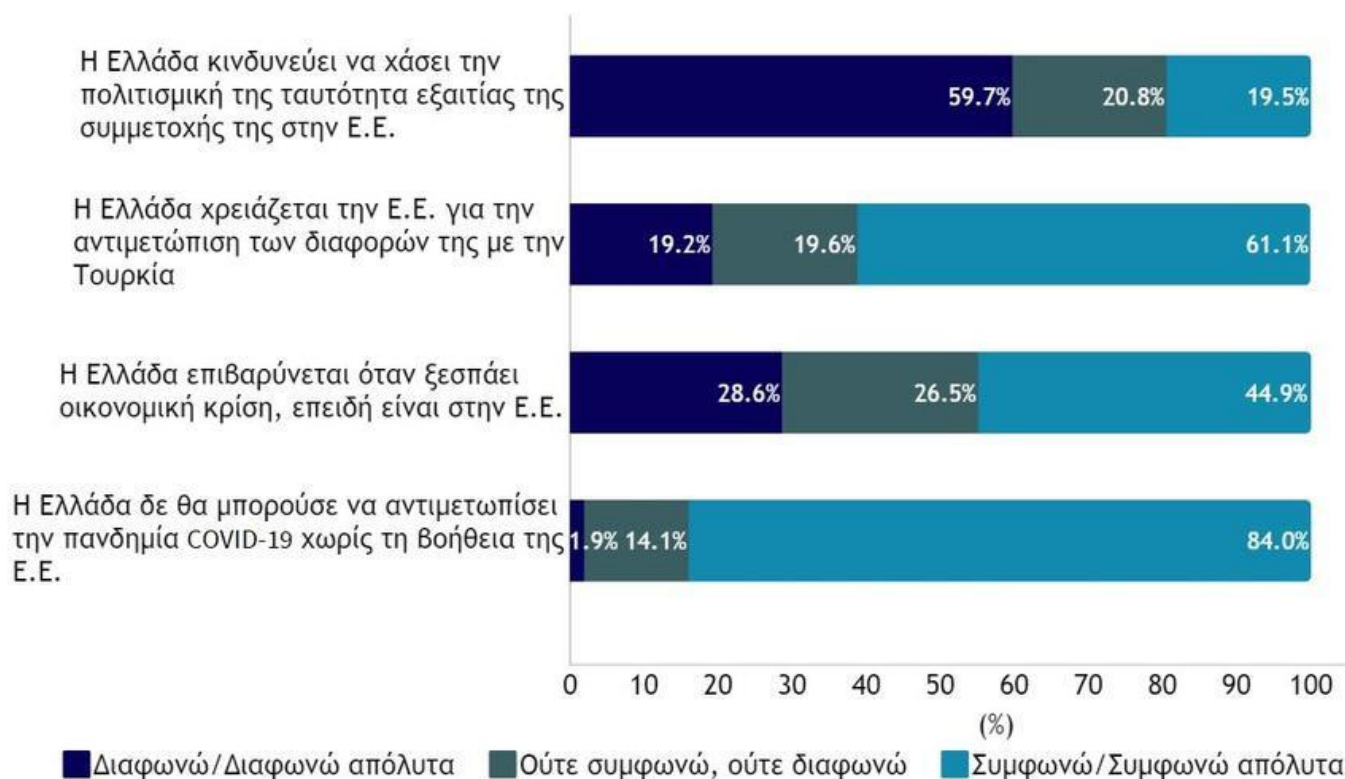

III. Η ΕΛΛΑΔΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Πως αντιλαμβάνονται οι νέοι Έλληνες και Ελληνίδες τον ρόλο της Ελλάδας στην Ε.Ε.

Ένα σημαντικό ερώτημα σχετικά με την εικόνα των νέων για την Ευρώπη αφορά και στις αντιλήψεις τους για την θέση της Ελλάδας στην Ε.Ε (Γράφημα 11). **Η αίσθηση απώλειας της πολιτισμικής ταυτότητας της Ελλάδα μέσα στην Ένωση, δεν είναι κυρίαρχη**, καθώς οι νέοι και οι νέες στην πλειοψηφία τους δεν βλέπουν την συμμετοχή στην Ε.Ε. ως παράγοντα κινδύνου. Σχεδόν 6 στους 10 ερωτώμενους (59,7%) διαφωνούν ή διαφωνούν απόλυτα με την αντίληψη ότι «*Η Ελλάδα κινδυνεύει να χάσει την πολιτισμική της ταυτότητα εξαιτίας της συμμετοχής της στην Ε.Ε.*».

Γράφημα 11: Αντιλήψεις των νέων για τη θέση της Ελλάδας στην Ε.Ε.

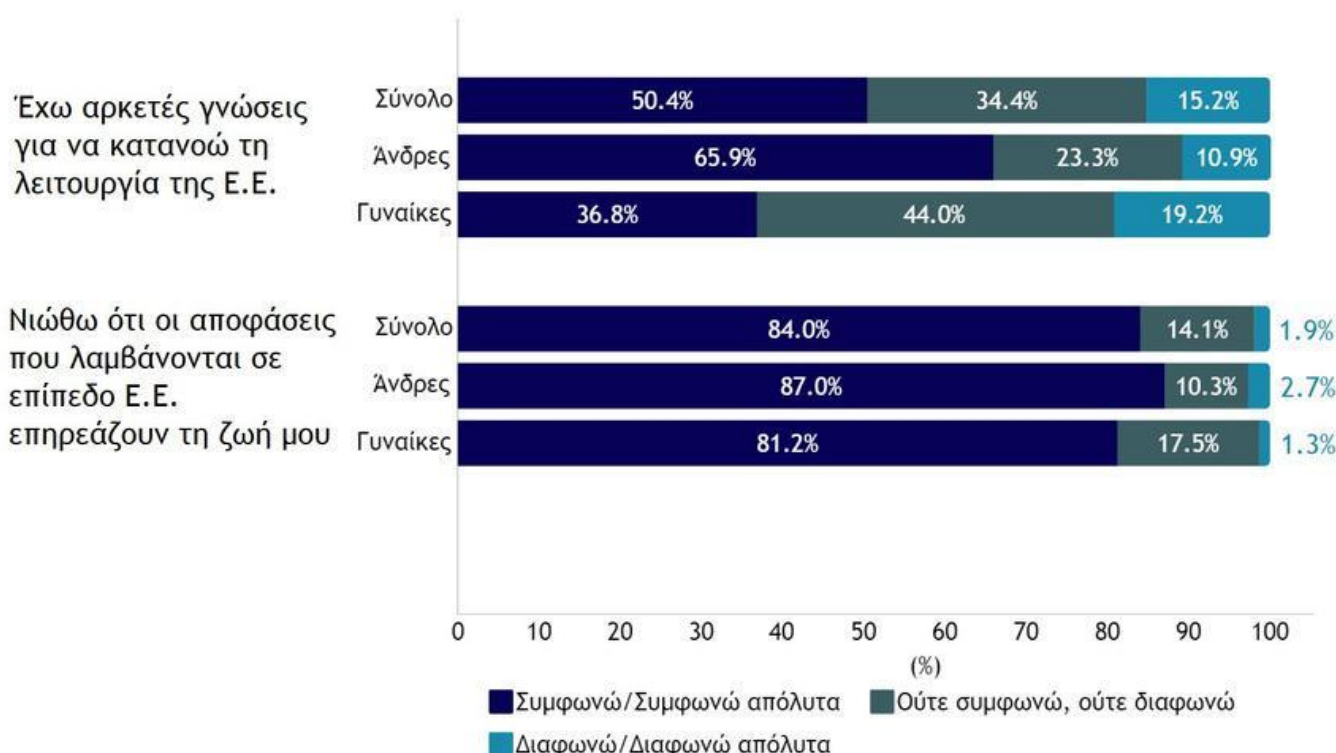
Αντίθετα, είναι κυρίαρχη η πεποίθηση ότι η Ελλάδα χρειάστηκε την Ε.Ε. για να αντιμετωπίσει την πανδημία, καθώς το 84% συμφωνεί ότι «*η Ελλάδα δεν θα μπορούσε να αντιμετωπίσει την πανδημία COVID-19 χωρίς την βοήθεια της Ε.Ε.*».

Λίγο μικρότερο, αλλά πλειοψηφικό είναι και το ποσοστό των συμμετεχόντων που κρίνουν **ότι η Ελλάδα χρειάζεται την Ε.Ε. για να αντιμετωπίσει τις διαφορές της με την Τουρκία** (61,1% συμφωνεί απόλυτα & συμφωνεί). Εν ολίγοις, φαίνεται ότι οι νέοι και οι νέες της Ελλάδας αντιλαμβάνονται τα πολιτικά οφέλη από την συμμετοχή της χώρας στην Ε.Ε., καθώς η πολυπλοκότητα των σύγχρονων προκλήσεων απαιτεί λύσεις έξω από τα σύνορα των κρατών-εθνών, ταυτόχρονα όμως δεν φαίνεται να βιώνουν το παραπάνω ως κίνδυνο απώλειας της πολιτισμικής ιδιαιτερότητας. Ωστόσο, στο ερώτημα αν κρίνουν ότι η Ελλάδα επιβαρύνεται όταν ξεσπάει κάποια οικονομική κρίση, εξαιτίας της συμμετοχής της στην Ε.Ε. απαντούν θετικά σε ποσοστό 44,9%.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και αισθήματα επάρκειας και αποτελεσματικότητας

Μια σημαντική διάσταση των αντιλήψεων των νέων για την Ε.Ε. αφορά και στο αίσθημα εσωτερικής επάρκειας και εξωτερικής αποτελεσματικότητας που έχουν οι νέοι σχετικά με την Ένωση (Γράφημα 12). Το αίσθημα εσωτερικής επάρκειας αφορά στο κατά πόσο θεωρούν ότι **έχουν τις γνώσεις για να κατανοήσουν τη λειτουργία της Ε.Ε.** Ακριβώς οι μισοί και οι μισές ερωτώμενοι και ερωτώμενες απαντούν καταφατικά στο συγκεκριμένο ερώτημα (50,4%), ενώ περίπου το ένα τρίτο (34,4%) βρίσκεται στην ενδιάμεση τοποθέτηση.

Γράφημα 12: Αίσθημα εσωτερικής επάρκειας και αποτελεσματικότητας (σύνολο και ανά φύλο)

Τέλος, υπάρχει μια ισχυρή μειοψηφία (15,2%) που εκτιμά ότι *δεν έχει αρκετές γνώσεις για να κατανοήσει τη λειτουργία της Ε.Ε.* Τα ποσοστά αυτά διαφοροποιούνται αρκετά ως προς το φύλο αλλά και την ηλικία, καθώς τόσο οι γυναίκες όσοι και οι νεότεροι/-ες του δείγματος μας (ηλικίες 18-24 ετών) αισθάνονται σε πολύ υψηλότερα ποσοστά ότι *δεν έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις* (βλ. Παράρτημα).

Πέρα από την εσωτερική επάρκεια, η αίσθηση ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο επίπεδο της Ε.Ε. τους/τις αφορούν είναι σχεδόν καθολική. **Πάνω από 8 στους 10 ερωτώμενους/-ες (84%) συμφωνεί ότι «Οι αποφάσεις που λαμβάνονται σε επίπεδο Ε.Ε. επηρεάζουν τη ζωή μου»** χωρίς να παρατηρούνται ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις με βάση το φύλο.

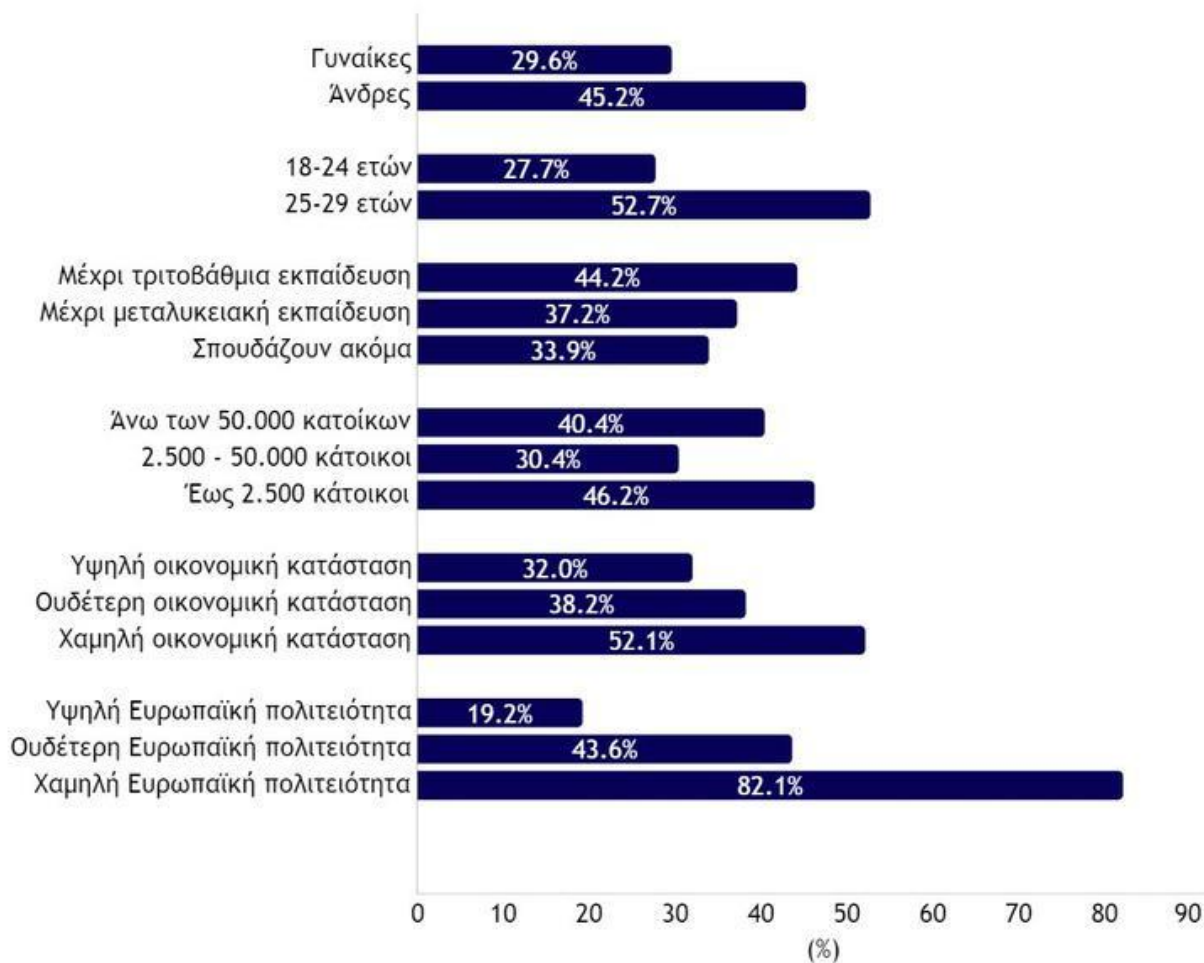
IV. ΥΠΟΣΤΑΣΙΑΚΟΤΗΤΑ

Στην παρούσα έρευνα επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στις αντιλήψεις που έχουν οι νέοι/ες Έλληνες/ίδες για την Ευρωπαϊκή Ένωση, ως μια κοινωνική κατηγορία της οποίας είναι μέλη. Επιχειρούμε να καταγράψουμε πτυχές που αποτυπώνουν την πρόσληψη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ως μια πραγματική ένωση με συνοχή και νόημα για τα μέλη της. Αποκτούμε, έτσι μια εκτίμηση του βαθμού υποστασιακότητας της Ευρώπης ως μια υπερκείμενη κοινωνική ομάδα για τους Έλληνες/ίδες που συμμετέχουν στην έρευνα.

Είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση μια ουσιαστική ένωση;

Οι νέοι/νέες που συμμετείχαν στην έρευνα περιγράφουν την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν μια κατηγορία με χαμηλή υπόσταση, καθώς η πλειοψηφία (37,2%) μαρτυρεί ότι **η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι μια ουσιαστική ένωση**. Σημαντικές διαφορές, ωστόσο, διαπιστώνονται μεταξύ των ερωτώμενων. Πιο συγκεκριμένα, πιο επικριτικοί/ές ως προς την υπόσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζονται οι άνδρες, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, οι περισσότερο μορφωμένοι/ες, οι κάτοικοι αγροτικών περιοχών, τα άτομα με χαμηλό οικονομικό status, καθώς και όσοι/ες υποστηρίζουν λιγότερο τη σπουδαιότητα της ιδιότητας τους ως Ευρωπαίοι πολίτες (βλ. Παράρτημα).

Γράφημα 13: Η Ε.Ε. είναι μια ουσιαστική ένωση; (% της απάντησης «Διαφωνώ απόλυτα/Διαφωνώ»)

Μάλιστα, οι διαφορές μεταξύ των ερωτώμενων είναι σημαντικότερες στην περίπτωση που επιλέγουν την απάντηση «*Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ*» σε σχέση με όσους/ες επιλέγουν την απάντηση «*Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα*» (Γράφημα 13).

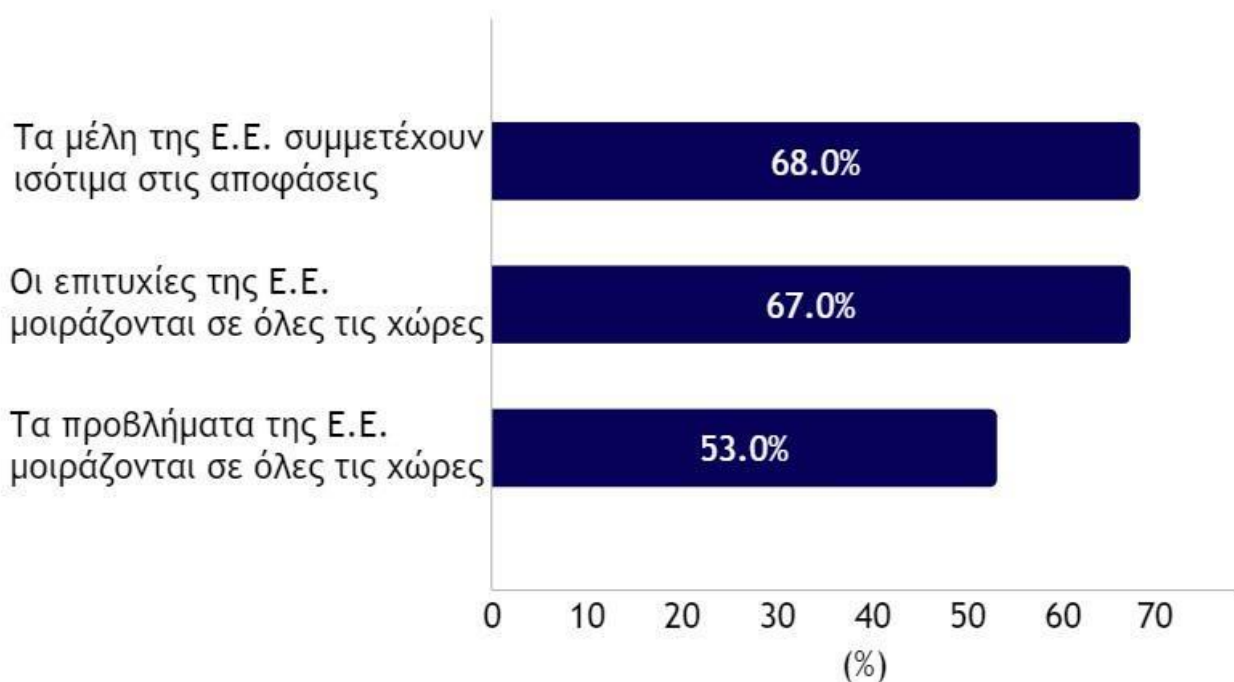
Τα μέλη της Ε.Ε. συμμετέχουν με ισότητα στις αποφάσεις;

Σχεδόν 7 στους 10 ερωτώμενους/ες υποστηρίζουν ότι τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν συμμετέχουν ισότιμα στις αποφάσεις που λαμβάνονται σε αυτήν (Γράφημα 14). Η κριτική στην ισοτιμία στη λήψη αποφάσεων της Ε.Ε. διατυπώνεται σφοδρότερα από τους άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες, από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (25-29 ετών), όσους/ες δηλώνουν χαμηλό οικονομικό status, και όσους/ες υποστηρίζουν λιγότερο τη σπουδαιότητα της ιδιότητας τους ως Ευρωπαίοι πολίτες (βλ. Παράρτημα).

Οι επιτυχίες της Ε.Ε. μοιράζονται σε όλες τις χώρες;

Σχεδόν 7 στους 10 νέους που πήραν μέρος στην έρευνα υποστηρίζουν ότι οι επιτυχίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μοιράζονται σε όλες τις χώρες (Γράφημα 14). Αυτή η άποψη εκφράζεται πιο συχνά από τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (25-29 ετών), χαμηλότερου οικονομικού status, καθώς και από όσους/ες δίνουν μικρότερη έμφαση στην Ευρωπαϊκή πολιτειότητα (βλ. Παράρτημα).

Γράφημα 14: Ισοτιμία και ισότητα στην Ε.Ε. (% της απάντησης «Διαφωνώ απόλυτα/Διαφωνώ»)

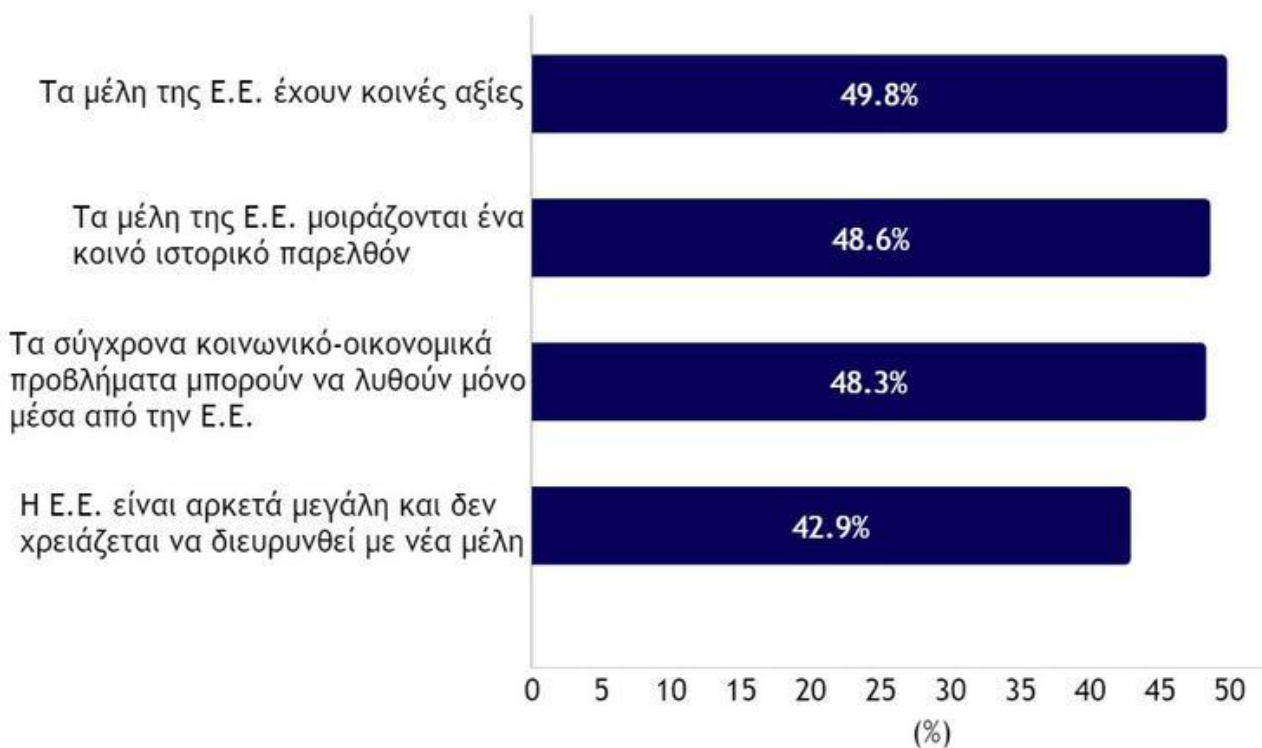
Τα προβλήματα της Ε.Ε. μοιράζονται σε όλες τις χώρες;

Ακόμα και σε ότι αφορά την κατανομή των προβλημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις χώρες μέλη, πάνω από 1 στους 2 ισχυρίζεται ότι αυτή δεν γίνεται ισότιμα (Γράφημα 14). Πιο σθεναρά εκφράζουν αυτή την άποψη οι άνδρες, οι μεγαλύτεροι/ες σε ηλικία (25-29 ετών) και όσοι/ες δηλώνουν χαμηλό ενδιαφέρον για την Ευρωπαϊκή πολιτεότητα (βλ. Παράρτημα).

Τα μέλη της Ε.Ε. έχουν κοινές αξίες;

Η άποψη ότι τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνδέονται στη βάση κοινών αξιών υποστηρίζεται λιγότερο από κάθε άλλη άποψη για την Ε.Ε.. Σχεδόν 1 στους 2 διαφωνεί με αυτή την άποψη (Γράφημα 15) και κυρίως οι άνδρες, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (25-29 ετών), τα άτομα με χαμηλό οικονομικό status και τα άτομα με χαμηλή ταύτιση με την ιδιότητα του πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (βλ. Παράρτημα).

Γράφημα 15: Απόψεις για το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον της Ε.Ε. (% της απάντησης «Διαφωνώ απόλυτα/Διαφωνώ»)

Τα μέλη της Ε.Ε. μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό παρελθόν;

Ομοίως, **σχεδόν 1 στους 2** διαφωνεί με την άποψη ότι τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό παρελθόν (Γράφημα 15). Αυτή η άποψη διατυπώνεται συχνότερα από τους άνδρες και τα άτομα που ταυτίζονται λιγότερο με την ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη (βλ. Παράρτημα).

Τα σύγχρονα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα μπορούν να λυθούν μόνο μέσα από την Ε.Ε.;

Σχεδόν οι μισοί από τους νέους/ες που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι ο μόνος φορέας εντός του οποίου μπορούν να λυθούν τα σύγχρονα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα (Γράφημα 15). Μάλιστα, όσο λιγότερο κανείς/καμία ταυτίζεται με την ευρωπαϊκή πολιτειότητα, τόσο πιο πιθανό είναι να υποστηρίζει αυτή την άποψη (βλ. Παράρτημα).

Η Ε.Ε. είναι μεγάλη και δεν χρειάζεται να διευρυνθεί με νέα κράτη μέλη;

Σε ότι αφορά τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νέες χώρες μέλη αρκετοί νέοι/ες επιθυμούν να μην πάρουν θέση (36,4%), **οι περισσότεροι/ες, όμως, διαφωνούν με τον περιορισμό της διεύρυνσης** (42,9%) (Γράφημα 15). Η τελευταία άποψη υποστηρίζεται ιδιαίτερα από τα άτομα που δηλώνουν ότι η ιδιότητα του Ευρωπαίου πολίτη είναι σημαντική για τους ίδιους/ες (βλ. Παράρτημα).

Είναι σημαντικό για τους νέους/ές να είναι πολίτες της Ε.Ε.;

Οι περισσότεροι/ες νέοι/ες δηλώνουν ότι η ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη είναι σημαντική για τους ίδιους/ες (53,6%) (Γράφημα 16). Αυτή η δήλωση υποστηρίζεται συχνότερα από τους άνδρες, τα νεαρότερα άτομα (18-24 ετών), όσους ακόμη σπουδάζουν (και συνεπώς θα βελτιώσουν το μορφωτικό τους επίπεδο) και όσους/ες δηλώνουν ότι η οικονομική τους κατάσταση είναι υψηλή (βλ. Παράρτημα).

Γράφημα 16: Σπουδαιότητα Ευρωπαϊκής πολιτειότητας

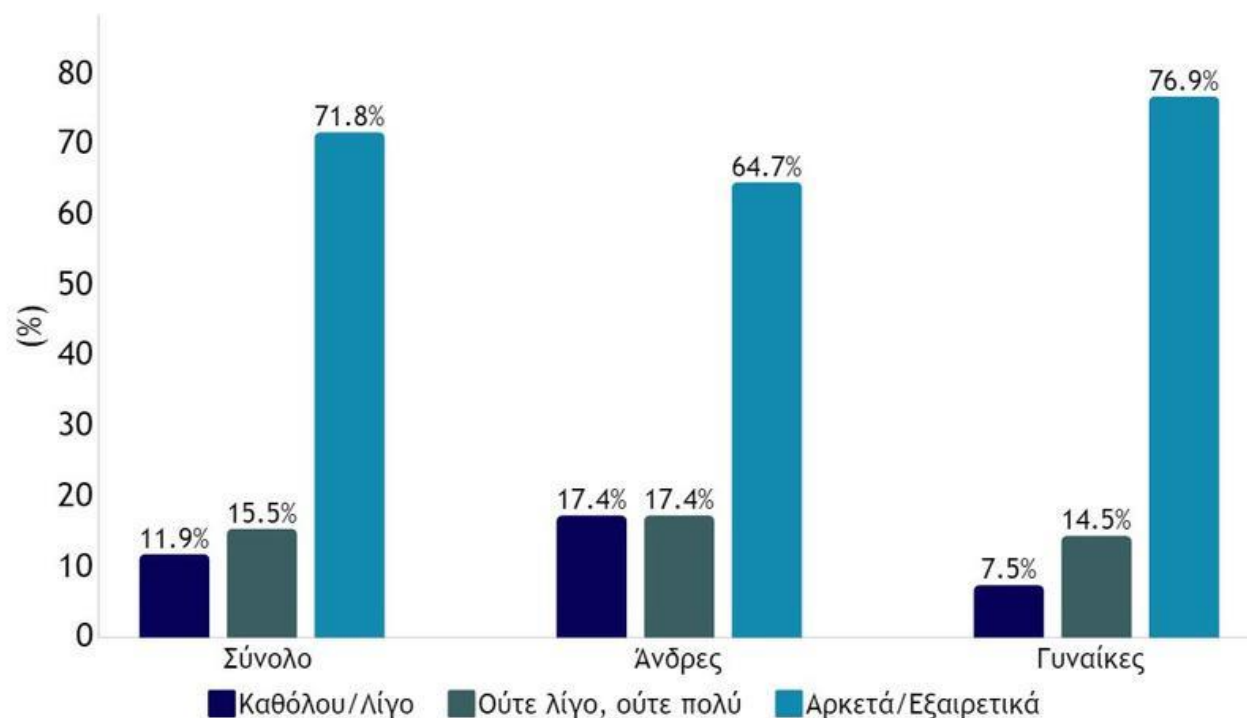
V. ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Η κλιματική αλλαγή και η περιβαλλοντική υποβάθμιση αποτελούν εκ των πραγμάτων υπαρκτή απειλή τόσο για την Ευρώπη, όσο και για ολόκληρο τον κόσμο. Η περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση με σκοπό την επίτευξη μιας κοινωνίας στην οποία όλοι οι νέοι θα είναι περιβαλλοντικά ενεργοί δρώντες στα ζητήματα της κλιματικής αλλαγής αποτελεί έναν από τους 11 κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Νεολαία.

Σε αυτό το πλαίσιο, οι νέοι και οι νέες στην Ελλάδα, κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα σχετικά με το πόσο ανήσυχοι/ες είναι σε σχέση με την κλιματική αλλαγή (Γράφημα 17), καθώς και ποιοι κατά την γνώμη τους φέρουν την κύρια ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής (Γράφημα 18).

Στην πρώτη ερώτηση (Γράφημα 17), έχοντας να επιλέξουν ανάμεσα σε πέντε διαφορετικές επιλογές («Καθόλου», «Λίγο», «Ούτε λίγο, ούτε πολύ», «Αρκετά» και «Εξαιρετικά») κυριάρχησε ο **υψηλός βαθμός ανησυχίας για την κλιματική αλλαγή**, καθώς αθροιστικά επτά στους δέκα (71,8%) προτάσσουν τις επιλογές «Αρκετά» ή «Εξαιρετικά» σε αυτή την ερώτηση.

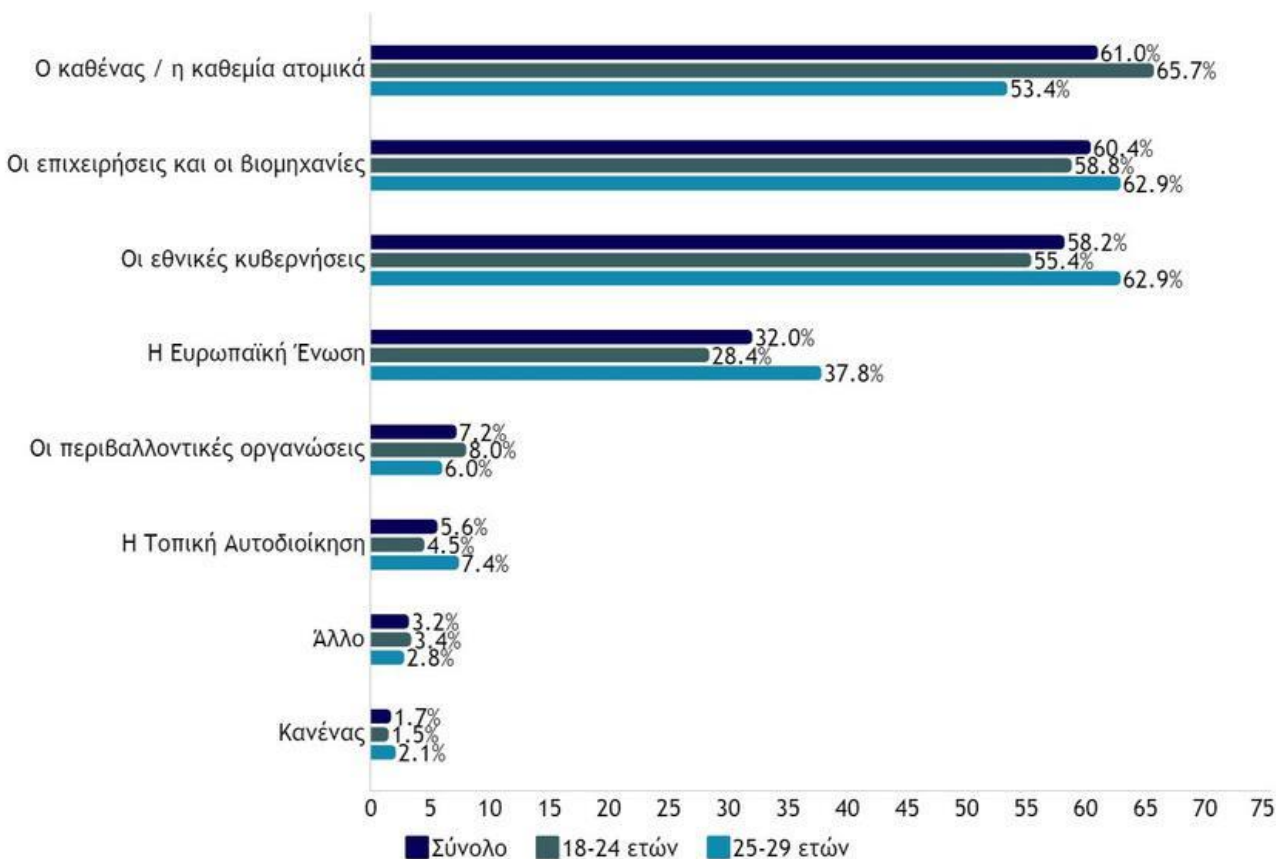
Γράφημα 17: Ανησυχία για την κλιματική αλλαγή (% σύνολο και ανά φύλο)

Κατά τη γνώμη σας, ποιος έχει την κύρια ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής;

Στη δεύτερη ερώτηση σχετικά με το ποιοι φέρουν την κύρια ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής (Γράφημα 18), όπου οι νέοι και οι νέες κλήθηκαν να επιλέξουν έως τρεις απαντήσεις από τις διαθέσιμες οκτώ, οι απαντήσεις «*Ο καθένας/η καθεμία ατομικά*», «*Οι επιχειρήσεις και οι βιομηχανίες*» και «*Οι εθνικές κυβερνήσεις*» ήταν οι δημοφιλέστερες κατηγορίες που επιλέχθηκαν. Παράλληλα παρατηρούμε σημαντικές διαφοροποιήσεις με βάση τις δυο ηλικιακές ομάδες: των 18 έως 24 ετών και των 25 έως 29 ετών. Οι νεότεροι δίνουν περισσότερο έμφαση στην ατομική ευθύνη, ενώ οι μεγαλύτεροι/ες σε ηλικία καταδεικνύουν περισσότερο τις θεσμικές ευθύνες των εθνικών κυβερνήσεων και της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

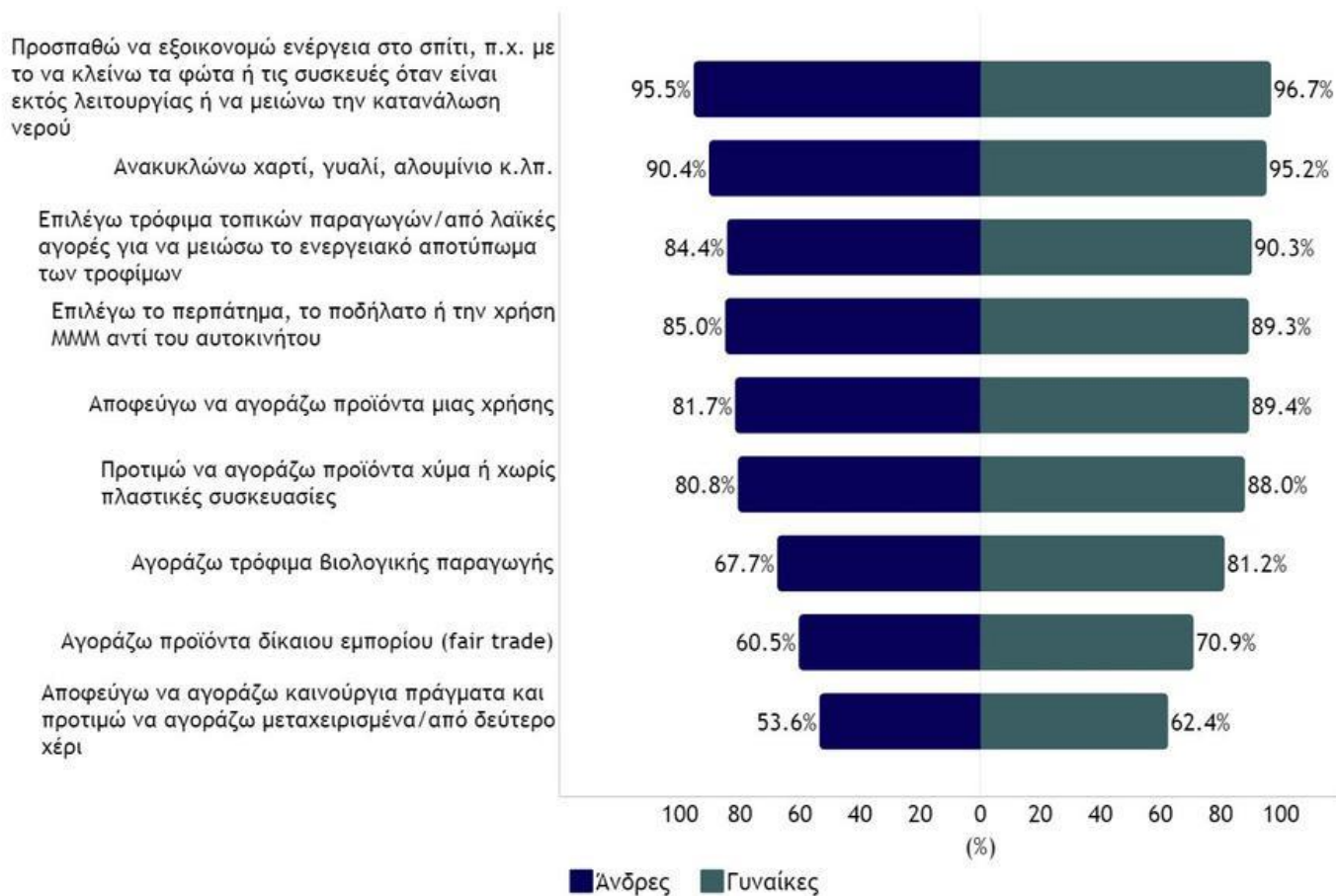
Γράφημα 18: Κατά τη γνώμη σας, ποιος έχει την κύρια ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής; (Έως 3 επιλογές)

VI. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ

Στα πλαίσια της έμφασης που αποδίδει η Ευρωπαϊκή Ένωση στην περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση και την συμμετοχή των νέων στην ανάληψη ευθύνης, η παρούσα θεματική λειτουργεί συμπληρωματικά με την προηγούμενη θεματική για την «**Κλιματική Αλλαγή**», αυτή τη φορά, όμως, σε επίπεδο της ατομικής δράσης. Η αναγκαιότητα αυτή τονίζεται στους στόχους της **Βιώσιμης Πράσινης Ευρώπης (Sustainable Green Europe)** και επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας που, όπως είδαμε στην προηγούμενη θεματική, έξι στους δέκα ερωτώμενους συμπεριλαμβάνουν στις απαντήσεις τους την ατομική ευθύνη του καθενός/της καθεμίας στην καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής.

Γράφημα 19: Τι από τα παρακάτω κάνετε (ανά φύλο για τις απαντήσεις «Πολύ συχνά» και «Μερικές φορές»)

Οι νέοι και οι νέες στην Ελλάδα, κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα σχετικά με τη συχνότητα που οι ίδιοι/ες υιοθετούν ορισμένες ενέργειες/επιλογές που έχουν περιβαλλοντικό αντίκτυπο (Γράφημα 19). Οι επιλογές συχνότητας ήταν τρεις: 1) Πολύ συχνά, 2) Μερικές φορές και 3) Ποτέ. Παρατηρούμε ότι οι γενικότερες επιλογές που αναφέρονται ως φέρουσες περιβαλλοντικό αντίκτυπο αποτελούν μια έστω περιστασιακή ή ακόμα και πολύ συχνή πρακτική των νέων, τόσο ανδρών όσο και γυναικών. Ανάλογα με την εκάστοτε επιλογή/ δράση κυμαίνεται και η συχνότητα: από περίπου ένας στους δύο άντρες που «αγοράζουν μεταχειρισμένα ρούχα ή από δεύτερο χέρι» μέχρι και τη σχεδόν καθολική - «προσπάθεια εξοικονόμησης ενέργειας» που έχει ως περιστασιακή ή πολύ συχνή συνήθεια το 95.5% των ανδρών και το 96.7% των γυναικών αντίστοιχα.

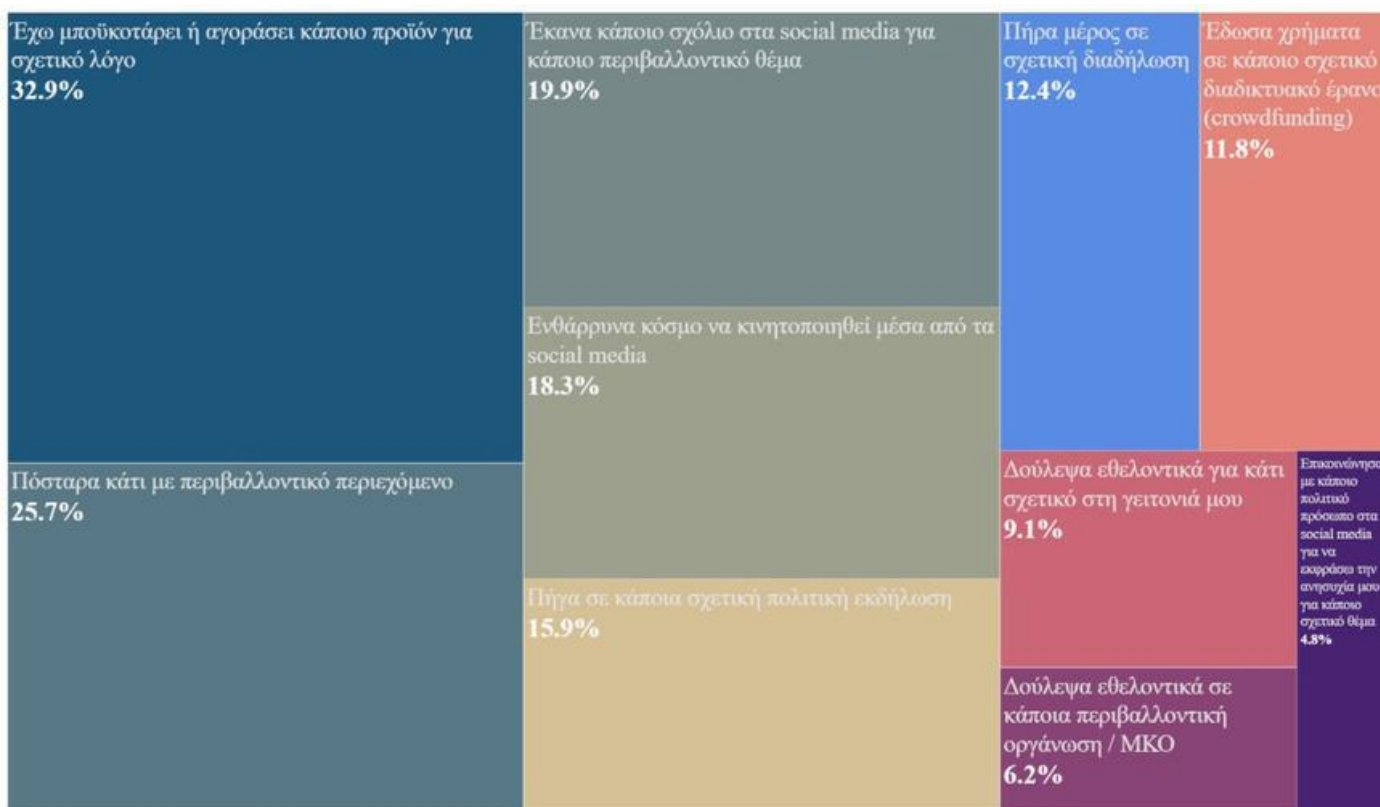
Σε σχέση με ενέργειες για το κλίμα και το περιβάλλον τι από τα παρακάτω έχετε κάνει τον τελευταίο χρόνο;

Παράλληλα, οι ερωτώμενοι κλήθηκαν να απαντήσουν και σε μια ακόμα σχετική ερώτηση (Γράφημα 20) που επικεντρώνεται σε μορφές δράσης που έχουν περισσότερο συλλογικό χαρακτήρα και έχουν κυρίως έμμεσο περιβαλλοντικό αντίκτυπο, έχοντας την δυνατότητα να επιλέξουν όσα ισχύουν από τα παρακάτω:

1. Έχω μπουκοτάρει ή αγοράσει κάποιο προϊόν για σχετικό λόγο
2. Πήγα σε κάποια σχετική πολιτική εκδήλωση
3. Πήρα μέρος σε σχετική διαδήλωση
4. Δούλεψα εθελοντικά για κάτι σχετικό στη γειτονιά μου
5. Δούλεψα εθελοντικά σε κάποια περιβαλλοντική οργάνωση / ΜΚΟ
6. Επικοινωνήσα με κάποιο πολιτικό πρόσωπο στα social media για να εκφράσω την ανησυχία μου για κάποιο σχετικό θέμα
7. Πόσταρα κάτι με περιβαλλοντικό περιεχόμενο
8. Έκανα κάποιο σχόλιο στα social media για κάποιο περιβαλλοντικό θέμα
9. Ενθάρρυνα κόσμο να κινητοποιηθεί μέσα από τα social media
10. Έδωσα χρήματα σε κάποιο σχετικό διαδικτυακό έρανο (crowdfunding)

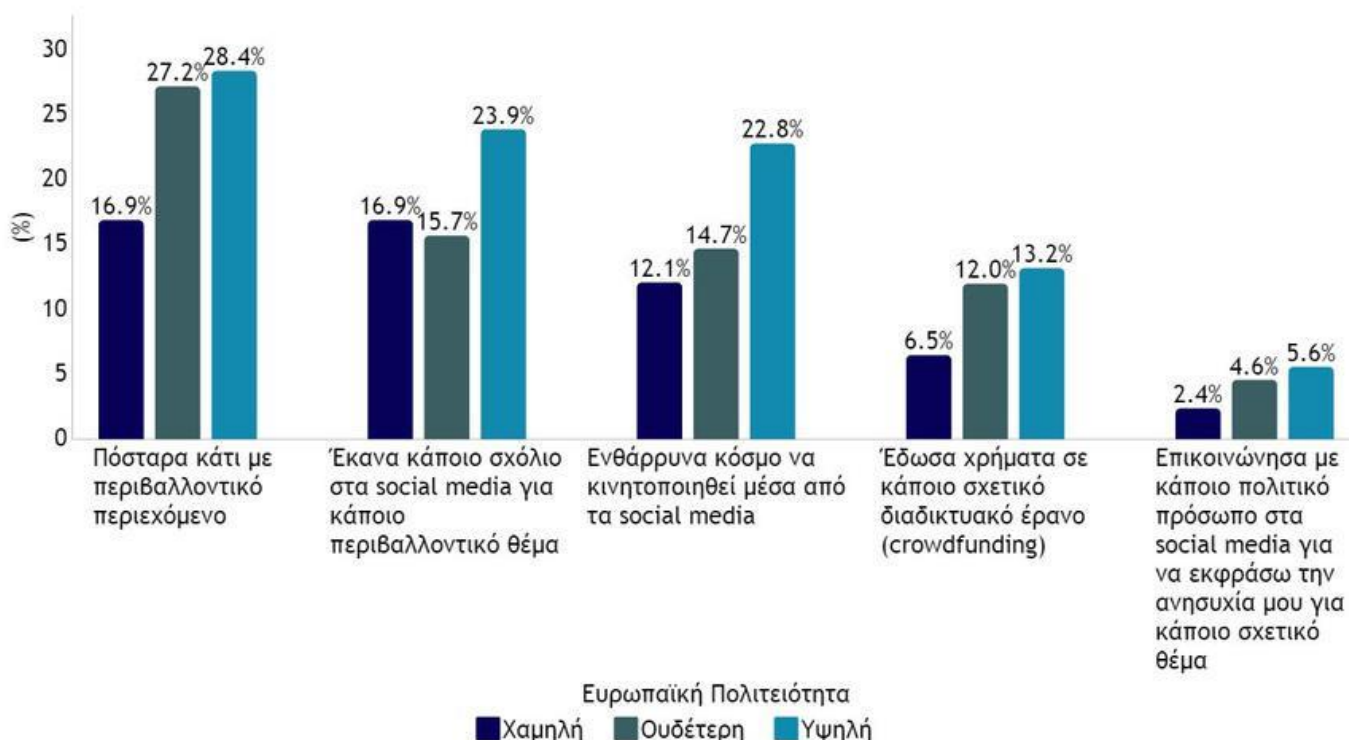
Παρατηρούμε ότι η συμμετοχή σε κάποιο σχετικό διαδικτυακό έρανο (crowdfunding), όπως επίσης και η εθελοντική εργασία, είτε στα πλαίσια κάποιας περιβαλλοντικής οργάνωσης / ΜΚΟ είτε στα πλαίσια της γειτονιάς των ερωτώμενων, είχαν αρκετά χαμηλά ποσοστά ίσως και λόγω του υψηλότερου «κόστους» σε υλικούς και άλλους πόρους. Ενώ αντίθετα, μορφές δράσης χαμηλότερου «κόστους», όπως οι σχετικές με τα social media δράσεις, είχαν περισσότερες θετικές απαντήσεις.

Γράφημα 20: Σε σχέση με ενέργειες για το κλίμα και το περιβάλλον τι από τα παρακάτω έχετε κάνει τον τελευταίο χρόνο; Σημειώστε όλα όσα ισχύουν

Η διαφοροποίηση μεταξύ μορφών δράσης που συνδέεται με τον σύγχρονο κόσμο της πληροφορίας και τα κοινωνικά δίκτυα παρατηρείται και στο **Γράφημα 21** μεταξύ των νέων που μπορούν να χαρακτηριστούν από χαμηλό, ουδέτερο και υψηλό βαθμό ευρωπαϊκής πολιτειότητας. Παρατηρούμε ότι τον τελευταίο χρόνο, οι νέοι και οι νέες με υψηλό βαθμό ευρωπαϊκής πολιτειότητας, έχουν συμμετάσχει περισσότερο σε δράσεις που παραπέμπουν στον ψηφιακό ακτιβισμό μέσω παροχής περιεχομένου στα κοινωνικά δίκτυα και το διαδίκτυο, όπως επίσης και σε δράσεις crowdfunding σε σχέση με τα άτομα με χαμηλό βαθμό ευρωπαϊκής πολιτειότητας.

Γράφημα 21: Ενέργειες για το κλίμα και το περιβάλλον τον τελευταίο χρόνο που σχετίζονται με το ψηφιακό ακτιβισμό (ανά βαθμό ευρωπαϊκής πολιτειότητας)

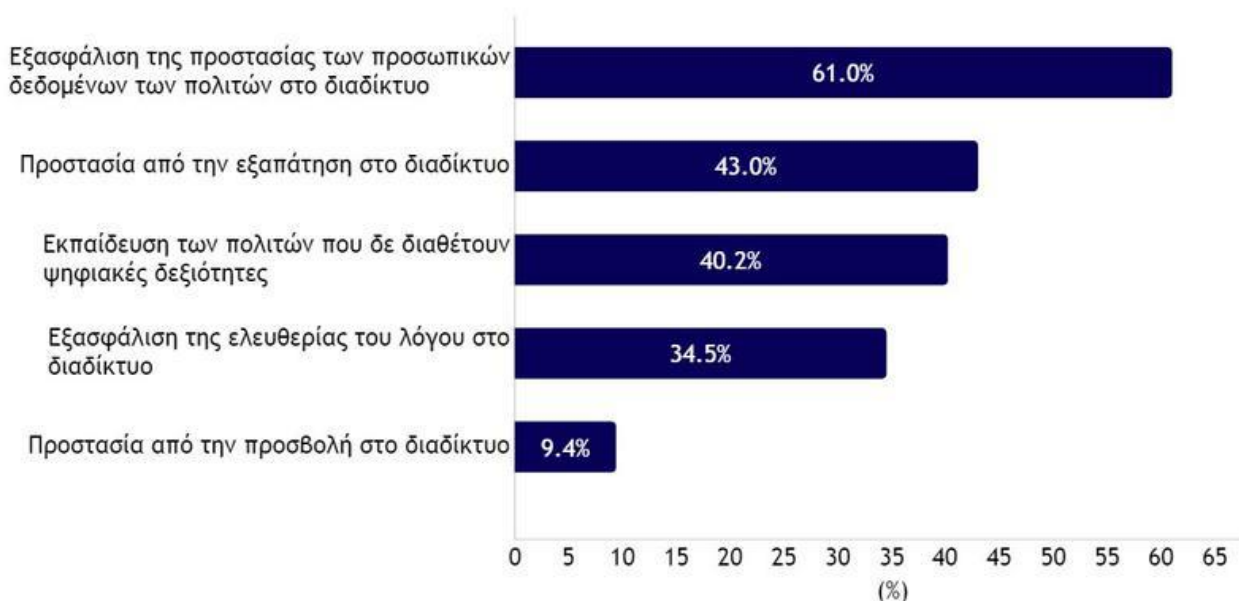
VII. ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ

Η μετάβαση στην ψηφιακή εποχή αποτελεί μια από τις βασικές πολιτικές της Ε.Ε. ενώ η δυνατότητα πρόσβασης των νέων σε αξιόπιστη πληροφόρηση και η ενδυνάμωσή του προκειμένου να αξιολογούν κριτικά τις πληροφορίες που λαμβάνουν αποτελεί έναν από τους 11 κύριους στόχους της Ευρωπαϊκής Στρατηγικής για τη Νεολαία.

Ποιες πρέπει να είναι οι προτεραιότητες της Ε.Ε. σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών;

Στο πλαίσιο αυτό, οι νέοι και οι νέες στην Ελλάδα, κλήθηκαν να απαντήσουν στο ερώτημα σχετικά με το **ποιες πρέπει να είναι οι προτεραιότητες της Ε.Ε. σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών** (Γράφημα 22). Έχοντας να επιλέξουν ανάμεσα σε πέντε διαφορετικές επιλογές, η κυρίαρχη απάντηση ήταν η **εξασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των πολιτών στο διαδίκτυο**, καθώς 6 στους 10 (61%) προτάσσουν αυτήν την επιλογή. Η προστασία από την εξαπάτηση στο διαδίκτυο αποτελεί τη δεύτερη δημοφιλέστερη επιλογή (43%) ενώ λίγο μικρότερο είναι το ποσοστό εκείνων που επιλέγουν την εκπαίδευση των πολιτών που δεν διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες (40,2%). Η εξασφάλιση της ελευθερίας του λόγου στο διαδίκτυο επιλέγεται ως προτεραιότητα από 1 στους 3 περίπου (34.5%) ενώ η προστασία από την προσβολή στο διαδίκτυο επιλέγεται πολύ λιγότερο (9,4%).

Γράφημα 22: Προτεραιότητες της Ε.Ε. σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών (έως 2 επιλογές)

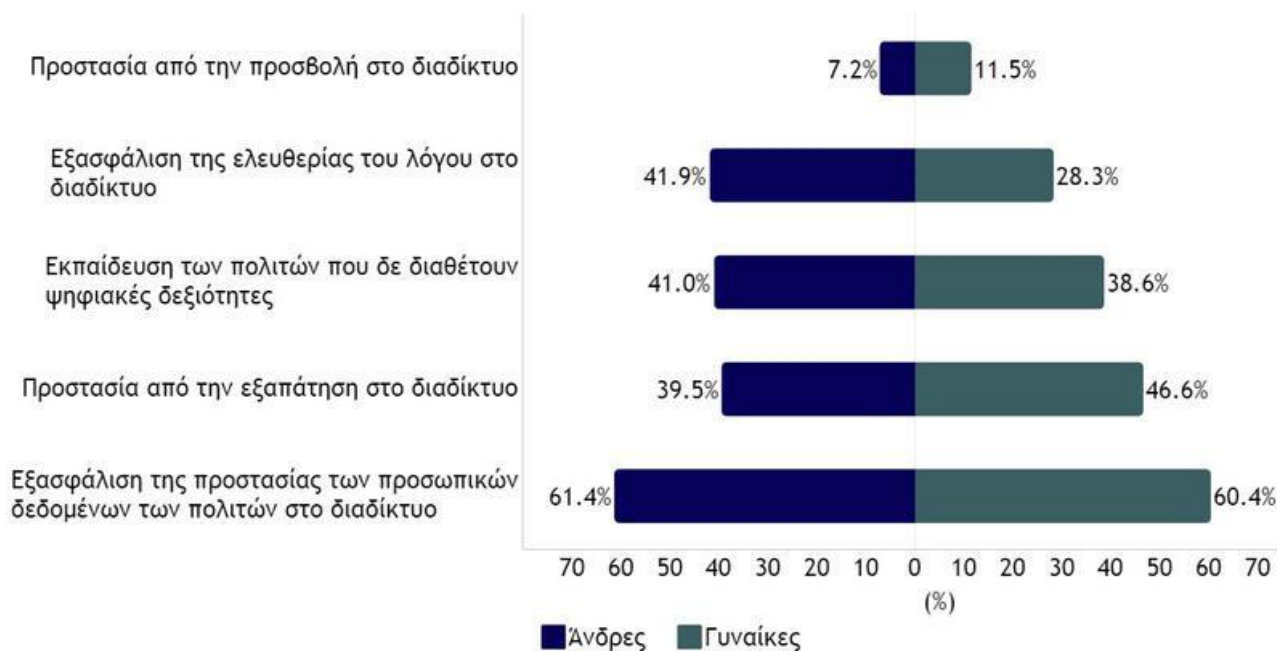

Ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών και φύλο ερωτώμενου

Στη συνέχεια θα δούμε αν και πώς διαφοροποιούνται οι απαντήσεις των ερωτώμενων ανάλογα με το φύλο τους (Γράφημα 23). Αν και η εξασφάλιση της προστασίας της ελευθερίας του λόγου παραμένει πρώτη επιλογή σε ανάλογα ποσοστά τόσο για τους νέους άνδρες όσο και για τις νέες γυναίκες που συμμετείχαν στην έρευνα, οι άνδρες επιλέγουν περισσότερο την εξασφάλιση της ελευθερίας του λόγου, ως ψηφιακή προτεραιότητα, ενώ αντίθετα οι γυναίκες την προστασία από την εξαπάτηση στο διαδίκτυο.

Γράφημα 23: Προτεραιότητες της Ε.Ε. σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών (ανά φύλο, έως 2 επιλογές)

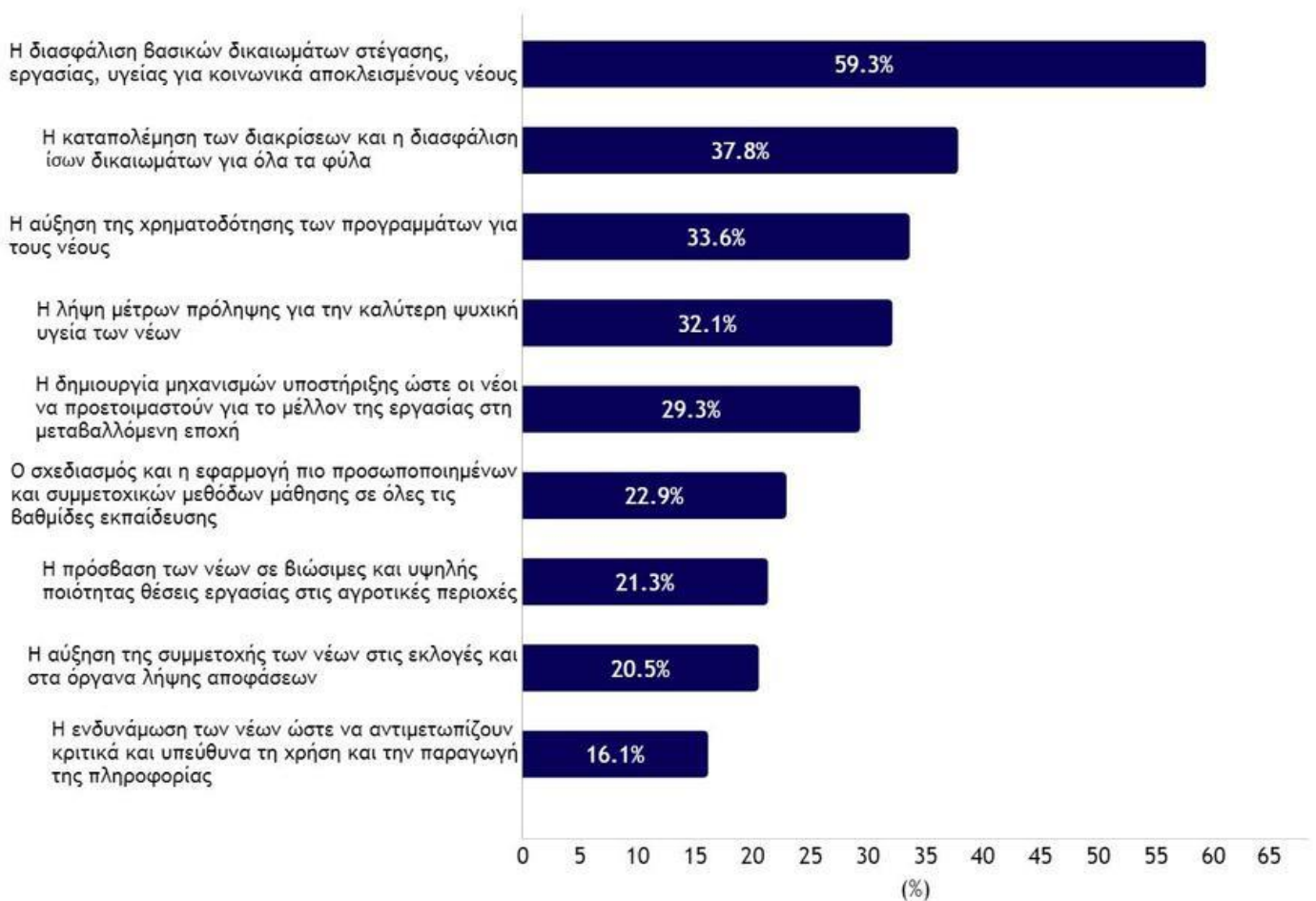
Η Ευρωπαϊκή στρατηγική για τη νεολαία 2019-2027

Επιχειρώντας να καταγράψουμε τις απόψεις των νέων για τους στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με εκείνους/ες, ζητήσαμε να προσδιορίσουν σε σχετική ερώτηση τις προτεραιότητες. Οι ερωτώμενοι/ες είχαν στη διάθεσή τους εννέα επιλογές με στόχους που έχουν υιοθετηθεί από [το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο πλαίσιο της Στρατηγικής της Ε.Ε. για τη νεολαία 2019-2027](#).

Σε ποιους στόχους πρέπει να δώσει προτεραιότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση για να υποστηρίξει το μέλλον των νέων;

Όπως φαίνεται στο **Γράφημα 24**, σχεδόν 6 στους 10 νέους/νέες που συμμετείχαν στην έρευνα προσδιορίζουν ως κυρίαρχη προτεραιότητα για τους στόχους της Ε.Ε. τη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων διαβίωσης (στέγαση, εργασία, υγεία) ειδικά για όσους βρίσκονται σε μειονεκτική κοινωνική θέση (59,3%). Ακολουθούν η διασφάλιση της έμφυλης ισότητας (37,8%) και η αύξηση των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων για τη νεολαία (33,6%). Αντιθέτως, οι νέοι/ες φαίνεται να μη χρειάζονται την υποστήριξη της Ε.Ε. σε ότι αφορά δεξιότητες για την αποτίμηση των πληροφοριών (16,1%), ενώ πολύ χαμηλά στις προτεραιότητες των στοχευμένων δράσεων για τη νεολαία τοποθετούν και τη συμμετοχή της στις εκλογές και στα όργανα λήψης αποφάσεων της Ε.Ε. (20,5%).

Γράφημα 24: Σε ποιους στόχους πρέπει να δώσει προτεραιότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση για να υποστηρίξει το μέλλον των νέων;

Διαφοροποιήσεις μεταξύ των ερωτώμενων παρατηρούνται στη συγκεκριμένη ερώτηση (βλ. Παράρτημα). Οι άνδρες σε σχέση με τις γυναίκες υποστηρίζουν λιγότερο το στόχο για την καταπολέμηση των έμφυλων διακρίσεων, αλλά συγκριτικά περισσότερο την βελτίωση των θέσεων εργασίας στις αγροτικές περιοχές και τη συμμετοχή στην εκλογές και τα όργανα λήψης αποφάσεων στην Ε.Ε. Τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας (25-29 ετών) υποστηρίζουν περισσότερο σε σχέση με τους νεότερους (18-24 ετών) τη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων διαβίωσης (στέγαση, εργασία, υγεία). Όσοι/ες διαμένουν σε αγροτικές περιοχές υποστηρίζουν πιο θερμά τη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων διαβίωσης σε σχέση με τους κατοίκους αστικών περιοχών. Τέλος, τα άτομα που υποστηρίζουν ότι είναι σημαντική για αυτούς/ές η ευρωπαϊκή πολιτεότητα υποστηρίζουν πιο συχνά την καταπολέμηση των έμφυλων διακρίσεων, καθώς και την υποστήριξη των νέων για το μέλλον της εργασίας.

VIII. 17 ΣΤΟΧΟΙ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΟΗΕ

Δράση για το κλίμα

Ο 13^{ος} Στόχος Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, που αφορά στη δράση για το κλίμα εμφανίζεται στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος των νέων που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα. Είναι αξιοσημείωτο ότι πάνω από 7 στους 10 συμμετέχοντες/ουσες (71,8%) δήλωσαν ότι είναι **αρκετά/εξαιρετικά ανήσυχοι/ες για την κλιματική αλλαγή**. Μάλιστα, η δηλωθείσα ανησυχία εμφανίζεται ως παράγοντας κινητοποίησης, καθώς οι νέοι/ες δίνουν έμφαση κατά προτεραιότητα στην **ατομική ευθύνη του καθενός/μίας για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής** (61%). **Οι επιχειρήσεις και οι βιομηχανίες** (60,4%), καθώς και **οι εθνικές κυβερνήσεις** (58,2%) είναι οι επόμενοι που φέρουν ευθύνη για την προστασία του κλίματος, σύμφωνα με τους ερωτώμενους/ες. Η ενεργητική εμπλοκή των νέων στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής διαφαίνεται στην έρευνα και από τις συμπεριφορικές συνήθειες που ισχυρίζονται ότι υιοθετούν στην καθημερινή τους ζωή. Κατά προτεραιότητα, λοιπόν, δηλώνουν ότι **πολύ συχνά/μερικές φορές προσπαθούν να εξοικονομούν ενέργεια στο σπίτι, πχ. με το να κλείνουν τα φώτα ή τις συσκευές όταν είναι εκτός λειτουργίας ή να μειώνουν την κατανάλωση νερού** (96,2%). Η πλειοψηφία (93%), επίσης, **κάνει ανακύκλωση**. Αρκετοί/ες **επιλέγουν το περπάτημα, το ποδήλατο ή τη χρήση ΜΜΜ αντί του αυτοκινήτου** (87,5%) καθώς και **τρόφιμα τοπικών παραγωγών/από λαϊκές αγορές για να μειώσουν το ενεργειακό αποτύπωμα των τροφίμων** (87,4%).

Τέλος, μια μερίδα νέων υιοθετούν κάποιες ενέργειες ψηφιακού ακτιβισμού που αφορούν το κλίμα και το περιβάλλον. Πιο συγκεκριμένα, οι περισσότεροι/ες δηλώνουν ότι **έχουν μπουκόταρει ή αγοράσει κάποιο προϊόν για λόγους προστασίας του περιβάλλοντος** (32,9%), ενώ κάποιοι/ες **έχουν ποστάρει κάτι με περιβαλλοντικό περιεχόμενο** (25,7%). Σύμφωνα με τα παραπάνω, ορισμένοι/ες νέοι/ες εμφανίζουν προφίλ υπεύθυνου/ης καταναλωτή, όπως αυτόν στο 12^ο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ που αφορά στην Υπεύθυνη κατανάλωση και Παραγωγή

✓ **Ανησυχία για την κλιματική αλλαγή**

✓ **Έμφαση στην ατομική ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής**

✓ **Υιοθέτηση καθημερινών συμπεριφορών για μείωση ενεργειακού αποτυπώματος**

✓ **Ψηφιακός ακτιβισμός για ενεργοποίηση για την προστασία του περιβάλλοντος**

Προτεραιότητα σε δικαιώματα και ισότητα

Οι νέοι και οι νέες που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα έδωσαν κατά προτεραιότητα έμφαση στη **διασφάλιση βασικών δικαιωμάτων στέγασης, εργασίας, υγείας για κοινωνικά αποκλεισμένους νέους** (59,3%), καθώς και στην **καταπολέμηση των διακρίσεων και τη διασφάλιση ίσων δικαιωμάτων για όλα τα φύλα** (37,8%). Οι νέοι/ες φαίνεται να επικεντρώνουν κατά πρώτον στους Στόχους βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ, που περιλαμβάνουν συλλογικά και ατομικά δικαιώματα, που μπορούν να εξασφαλίσουν μια αξιοπρεπή διαβίωση για όλους, όπως: η Μηδενική Φτώχεια (Στόχος 1) και η Μηδενική Πείνα (Στόχος 2). Κατά δεύτερον, η νεολαία που συμμετείχε στην έρευνα υποστηρίζει σθεναρά θέματα ισότητας, που περιλαμβάνονται στους στόχους περί Ισότητας των Φύλων (Στόχος 5) και Λιγότερων Ανισοτήτων (Στόχος 10).

- ✓ Διασφάλιση βασικών δικαιωμάτων στέγασης, εργασίας, υγείας για κοινωνικά αποκλεισμένους νέους
- ✓ Καταπολέμηση των διακρίσεων και διασφάλιση ίσων δικαιωμάτων για όλα τα φύλα

Ψηφιακά δικαιώματα και συμπεριληπτική καινοτομία

Σύμφωνα με τον 9^ο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ η τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη συμβάλλουν σημαντικά στην αύξηση του βιοτικού επιπέδου των ατόμων, καθώς υποστηρίζουν την ανεύρεση εργασίας και τη δημιουργία εισοδήματος. Σε συνδυασμό με τα παραπάνω, ο 4ος Στόχος που αφορά στην εκπαίδευση όλων με σκοπό την απόκτηση κατάλληλων δεξιοτήτων για τη σύγχρονη αγορά εργασίας, δίνουν έμφαση στην ισότιμη πρόσβαση των ατόμων στον ψηφιακό πολιτισμό. Σχεδόν 6 στους/τις 10 (61%) νέους/ες στην παρούσα έρευνα υποστηρίζουν ότι η ΕΕ οφείλει να **εξασφαλίζει την προστασία των προσωπικών δεδομένων των πολιτών στο διαδίκτυο**, ενώ το 43% υποστηρίζει την **προστασία από την εξαπάτηση στο διαδίκτυο**. Με αυτή τη δικαιωματική προσέγγιση οι νέοι/ες υπογραμμίζουν την προστασία όλων ανεξάρτητα από τις δεξιότητες που διαθέτουν στον ψηφιακό κόσμο.

- ✓ Εξαγωγή προσαρμοσμένων των προσωπικών δεδομένων των παιδιών στο διαδίκτυο
- ✓ Προστασία από την εξαπάτηση στο διαδίκτυο

Πρόσβαση στην εργασία και την κατάλληλη εκπαίδευση

Αν και δεν σημειώνεται κατά προτεραιότητα, η δυνατότητα πρόσβασης των νέων σε αξιοπρεπείς θέσεις εργασίας σε ένα μεταβαλλόμενο περιβάλλον, λόγω της τεχνολογικής προόδου, φαίνεται να απασχολεί μία μερίδα των νέων. Μερικοί/ες στην παρούσα έρευνα επιλέγουν ως στόχους που πρέπει να δώσει προτεραιότητα η ΕΕ τη **δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης, ώστε οι νέοι να προετοιμαστούν για το μέλλον της εργασίας στη μεταβαλλόμενη εποχή** (29,3%), καθώς και την **πρόσβαση των νέων σε βιώσιμες και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας σε αγροτικές περιοχές** (21,3%). Τα παραπάνω αντανακλώνται στους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ που αφορούν: την Αξιοπρεπή Εργασία και Οικονομική ανάπτυξη (Στόχος 8), τη Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές (Στόχος 9), την Υπεύθυνη Κατανάλωση και Παραγωγή (Στόχος 12). Σύμφωνα με το Στόχο 4 του ΟΗΕ που αφορά στην Ποιοτική Εκπαίδευση δίνεται έμφαση στη δυνατότητα ισότιμης πρόσβασης όλων σε σύγχρονες και κατάλληλες μεθόδους εκπαίδευσης που ενσωματώνουν τη σύγχρονη τεχνολογική πρόοδο με απώτερο στόχο την υποστήριξη της ένταξης στην αγορά εργασίας. Στην παρούσα έρευνα πάνω από 2 στους/τις 10 νέους/ες αναγνωρίζουν τη συμβολή της εκπαίδευσης για την εργασιακή ένταξη και σημειώνουν ότι η ΕΕ θα πρέπει να δώσει έμφαση στο **σχεδιασμό και την εφαρμογή πιο προσωποποιημένων και συμμετοχικών μεθόδων μάθησης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης**.

- ✓ Δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης, ώστε οι νέοι να προετοιμαστούν για το μέλλον της εργασίας στη μεταβαλλόμενη εποχή
- ✓ Πρόσβαση των νέων σε βιώσιμες και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας σε αγροτικές περιοχές
- ✓ Σχεδιασμό και την εφαρμογή πιο προσωποποιημένων και συμμετοχικών μεθόδων μάθησης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης

Εξασφάλιση της υγείας και της ευημερίας

Πάνω από 3 στους/τις 10 νέους/ες (32,1%) που πήραν μέρος στην έρευνα υποστήριξαν ότι η ΕΕ θα πρέπει να δώσει έμφαση στη **λήψη μέτρων πρόληψης για την καλύτερη ψυχική υγεία των νέων**. Η διασφάλιση της ψυχικής υγείας και η συμβολή της στην ευημερία όλων των ανθρώπων προβλέπεται στο Στόχο 3 των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ που αφορούν στην Καλή Υγεία και Ευημερία.

Λήψη μέτρων πρόληψης για την καλύτερη ψυχική υγεία των νέων

Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων

Σύμφωνα με το Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ που επικεντρώνει στην Ειρήνη, τη Δικαιοσύνη και τους Ισχυρούς Θεσμούς (Στόχος 16) επιχειρείται η ισότιμη πρόσβαση όλων στους θεσμούς. Στην παρούσα έρευνα οι νέοι/ες υποστηρίζουν (αν και όχι κατά προτεραιότητα) ότι η ΕΕ θα έπρεπε να στοχεύει στην αύξηση της συμμετοχής των νέων στις εκλογές και στα όργανα λήψης αποφάσεων (20,5%).

Αύξηση της συμμετοχής των νέων στις εκλογές και στα όργανα λήψης αποφάσεων

Εξασφάλιση χρηματοδότησης

Όπως προβλέπεται στην τελευταίο Στόχο Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ (Στόχος 17) είναι αναγκαίο να υποστηριχτούν οι στόχοι για την υλοποίησή τους με σχετικούς πόρους που θα χρειαστεί συνεργατικά να διαθέσουν τα κράτη και οι διεθνείς θεσμοί. Χαρακτηριστικό της προτεραιότητας που δίνεται στην ανεύρεση οικονομικών πόρων που θα υποστηρίξουν την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων στη βιώσιμη ανάπτυξη είναι ότι στην παρούσα έρευνα οι νέοι/ες ιεραρχούν ως τρίτη προτεραιότητα της ΕΕ την **αύξηση της χρηματοδότησης των προγραμμάτων για τους νέους** (33,6%).

Αύξηση της χρηματοδότησης των προγραμμάτων για τους νέους

Συνοψίζοντας, η ανάγνωση των αποτελεσμάτων της παρούσας έρευνας μέσα από το πρίσμα των 17 Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ βρίσκεται σε συμφωνία με την «**Έκθεση Αποτελεσμάτων: Παγκόσμια Έρευνα για τη Βιωσιμότητα και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης**», που υλοποιήθηκε το 2018-2019 και δημοσιεύτηκε το 2020 [βλ. Report of Results: Global Survey on Sustainability and the SDGs. Awareness, Priorities, Need for Action. Global Survey on Sustainability and the SDGs, Hamburg, January 2020]. Στην εν λόγω παγκόσμια έρευνα διαπιστώθηκε, όπως και στην έρευνά μας, ότι οι νέοι δίνουν προτεραιότητα στο Στόχο 13 του ΟΗΕ που αφορά στη Δράση για το Κλίμα (βλ. σ.6 της παγκόσμιας έρευνας).

Ακόμα, όπως διαπιστώθηκε στην έρευνά μας οι νέοι/ες ανησυχούν για την κλιματική αλλαγή, αλλά ενεργοποιούνται αναλαμβάνοντας την ατομική ευθύνη και υιοθετώντας συμπεριφορές για την προστασία του περιβάλλοντος στην καθημερινή τους ζωή. Παρόμοιες διαπιστώσεις διατυπώνονται και στην Έκθεση της Παγκόσμιας έρευνας, σύμφωνα με την οποία ο Στόχος 13 του ΟΗΕ για τη Δράση για το Κλίμα ιεραρχείται ως πρώτη προσωπική προτεραιότητα από τους νέους (βλ. σ.19), για την οποία δηλώνουν ότι λαμβάνουν ατομική δράση (βλ. σ.25), ενώ θεωρούν ότι είναι η πρώτη προτεραιότητα για την οποία πρέπει να ληφθεί πολιτική και διοικητική δράση (βλ. σ.35).

Τέλος, στην **Έκθεση για τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών** [βλ. [The Sustainable Development Goals Report 2022, United Nations](#)], που δημοσιεύθηκε το 2022, γίνεται αποτίμηση της επίτευξης των 17 Στόχων σε διεθνές επίπεδο και για το σύνολο του πληθυσμού χωρίς ηλικιακούς διαχωρισμούς. Στην εν λόγω Έκθεση του ΟΗΕ είναι εμφανές ότι η αποτίμηση της υλοποίησης των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης διαφέρει από χώρα σε χώρα ανάλογα με το βαθμό ανάπτυξης, με τις χώρες σε υψηλή ανάπτυξη να είναι στην κορυφή των επιτυχιών. Ωστόσο, δύο επιμέρους θέματα υπογραμμίζονται για την ειδική βαρύτητα που έχουν ως προς τη νεολαία. Πρόκειται για θέματα που αναδείχθηκαν και στην έρευνά μας και αφορούν τα εξής:

Το πρώτο επικεντρώνει στον Στόχο 3 του ΟΗΕ που αφορά στην Καλή Υγεία και Ευημερία. Όπως σημειώνεται στην Έκθεση του ΟΗΕ (2022, σ.31) διαπιστώθηκε ότι μετά την πανδημία του COVID-19 τα καταγεγραμμένα ποσοστά άγχους και κατάθλιψης αυξήθηκαν σε παγκόσμιο επίπεδο, ειδικότερα για το νεανικό και γυναικείο πληθυσμό. Η ανάγκη για την πρόληψη της ψυχικής υγείας των νέων καταγράφηκε στην έρευνά μας, καθώς υποστηρίζεται από το 32,1% των συμμετεχόντων/ουσών.

Το δεύτερο επικεντρώνει στον 4^ο Στόχο του ΟΗΕ για την Ποιοτική Εκπαίδευση. Στην Έκθεση του ΟΗΕ (2022, σ.43) σημειώνεται ότι το ποσοστό των νέων που απέχουν από δραστηριότητες εκπαίδευσης, απασχόλησης ή επιμόρφωσης (NEETs) αυξήθηκε από το 21,8% το 2015-2019 σε 23,3% το 2020 εξαιτίας της πανδημίας. Στην έρευνά μας το θέμα της υποστήριξης των νέων μέσα από την εκπαίδευση και την επαγγελματική καθοδήγηση/υποστήριξη αναδύθηκε ως σημαντικό για την ΕΕ από περίπου 3 στους 10 νέους/ες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Πως προσδιορίζουν οι νέοι/ες την εθνική και ευρωπαϊκή τους ταυτότητα;

Τα στοιχεία που παρατέθηκαν στις προηγούμενες ενότητες σκιαγραφούν μια πολυσύνθετη εικόνα των σημερινών νέων στην Ελλάδα. Αυτοί οι «αυτόχθονες» Ευρωπαίοι, από τη στιγμή της γέννησής τους, όπως είπαμε και στην εισαγωγή, φέρουν μια διπλή ιδιότητα του Πολίτη καθώς αυτοπροσδιορίζονται μεν ως «πρώτα Έλληνες/ίδες και μετά Ευρωπαίοι/ες», αρκετοί και αρκετές όμως αισθάνονται μόνον «πολίτες του κόσμου». Η Ελλάδα συνδέεται θετικά με αισθήματα υπερηφάνειας για την τέχνη, τη λογοτεχνία και την ιστορία της, ενώ αντίθετα η οικονομική της κατάσταση, η (έλλειψη) ισότητας αλλά και η λειτουργία της δημοκρατίας συγκεντρώνουν περισσότερο αισθήματα ντροπής.

Η αίσθηση απώλειας της πολιτισμικής ταυτότητας της Ελλάδα μέσα στην Ένωση, δεν είναι κυρίαρχη, καθώς οι νέοι και οι νέες στην πλειοψηφία τους δεν βλέπουν την συμμετοχή στην Ε.Ε. ως παράγοντα κινδύνου. Αντίθετα, είναι κυρίαρχη η πεποίθηση ότι η Ελλάδα χρειάστηκε την Ε.Ε. για να αντιμετωπίσει την πανδημία. Λίγο μικρότερο, αλλά πλειοψηφικό είναι και το ποσοστό όσων κρίνουν ότι η Ελλάδα χρειάζεται την Ε.Ε. για να αντιμετωπίσει τις διαφορές της με την Τουρκία. Είναι σημαντικό επίσης να επισημανθεί ότι η αίσθηση ότι οι αποφάσεις που λαμβάνονται στο επίπεδο της Ε.Ε. τους/τις αφορούν είναι σχεδόν καθολική.

Ποιες εμπειρίες και γεγονότα διαμορφώνουν τις απόψεις τους για την Ευρώπη;

Η πλειοψηφία των νέων Ελλήνων και Ελληνίδων σήμερα έχει ταξιδέψει έστω και μια φορά σε κάποια χώρα της Ε.Ε. Η έλλειψη της εμπειρίας ταξιδιού σχετίζεται άμεσα και με την ηλικία των ερωτώμενων, καθώς στις ηλικίες άνω των 24 ετών το ποσοστό μειώνεται, ενώ αντίθετα σε νεότερους/-ες αυξάνει. Όταν ταξιδεύουν, αυτό γίνεται κυρίως για αναψυχή και τουρισμό, χωρίς ωστόσο να λείπουν και τα ταξίδια για σπουδές ή επιμόρφωση.

Η κρίση της Ευρωζώνης είναι το κυρίαρχο γεγονός που διαμόρφωσε την εικόνα τους για την Ευρώπη, ωστόσο τόσο η προσφυγική κρίση όσο και η πανδημία φαίνεται ότι αποτέλεσαν μείζονα κοινωνικοπολιτικά γεγονότα. Πέρα από τα πολιτικά, κοινωνικά και οικονομικά Ευρωπαϊκά γεγονότα, όμως, στο επίπεδο της καθημερινότητάς τους, η ελεύθερη διέλευση εντός Σένγκεν είναι το πλέον σημαντικό βίωμα των νέων σήμερα αναφορικά με την εικόνα που έχουν για την Ε.Ε., με το κοινό νόμισμα αλλά και την δυνατότητα εργασίας σε άλλη χώρα της Ε.Ε. να έπονται σε σημασία.

Προσλαμβάνεται η Ευρωπαϊκή Ένωση ως μια ουσιαστική και συνεκτική κοινωνική κατηγορία;

Οι νέοι/νέες που συμμετείχαν στην έρευνα περιγράφουν την Ευρωπαϊκή Ένωση σαν μια κατηγορία με χαμηλή υπόσταση, καθώς η πλειοψηφία μαρτυρεί ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι μια ουσιαστική ένωση. Σημαντικές διαφορές, ωστόσο, διαπιστώνονται μεταξύ των ερωτώμενων. Πιο συγκεκριμένα, πιο επικριτικοί/ές ως προς την υπόσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης εμφανίζονται οι άνδρες, τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας, οι περισσότερο μορφωμένοι/ες, οι κάτοικοι αγροτικών περιοχών, τα άτομα με χαμηλό οικονομικό status, καθώς και όσοι/ες υποστηρίζουν λιγότερο τη σπουδαιότητα της ιδιότητάς τους ως Ευρωπαίοι πολίτες. Αρκετοί και αρκετές επίσης υποστηρίζουν ότι τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης δε συμμετέχουν ισότιμα στις αποφάσεις που λαμβάνονται σε αυτήν και ότι οι επιτυχίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν μοιράζονται σε όλες τις χώρες. Ακόμα και σε ότι αφορά την κατανομή των προβλημάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις χώρες μέλη, πάνω από ένας/μία στους δύο ισχυρίζεται ότι αυτή δεν γίνεται ισότιμα. Η άποψη ότι τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης συνδέονται στη βάση κοινών αξιών υποστηρίζεται λιγότερο από κάθε άλλη άποψη για την Ε.Ε. Ομοίως, σχεδόν ένας/μία στους δύο διαφωνεί με την άποψη ότι τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό παρελθόν. Σχεδόν οι μισοί από τους νέους/ες που συμμετείχαν στην έρευνα θεωρούν ότι η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν είναι ο μόνος φορέας εντός του οποίου μπορούν να λυθούν τα σύγχρονα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα. Σε ότι αφορά τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με νέες χώρες μέλη αρκετοί νέοι/ες επιθυμούν να μην πάρουν θέση, οι περισσότεροι/ες, όμως, διαφωνούν με τον περιορισμό της διεύρυνσης. Εν τέλει όμως, οι περισσότεροι/ες νέοι δηλώνουν ότι η ιδιότητα του ευρωπαίου πολίτη είναι σημαντική για τους ίδιους/ες.

Ανησυχούν για την κλιματική αλλαγή, ποιος έχει την ευθύνη για την αντιμετώπισή της, τι κάνουν οι ίδιοι/ες για αυτό;

Ανάμεσα στους νέους και νέες στην Ελλάδα καταγράφεται υψηλός βαθμός ανησυχίας για την κλιματική αλλαγή. Στο ποιος ευθύνεται για την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, οι απαντήσεις «Ο καθένας/η καθεμία ατομικά», «Οι επιχειρήσεις και οι βιομηχανίες» και «Οι εθνικές κυβερνήσεις» ήταν οι δημοφιλέστερες κατηγορίες που επιλέχθηκαν. Οι νεότεροι ηλικιακά αποδίδουν σε μεγαλύτερο βαθμό την ευθύνη σε ατομικό επίπεδο, ενώ αντίστοιχα οι μεγαλύτεροι ηλικιακά σε φορείς/θεσμούς όπως οι εθνικές κυβερνήσεις, η Ε.Ε ή οι επιχειρήσεις και η βιομηχανία. Οι γυναίκες είναι περισσότερο περιβαλλοντικά ευαισθητοποιημένες από τους άνδρες, παρουσιάζοντας μεγαλύτερη συχνότητα πρακτικής σε όλες τις ενέργειες που φέρουν περιβαλλοντικό αντίκτυπο. Το μπουκοτάζ κάποιου προϊόντος ή αντίστοιχα η αγορά κάποιου άλλου με κριτήριο την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση τον τελευταίο χρόνο, συγκεντρώνει τις περισσότερες θετικές απαντήσεις. Επίσης,

οι νέοι και οι νέες με υψηλό βαθμό ευρωπαϊκής πολιτειότητας, έχουν συμμετάσχει περισσότερο σε δράσεις που παραπέμπουν στον ψηφιακό ακτιβισμό μέσω παροχής περιεχομένου στα κοινωνικά δίκτυα και το διαδίκτυο, όπως επίσης και σε δράσεις crowdfunding.

Ποιες πρέπει να είναι οι προτεραιότητες της Ε.Ε. για τα ψηφιακά δικαιώματα και τη νεολαία;

Αναφορικά με τις προτεραιότητες της Ε.Ε. σχετικά με τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών, οι νέοι και οι νέες φαίνεται να προτάσσουν τη σημασία της προστασίας των προσωπικών τους δεδομένων, ενώ τόσο η προστασία από την εξαπάτηση, όσο και η εκπαίδευση σε ψηφιακές δεξιότητες λογίζονται ως αρκετά σημαντικά δικαιώματα. Μικρότερη σημασία αποδίδεται στην εξασφάλιση της ελευθερίας λόγου, ενώ η προστασία από προσβολή στο διαδίκτυο επιλέγεται σε πολύ μικρότερο βαθμό. Τέλος, σε μεγάλο ποσοστό, οι νέοι και νέες στην Ελλάδα προσδιορίζουν ως κυρίαρχη προτεραιότητα για τους στόχους της Ε.Ε. τη διασφάλιση των βασικών δικαιωμάτων διαβίωσης (στέγαση, εργασία, υγεία), ειδικά για όσους βρίσκονται σε μειονεκτική κοινωνική θέση. Ακολουθούν η διασφάλιση της έμφυλης ισότητας και η αύξηση των χρηματοδοτούμενων προγραμμάτων για τη νεολαία.

Τι επισημαίνουν οι νέοι/ες με αφορμή τους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ;

Έχει διαπιστωθεί ότι οι 17 στόχοι του ΟΗΕ είναι γνωστοί σε λιγότερο από το μισό του πληθυσμού (Έκθεση Αποτελεσμάτων της Παγκόσμιας Έρευνας για τη Βιωσιμότητα και τους Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης, σ.5). Στην παρούσα έρευνα, που επικεντρώνεται στις αντιλήψεις των νέων στην Ελλάδα για την εθνική και Ευρωπαϊκή τους ταυτότητα, οι 17 Στόχοι Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ αποτέλεσαν πηγή έμπνευσης για την ανάδειξη θεμάτων προτεραιότητας για τη νεολαία μέσα από τα ερευνητικά αποτελέσματα. Διαπιστώθηκε ότι οι νέοι/ες που έλαβαν μέρος στην έρευνά μας θέτουν ως πρώτη προτεραιότητα για την ΕΕ τον 13ο Στόχο του ΟΗΕ, που αφορά στη Δράση για το Κλίμα. Μάλιστα, η πλειοψηφία των συμμετεχόντων, όχι μόνο ανησυχεί για την κλιματική αλλαγή, αλλά αναλαμβάνει την ατομική ευθύνη για την αντιμετώπισή της με την υιοθέτηση συνηθειών και δράσεων φιλικών προς το περιβάλλον στην καθημερινή τους ζωή.

Επόμενη προτεραιότητα στην οποία επικεντρώνουν οι νέοι/ς στην έρευνά μας είναι η Ισότητα και η εξασφάλιση ίσων δικαιωμάτων σε όλους τους πολίτες. Πρόκειται για επιμέρους θέματα που περιλαμβάνονται στους εξής Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ: Ισότητα των Φύλων (Στόχος 5), Λιγότερες Ανισότητες (Στόχος 10), Μηδενική Φτώχεια (Στόχος 1), Μηδενική Πείνα (Στόχος 2).

Τρίτη προτεραιότητα που αναδεικνύουν οι νέοι/ες στην έρευνά μας είναι τα ψηφιακά δικαιώματα και η συμπερίληψη όλων στην τεχνολογική πρόοδο. Πρόκειται για ζητήματα που περιλαμβάνονται στους Στόχους 4 και 9 του ΟΗΕ, δηλαδή, στην Ποιοτική Εκπαίδευση και Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές, αντίστοιχα.

Με μικρότερο βαθμό υποστήριξης από τους νέους/ες στην έρευνά μας ακολουθούν θέματα που περιλαμβάνονται στους 17 Στόχους Βιώσιμης Ανάπτυξης του ΟΗΕ και αφορούν στα εξής: i) Πρόσβαση στην εργασία και κατάλληλη εκπαίδευση (Στόχοι 4, 8, 9, 12), ii) Εξασφάλιση υγείας και ευημερίας (Στόχος 3), iii) Συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων (Στόχος 16), iv) Χρηματοδότηση για την επίτευξη των στόχων βιωσιμότητας (Στόχος 17).

Καταληκτικά θα λέγαμε ότι οι νέοι και οι νέες κατανοούν τη σημασία της Ε.Ε. για τη ζωή τους αλλά και για τα συμφέροντα της Ελλάδας, θεωρούν σημαντικό το να είναι πολίτες της Ε.Ε., ενώ η ελεύθερη διέλευση αλλά και το κοινό νόμισμα σφυρηλατούν μια κοινή ευρωπαϊκή ταυτότητα. Εντούτοις, τόσο η κρίση στην ευρωζώνη όσο και η αίσθηση ότι ούτε τα βάρη αλλά ούτε και οι επιτυχίες μοιράζονται ισότιμα, μπορεί από τη μία να αποτρέπουν τους νέους από το να αντιληφθούν την Ε.Ε. ως μια δομή με δική της υπόσταση και από την άλλη να εμποδίζουν την ιδιότητά τους ως ευρωπαίοι πολίτες να αντανακλά τη συμμετοχή τους σε μια συνεκτική κοινωνική κατηγορία. Η κλιματική κρίση και το περιβάλλον τους αφορούν και τους ανησυχούν σε μεγάλο βαθμό. Τα αντιλαμβάνονται, μάλιστα, και ως πεδία ατομικής ευθύνης, συμμετέχουν σε δράσεις για το περιβάλλον, ενώ ενδιαφέρονται ιδιαίτερα για την προστασία των προσωπικών τους δεδομένων. Τέλος, η στέγαση, η εργασία, η υγεία, αλλά και η έμφυλη ισότητα θεωρούν ότι πρέπει να είναι ψηλά στην ατζέντα της Ε.Ε. για τους νέους.

Με λίγα λόγια, οι νέοι και νέες που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα αναγνωρίζουν πέρα από την εθνική και την ευρωπαϊκή ταυτότητα τους ως μέρος του εαυτού τους. Η Ελλάδα έχει σημαντικά οφέλη για να είναι μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης και οι νέοι/ες στηρίζουν την εθνική τους αυτό-εκτίμηση στην ιστορία και την πολιτισμική τους ταυτότητα. Οι πρόσφατες εμπειρίες κρίσεων, όπως η οικονομική κρίση της ευρωζώνης, αλλά και η πανδημία της Covid-19 ανέδειξαν τα σημεία που ενώνουν, αλλά και τα σημεία που διαχωρίζουν τα μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η Ευρώπη είναι μια κοινωνική κατηγορία που προσλαμβάνεται με χαμηλή υπόσταση και συνοχή, καθώς οι επιτυχίες, αλλά και τα προβλήματα δεν μοιράζονται ισότιμα σε όλες τις χώρες, ενώ η λήψη αποφάσεων δε χαίρει ισότιμης συμμετοχής. Οι νέοι/ες, όμως, δεν είναι αρνητικοί στη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και παρά τα όσα διαχωρίζουν τα μέλη της, οι μελλοντικές διακινδυνεύσεις καθιστούν την Ε.Ε. μία στέρεα βάση για το μέλλον. Η διασφάλιση της έμφυλης ισότητας, η προστασία των προσωπικών δεδομένων στη σύγχρονη ψηφιακή εποχή, καθώς και η κλιματική αλλαγή θέτουν τους νέους και τις νέες σε εγρήγορση, καθώς αναγνωρίζουν την ατομική τους ευθύνη στην προστασία του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα αναμένουν από συλλογικούς θεσμούς, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, να διαφυλάξουν τα δικαιώματά τους δίνοντας έμφαση στην εξασφάλιση των βασικών προϋποθέσεων διαβίωσης για όλους και όλες. Με λίγα λόγια η Ευρώπη πρέπει να υπάρχει, αλλά μπορεί να γίνει καλύτερη για όλους/ες.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Barnes, C.D., Pomerantz, A., & Yasho, L. (2015). Children cover your eyes: Masculine honor and the role of blind patriotism in teaching national allegiance to posterity. *Political Psychology*, 37, 817-834.

Blanchard, A., Caudill, L.E., & Walker, L.S. (2018). Developing an entitativity measure and distinguishing it from antecedents and outcomes within online and face-to-face groups. *Group Processes and Intergroup Relations*, 23, 91-108.

Campbell, D. T. (1958). Common fate, similarity, and other indices of the status of aggregates of persons as social entities. *Behavioural Science*, 3, 14–25.

Crawford, M.T., & Salaman, L. (2012). Entitativity, identity, and the fulfilment of psychological needs. *Journal of Experimental Social Psychology*, 48, 726-730.

Davidof, E. (2010). Nationalism and constructive patriotism: A longitudinal test of comparability in 22 countries with the ISSP. *International Journal of Public Opinion*, 23, 88-103.

Down, I. & Wilson, C.J. (2017) A rising generation of Europeans? Revisited. *European Journal of Political Research*, 56, 199–214.

Finell, E., & Zogmaister, C. (2015). Blind and constructive patriotism, national symbols and outgroup attitudes. *Scandinavian Journal of Psychology*, 56, 189-197.

Flash Eurobarometer 502 (2022). *Youth and Democracy in the European Year of Youth. Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2282>

Garton Ash, T. (ed.) (2021). *Young Europeans speak to EU*. Dahrendorf Programme at the European Studies Centre.

Huddy, L., & Khatib, N. (2007). American patriotism, national identity and political involvement. *American Journal of Political Science*, 51, 63-77.

Johnson, A.L., Crawford, M.T., Sherman, S.J., Rutchic, A.M., Hamilton, D.L., Ferreira, M.B., & Petrocelli, J.V. (2006). A functional perspective on group memberships: Differential need fulfilment in a group typology. *Journal of Experimental Social Psychology*, 42, 707-719.

Lauterbach, F. & C. E. De Vries (2020) Europe belongs to the young? Generational differences in public opinion towards the European Union during the Eurozone crisis. *Journal of European Public Policy*, 27, 168-187.

Mair, P. (2013). *Ruling the Void. The Hollowing of Western State*. London: Verso.

Report of Results: Global Survey on Sustainability and the SDGs. Awareness, Priorities, Need for Action. Global Survey on Sustainability and the SDGs, Hamburg, January 2020.

Rothì, D.M., Lyons, E., & Chrysochoou, X. (2005). National attachment and patriotism in a European nation: a British study. *Political Psychology*, 26, 135-155.

Schatz, R.T. (1993). Patriotism and intergroup conflict. *Peace Psychology Bulletin*, 2, 25-32.

Schatz, R.T. (1995). *On being a good American: Blind versus constructive patriotism* (Doctoral dissertation, University of Massachusetts-AMBERST, 1994), Dissertation Abstracts International, 55, 5127B.

Schatz, R.T., Staub, E., H. Lavine (1999). On the varieties of national attachment: Blind versus Constructive Patriotism. *Political Psychology*, 20, 151-174.

Sekerdej, M., & Roccas, S. (2016). Love versus loving criticism: Disentangling conventional and constructive patriotism. *British Journal of Social Psychology*, 55, 499-521.

The Sustainable Development Goals Report 2022, United Nations.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2018. Διαθέσιμο στο <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:C:2018:456:FULL>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΠΙΝΑΚΩΝ*

ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω;

Είναι προτιμότερο να ζεις στην Ελλάδα από οποιαδήποτε άλλη χώρα στον κόσμο (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	44,5	37,1	18,5
Φύλο			
Άνδρας	46,1	31,3	22,6
Γυναίκα	42,2	42,4	15,4
Άλλο**	71,4	21,4	7,1
Ηλικία			
18-24	42,1	39,9	18
25-29	48,4	32,4	19,2
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	44,1	38,6	17,3
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	43,8	37,5	18,8
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	45,7	33,2	21,1

* Σε όλους τους πίνακες με κόκκινο σημειώνονται οι μεταβλητές που μεταξύ των υπο-ομάδων υπάρχουν στατιστικά σημαντικές διαφοροποιήσεις. Ο στατιστικός έλεγχος έγινε με το κριτήριο χ^2 , λόγω της καταλληλότητάς του για ονομαστικές και τακτικές κλίμακες μέτρησης.

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	37	44,6	18,5
2.500 - 50.000 κάτοικοι	41,8	36,2	22
Άνω των 50.000 κατοίκων	48,5	35,8	15,7
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	49,2	23	27,9
Ουδέτερη	42,6	45,8	11,6
Υψηλή	43,9	36,7	19,4
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	59,3	28,5	12,2
Ουδέτερη	44,3	37,9	17,9
Υψηλή	39,6	39,3	21,1

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω;

Οι Έλληνες/ίδες θα ήταν καλύτεροι/ες εάν έμοιαζαν περισσότερο με τους Ευρωπαίους (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	23,2	31,6	45,3
Φύλο			
Άνδρας	28,4	27,1	44,5
Γυναίκα	18,7	35,1	46,2
Άλλο**	28,6	35,7	35,7
Ηλικία			
18-24	19,9	33,8	46,3
25-29	28,6	27,9	43,6
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	21,5	32,6	45,9
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	16,7	39,6	43,8
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	29,4	25,9	44,7

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	25,3	33	41,8
2.500 - 50.000 κάτοικοι	24,4	32,8	42,9
Άνω των 50.000 κατοίκων	21,7	30,3	45,3

Ευρωπαϊκή πολιτεότητα			
Χαμηλή	53,3	28,7	18
Ουδέτερη	18,3	43,7	38
Υψηλή	16,6	25,8	57,5

Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	26,2	25,4	48,4
Ουδέτερη	25,6	30,3	44
Υψηλή	21	34,5	44,6

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Θεωρείτε τον εαυτό σας; (%)

	Μόνο Έλληνα/Ελληνίδα	Πρώτα Έλληνα/ίδα & μετά Ευρωπαί/α	Πρώτα Ευρωπαί/α & μετά Έλληνα/ίδα	Μόνο Ευρωπαί/α	Τίποτα από αυτά	Πολίτη του κόσμου
Σύνολο	14,4	45,7	6	0,8	5,3	27,9
Φύλο						
Άνδρας	19	47,9	9,9	0,9	4,2	18,1
Γυναίκα	10,7	44,5	2,8	0,8	6,1	35
Άλλο**	7,7	23,1	0	0	7,7	61,5
Ηλικία						
18-24	12,5	49,2	5,7	0,9	5,3	26,4
25-29	17,4	39,9	6,4	0,7	5,3	30,2
Εκπαίδευση						
Σπουδάζουν ακόμα	11,7	50,5	5,7	1,1	5,5	25,5
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	24	33,3	6,3	0	4,1	31,5
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	15,7	41,6	6,6	0,5	4,1	31,5

Αστικότητα						
Έως 2.500 κάτοικοι	17,4	50	5,4	0	5,4	21,7
2.500 - 50.000 κάτοικοι	17,5	45,6	5,3	1,1	5,3	25,3
Ανω των 50.000 κατοίκων	11,1	44,6	6,7	0,8	5,3	31,5
Ευρωπαϊκή πολιειότητα						
Χαμηλή	43,4	12,3	0	0	12,3	32
Ουδέτερη	11,7	38	1,9	0	8	40,4
Υψηλή	6,4	61	10,3	1,5	1,5	19,2
Οικονομική κατάσταση						
Χαμηλή	22,1	32	4,9	0	6,6	34,4
Ουδέτερη	13,6	43,8	4,7	0	6	31,9
Υψηλή	12,3	51,1	7	1,6	4,5	23,5

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι νιώθετε για τα παρακάτω στην Ελλάδα

(% όσων απάντησαν Υπερηφάνεια)

	Για τον τρόπο που λειτουργεί η δημοκρατία	Για όσα έχουμε καταφέρει στην οικονομία	Για τις κατακτήσεις στην επιστήμη & την τεχνολογία	Για την ιστορία του τόπου	Για τις επιτυχίες στην τέχνη & την λογοτεχνία	Για την ίση & δίκαιη μεταχείριση όλων των κοινωνικών ομάδων
Σύνολο	11	8,7	48,4	83,3	83,6	10,4
Φύλο						
Άνδρας	17,1	15,9	45	82,9	81,7	16,3
Γυναίκα	6,3	3	52	84,8	86,1	5,8
Άλλο**	0	0	23,1	50	57,1	0
Ηλικία						
18-24	11,3	9,1	50,1	86,1	87,6	11,5
25-29	10,6	8,1	45,6	78,7	77,1	8,6
Εκπαίδευση						
Σπουδάζουν ακόμα	11,3	7,5	49,4	84,9	86,8	9,5
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	7,2	11,3	43,3	80,2	80	18,9
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	12,6	10,6	48,5	80,8	78,6	8,6

Αστικότητα						
Έως 2.500 κάτοικοι	10,9	5,4	51,1	82,8	80,2	12
2.500 - 50.000 κάτοικοι	9,4	9,1	49,8	86,5	87,5	11,2
Ανω των 50.000 κατοίκων	12,3	9,3	46,6	81	81,3	9,3
Ευρωπαϊκή πολιειότητα						
Χαμηλή	3,3	2,4	37,4	79	73,4	5,7
Ουδέτερη	4,6	4,2	49,1	78,8	84,7	6,5
Υψηλή	17,1	13,5	52	87,6	85,9	14
Οικονομική κατάσταση						
Χαμηλή	5,7	3,3	42,6	81,3	80,3	7,5
Ουδέτερη	6,8	7,7	49,6	83,5	82,6	7,7
Υψηλή	15,5	11,1	49,1	83,9	85,1	13,1

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Έστω ότι στο Ευρωκοινοβούλιο συζητείται το θέμα της ενεργειακής κρίσης και έχει προταθεί η εξοικονόμηση ενέργειας από όλες τις χώρες κατά 10%.

Τι πιστεύετε ότι πρέπει να ψηφίσουν οι Έλληνες ευρωβουλευτές; (%)

	Υπέρ, γιατί έτσι θα γίνουμε πιο υπεύθυνοι πολίτες ως προς την κατανάλωση ενέργειας	Κατά, για να υπερασπιστούν τις ενεργειακές ανάγκες της Ελλάδας με κάθε τρόπο	Λευκό για να μην πάρουν θέση
Σύνολο	55	34,4	9,6
Φύλο			
Ανδρας	49,4	41,9	8,7
Γυναίκα	61,7	28,3	10
Άλλο**	50	28,6	21,4
Ηλικία			
18-24	60,8	28,7	53
25-29	48,1	45,2	6,7
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	60,6	30,2	9,2
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	46,4	40,2	13,4
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	51,3	34,6	9,2

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	58,1	34,4	7,5
2.500 - 50.000 κάτοικοι	55,6	34,7	9,7
Άνω των 50.000 κατοίκων	55,7	34,2	10,1
Ευρωπαϊκή πολιτεότητα			
Χαμηλή	23,4	66,1	10,5
Ουδέτερη	57,1	30,4	12,4
Υψηλή	66,5	26,9	6,6
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	41,5	53,7	4,9
Ουδέτερη	53,6	35,9	10,5
Υψηλή	61,8	27,5	10,7

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Έστω ότι στο Ευρωκοινοβούλιο συζητείται η μείωση των προγραμμάτων χρηματοδότησης για τις χώρες με υψηλό έλλειμμα προϋπολογισμού.

Τι πιστεύετε ότι πρέπει να ψηφίσουν οι Έλληνες ευρωβουλευτές; (%)

	Υπέρ, γιατί έτσι οι ελληνικές κυβερνήσεις μπορεί να γίνουν πιο υπεύθυνες ως προς τη διαχείριση των οικονομικών της χώρας	Κατά, για να υπερασπιστούν την οικονομική κατάσταση στη χώρα μας με κάθε τρόπο	Λευκό για να μην πάρουν θέση
Σύνολο	29,4	59,5	11,1
Φύλο			
Άνδρας	27,8	62,9	9,3
Γυναίκα	31,2	57	11,8
Άλλο**	14,3	50	35,7
Ηλικία			
18-24	30,7	55,9	13,4
25-29	27,2	65,4	7,4
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	29,6	57,8	12,6
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	30,9	60,8	8,2
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	28,6	63,8	7,5

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	31,2	59,1	9,7
2.500 - 50.000 κάτοικοι	29,5	56,9	13,5
Άνω των 50.000 κατοίκων	28,8	61,6	9,6
Ευρωπαϊκή πολιτεότητα			
Χαμηλή	23,4	68,5	8,1
Ουδέτερη	28,2	59,7	12
Υψηλή	32,2	57,9	9,9
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	22	70,7	7,3
Ουδέτερη	26,6	60,8	12,7
Υψηλή	33,1	55,4	11,5

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

ΥΠΟΣΤΑΣΙΑΚΟΤΗΤΑ

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Η Ε.Ε. είναι μια ουσιαστική ένωση(%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	37,2	34,6	28,2
Φύλο			
Ανδρας	45,2	26,1	28,8
Γυναίκα	29,6	42,5	27,8
Άλλο**	61,5	15,4	23,1
Ηλικία			
18-24	27,7	40,5	31,9
25-29	52,7	25,1	22,2
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	33,9	35,3	30,9
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	37,2	44,7	18,1
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	44,2	27,9	27,9

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	46,2	33	20,9
2.500 - 50.000 κάτοικοι	30,4	39,9	29,7
Άνω των 50.000 κατοίκων	40,4	30,8	28,8
Ευρωπαϊκή πολιειότητα			
Χαμηλή	82,1	14,6	3,3
Ουδέτερη	43,6	47,4	9
Υψηλή	19,2	34,1	46,7
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	52,1	27,3	20,7
Ουδέτερη	38,2	37,8	24
Υψηλή	32	34,4	33,6

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τα μέλη της Ε.Ε. έχουν κοινές αξίες (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	49,8	26,3	24
Φύλο			
Ανδρας	54,4	17,7	27,9
Γυναίκα	46	33	21
Άλλο**	46,2	38,5	15,4
Ηλικία			
18-24	43,4	29,6	27
25-29	60,1	20,6	19,2
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	45,8	29,4	24,8
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	53,7	22,1	24,2
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	56,6	20,7	22,7

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	54,3	21,7	23,9
2.500 - 50.000 κάτοικοι	49	27,6	23,4
Άνω των 50.000 κατοίκων	49,3	26,2	24,5
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	83,7	9,8	6,5
Ουδέτερη	55,6	31,8	12,6
Υψηλή	36,2	27,8	36
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	57,4	25,8	20,2
Ουδέτερη	54,1	25,8	20,2
Υψηλή	44,8	28,6	26,5

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τα μέλη της Ε.Ε. συμμετέχουν ισότιμα στις αποφάσεις (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	68	21,2	10,8
Φύλο			
Ανδρας	73,5	13,1	13,4
Γυναίκα	63,6	27,7	8,7
Άλλο**	64,3	28,6	7,1
Ηλικία			
18-24	61,9	26,3	11,7
25-29	77,9	12,9	9,3
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	66,4	22,8	10,8
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	68,4	20	11,6
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	71,6	17,8	10,7

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	68,5	18,5	13
2.500 - 50.000 κάτοικοι	64,6	24,9	10,5
Άνω των 50.000 κατοίκων	70,7	18,9	10,4
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	89,5	8,1	2,4
Ουδέτερη	70,1	24,8	5,1
Υψηλή	59,7	23,8	16,5
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	83,6	8,2	8,2
Ουδέτερη	72,8	20,7	6,5
Υψηλή	59,8	26	14,2

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τα σύγχρονα κοινωνικο-οικονομικά προβλήματα μπορούν να λυθούν μόνο μέσα από την Ε.Ε. (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	48,3	27,7	24
Φύλο			
Άνδρας	47,7	19,9	32,3
Γυναίκα	48,8	33,7	17,5
Άλλο**	46,2	46,2	7,7
Ηλικία			
18-24	47,7	29,1	23,2
25-29	49,3	25,4	25,4
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	47	28	25
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	51,1	29,8	19,1
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	49	26,8	24,2

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	54,3	29,3	16,3
2.500 - 50.000 κάτοικοι	48,9	26,4	24,6
Άνω των 50.000 κατοίκων	46,2	28,3	25,5
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	84,7	11,3	4
Ουδέτερη	55,2	36,8	8
Υψηλή	32,6	28,2	39,2
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	53,8	25,2	21
Ουδέτερη	50	29,1	20,9
Υψηλή	46	27,4	26,6

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Η Ε.Ε. είναι αρκετά μεγάλη και δεν χρειάζεται να διευρυνθεί με νέα κράτη μέλη (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	42,9	36,4	20,7
Φύλο			
Άνδρας	42,4	29,3	28,3
Γυναίκα	44,6	40,8	14,6
Άλλο**	7,7	84,6	7,7
Ηλικία			
18-24	44	38,3	17,7
25-29	41,1	33,3	25,6
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	42,6	37,8	19,6
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	41,3	38	20,7
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	44,3	32,3	23,4

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	49,4	33,7	16,9
2.500 - 50.000 κάτοικοι	41,7	40,3	18
Άνω των 50.000 κατοίκων	42,2	34	23,8
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	25,2	40	34,8
Ουδέτερη	37,9	48,3	13,7
Υψηλή	50,8	28,8	20,4
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	38,1	35,6	26,3
Ουδέτερη	43	37,7	19,3
Υψηλή	44,4	35,6	20

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τα μέλη της Ε.Ε. μοιράζονται ένα κοινό ιστορικό παρελθόν (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	48,6	25,6	25,8
Φύλο			
Ανδρας	50,3	20,5	29,2
Γυναίκα	47,1	30,2	22,7
Άλλο**	50	21,4	28,6
Ηλικία			
18-24	44,1	26,8	29
25-29	55,9	23,7	20,4
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	47,7	24	28,3
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	47,3	29	23,7
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	51,3	26,9	21,8

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	48,4	30,1	21,5
2.500 - 50.000 κάτοικοι	46,8	27,1	26,1
Άνω των 50.000 κατοίκων	50,1	23,1	26,6
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	74,2	16,9	8,9
Ουδέτερη	54,5	30,3	15,2
Υψηλή	37,3	26	36,8
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	56,2	19,8	24
Ουδέτερη	47	30,6	22,4
Υψηλή	47,3	23,9	28,8

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Οι επιτυχίες της Ε.Ε. μοιράζονται σε όλες τις χώρες (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	67	20,3	12,6
Φύλο			
Άνδρας	65,2	18,5	16,4
Γυναίκα	68,8	21,9	9,4
Άλλο**	64,3	21,4	14,3
Ηλικία			
18-24	63,74	21,7	14,6
25-29	72,5	18,1	9,4
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	65,2	21,1	3,8
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	73,1	15,1	11,8
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	68,7	20,5	10,8

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	67,4	20,2	12,4
2.500 - 50.000 κάτοικοι	64	24,4	11,7
Άνω των 50.000 κατοίκων	69,4	17,1	13,5
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	90,2	8,2	1,6
Ουδέτερη	72,8	21,6	5,6
Υψηλή	56,6	23,4	20,1
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	75,6	11,8	12,6
Ουδέτερη	70,7	23,7	5,6
Υψηλή	62,6	21	16,4

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Τα προβλήματα της Ε.Ε. μοιράζονται σε όλες τις χώρες (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	53	14,3	32,7
Φύλο			
Ανδρας	59	11,1	29,9
Γυναίκα	47,9	16,8	35,2
Άλλο**	50	21,4	28,6
Ηλικία			
18-24	46,7	16,3	37
25-29	63,2	11,1	25,7
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	49,1	14,9	36
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	57,4	10,6	31,9
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	60,1	13,6	26,3

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	60,2	10,8	29
2.500 - 50.000 κάτοικοι	47,2	17,7	35,1
Άνω των 50.000 κατοίκων	55,7	12,5	31,8
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	72,6	6,5	21
Ουδέτερη	55,3	18,1	26,5
Υψηλή	45,5	14,9	39,6
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	58,3	12,5	29,2
Ουδέτερη	56,8	15,4	27,8
Υψηλή	49,1	14,4	36,5

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Πόσο συμφωνείτε ή διαφωνείτε με τα παρακάτω σχετικά με την Ευρωπαϊκή Ένωση;

Είναι σημαντικό για εμένα να είμαι πολίτης της Ε.Ε. (%)

	Διαφωνώ απόλυτα / Διαφωνώ	Ουδέτερα	Συμφωνώ / Συμφωνώ απόλυτα
Σύνολο	16,9	29,5	53,6
Φύλο			
Ανδρας	20,5	21,7	57,8
Γυναίκα	13,6	36,2	50,3
Άλλο**	23,1	30,8	46,2
Ηλικία			
18-24	13,1	29,3	57,5
25-29	23	29,9	47,1
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	11,9	27,5	60,6
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	27,4	36,8	35,8
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	22,3	30,5	47,2

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	23,9	35,9	40,2
2.500 - 50.000 κάτοικοι	16,4	26,9	56,6
Άνω των 50.000 κατοίκων	15,4	30	54,6
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	23,3	29,2	47,5
Ουδέτερη	18,4	32,9	48,7
Υψηλή	14,1	27,7	58,2

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ

Ερ. Πόσο ανήσυχος/η είστε για την κλιματική αλλαγή; (%)

	Καθόλου / Λίγο	Ούτε λίγο, ούτε πολύ	Αρκετά / Εξαιρετικά
Σύνολο	11,9	15,5	71,8
Φύλο			
Ανδρας	17,4	17,4	64,7
Γυναίκα	7,5	14,5	76,9
Άλλο**	7,1	0	92,9
Ηλικία			
18-24	9,7	16,4	72,8
25-29	15,5	14,1	70
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	11	14,9	73,2
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	11,3	18,6	70,1
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	14,1	15,6	69,3

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	8,6	12,9	78,5
2.500 - 50.000 κάτοικοι	10,8	19,1	69,1
Άνω των 50.000 κατοίκων	13,7	13,4	72,1
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	29,8	12,1	57,3
Ουδέτερη	6,9	17,1	76
Υψηλή	9,1	15,5	74,4
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	13,8	12,2	74
Ουδέτερη	10,5	11	78,1
Υψηλή	12,3	19,4	67

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Κατά τη γνώμη σας, ποιος έχει την κύρια ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής;

Επιλέξτε μέχρι 3 (%)

	Ο καθένας / η καθεμία ατομικά	Οι επιχειρήσεις και οι βιομηχανίες	Οι εθνικές κυβερνήσεις	Η Ευρωπαϊκή Ένωση
Σύνολο	61	60,4	58,2	32
Φύλο				
Ανδρας	48,8	62	65	42,5
Γυναίκα	71,4	59,1	52,1	22,8
Άλλο**	57,1	57,1	71,4	42,9
Ηλικία				
18-24	65,7	58,8	55,4	28,4
25-29	53,4	62,9	62,9	37,8
Εκπαίδευση				
Σπουδάζουν ακόμα	62,4	62,2	59	31,1
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	66	58,8	48,5	24,7
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	55,3	58,3	62,8	38,2

Αστικότητα				
Έως 2.500 κάτοικοι	59,1	59,1	52,7	36,6
2.500 - 50.000 κάτοικοι	66,3	60,8	56,6	28,8
Άνω των 50.000 κατοίκων	57,4	60,4	60,9	33,3
Ευρωπαϊκή πολιειότητα				
Χαμηλή	37,9	54	56,5	35,5
Ουδέτερη	71	66,8	60,8	23,5
Υψηλή	62,4	59,4	58,1	35,8
Οικονομική κατάσταση				
Χαμηλή	54,5	63,4	53,7	36,6
Ουδέτερη	60,3	62	60,3	31,6
Υψηλή	63,4	58,9	58,6	30,1

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Κατά τη γνώμη σας, ποιος έχει την κύρια ευθύνη για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής;

Επιλέξτε μέχρι 3 (%) [συνέχεια]

	Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις	Η Τοπική Αυτοδιοίκηση	Άλλο	Κανένας	ΔΑ
Σύνολο	7,2	5,6	3,2	1,7	0,5
Φύλο					
Ανδρας	5,7	7,5	3,3	3	0,3
Γυναίκα	8,3	4,3	3	0,8	0,8
Άλλο**	14,3	0	7,1	0	0
Ηλικία					
18-24	8	4,5	3,4	1,5	0,4
25-29	6	7,4	2,8	2,1	0,7
Εκπαίδευση					
Σπουδάζουν ακόμα	7,9	4,5	2,5	1,4	0,2
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	9,3	5,2	3,1	3,1	1
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	4	8	4,5	2	1

Αστικότητα					
Έως 2.500 κάτοικοι	10,8	5,4	4,3	3,2	0
2.500 - 50.000 κάτοικοι	7,6	6,6	3,5	1,7	0,3
Άνω των 50.000 κατοίκων	6	4,9	2,7	1,4	0,8
Ευρωπαϊκή πολιειότητα					
Χαμηλή	9,7	4,8	6,5	7,3	0,8
Ουδέτερη	6,9	4,6	2,3	0,5	0,5
Υψηλή	6,3	6,6	2,8	0,8	0,3
Οικονομική κατάσταση					
Χαμηλή	2,4	7,3	4,1	3,3	0,8
Ουδέτερη	4,6	4,2	3	0,8	0,4
Υψηλή	10,2	5,8	3,1	1,8	0,5

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΚΛΙΜΑ

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Αγοράζω τρόφιμα βιολογικής παραγωγής (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	12,6	62,5	23,2
Φύλο			
Ανδρας	9,6	58,1	29,6
Γυναίκα	14,8	66,4	18
Άλλο**	21,4	57,1	14,3
Ηλικία			
18-24	12,5	63,8	21,8
25-29	12,7	60,4	25,4
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	12,2	63,5	23,2
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	13,4	60,8	21,6
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	12,1	62,8	23,6

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	12,9	68,8	18,3
2.500 - 50.000 κάτοικοι	13,2	58,7	25,7
Άνω των 50.000 κατοίκων	12	63,9	22,4
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	16,1	54	26,6
Ουδέτερη	11,5	65,4	21,7
Υψηλή	11,9	63,5	23,1
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	8,1	64,2	23,6
Ουδέτερη	11,8	64,6	22,8
Υψηλή	14,7	61	22,8

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Αγοράζω προϊόντα δίκαιου εμπορίου (fair trade) (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	12,9	53,5	15,8
Φύλο			
Ανδρας	10,5	50	19,2
Γυναίκα	14,8	56,1	13,3
Άλλο**	14,3	64,3	7,1
Ηλικία			
18-24	11,4	51,1	17,7
25-29	15,2	57,6	12,7
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	11,7	52,9	17,3
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	5,2	58,8	11,3
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	19,6	52,3	15,1

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	10,8	51,6	17,2
2.500 - 50.000 κάτοικοι	12,5	54,2	14,9
Άνω των 50.000 κατοίκων	13,7	53,6	16,1
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	12,1	53,2	16,9
Ουδέτερη	12,9	53,9	14,3
Υψηλή	13,2	54,3	16,5
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	12,2	56,1	17,1
Ουδέτερη	13,1	59,5	10,5
Υψηλή	13,1	49,5	18,1

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Ανακυκλώνω χαρτί, γυαλί, αλουμίνιο κ.λπ (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	57,8	35,2	6
Φύλο			
Ανδρας	57,2	33,2	8,1
Γυναίκα	58,4	36,8	4,5
Άλλο**	57,1	35,7	0
Ηλικία			
18-24	55	38,4	5,6
25-29	62,5	30	6,7
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	56,5	36,5	5,9
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	54,6	36,1	7,2
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	62,8	32,2	5

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	51,6	37,6	10,8
2.500 - 50.000 κάτοικοι	54,9	37,2	6,6
Άνω των 50.000 κατοίκων	61,7	33,1	4,4
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	53,2	34,7	11,3
Ουδέτερη	56,2	37,8	5,1
Υψηλή	59,9	34,5	4,6
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	46,3	44,7	8,1
Ουδέτερη	60,8	32,5	5,9
Υψηλή	59,7	33,8	5,5

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Αποφεύγω να αγοράζω καινούργια πράγματα και προτιμώ να αγοράζω μεταχειρισμένα/από δεύτερο χέρι (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	13,4	45,8	39,1
Φύλο			
Ανδρας	8,1	45,5	44,6
Γυναίκα	16,8	45,6	35,8
Άλλο**	42,9	57,1	0
Ηλικία			
18-24	14,7	47,7	36
25-29	11,3	43,1	44,2
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	14,4	47,7	36,3
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	15,5	42,3	38,1
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	10,1	42,2	46,7

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	7,5	43	44,1
2.500 - 50.000 κάτοικοι	12,5	48,6	37,8
Άνω των 50.000 κατοίκων	15,6	44,3	38,8
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	17,7	46,8	33,1
Ουδέτερη	17,1	46,5	35
Υψηλή	10,4	44,9	43,4
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	17,1	43,9	35,8
Ουδέτερη	15,6	47,7	35,4
Υψηλή	11	45,3	42,1

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Προσπαθώ να εξοικονομώ ενέργεια στο σπίτι, π.χ. με το να κλείνω τα φώτα ή τις συσκευές όταν είναι εκτός λειτουργίας ή να μειώνω την κατανάλωση νερού (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	65,7	30,5	3,6
Φύλο			
Ανδρας	59,6	35,9	4,5
Γυναίκα	70,4	26,3	3
Άλλο**	78,6	21,4	0
Ηλικία			
18-24	64,2	32,1	3,4
25-29	68,2	27,9	3,9
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	63,3	33,6	2,9
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	72,2	24,7	3,1
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	68,3	26,6	5

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	65,6	30,1	4,3
2.500 - 50.000 κάτοικοι	64,6	31,3	4,2
Άνω των 50.000 κατοίκων	66,7	30,1	3
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	64,5	26,6	8,9
Ουδέτερη	68,2	29,5	1,8
Υψηλή	65	32,2	2,8
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	74,8	20,3	4,9
Ουδέτερη	65,8	31,2	3
Υψηλή	62,6	33,5	3,7

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Επιλέγω το περπάτημα, το ποδήλατο ή την χρήση MMM αντί του αυτοκινήτου (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	58,9	28,6	11,4
Φύλο			
Ανδρας	55,4	29,6	13,8
Γυναίκα	61,2	28,1	9,8
Άλλο**	78,6	21,4	0
Ηλικία			
18-24	62,7	28	8
25-29	52,7	29,7	17
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	65,5	25,2	8,3
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	46,4	34	16,5
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	50,3	33,2	16,1

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	58,1	31,2	10,8
2.500 - 50.000 κάτοικοι	56,3	26,7	14,6
Άνω των 50.000 κατοίκων	61,2	29,5	9
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	50	27,4	20,2
Ουδέτερη	56,2	33,2	10,6
Υψηλή	63,5	26,1	9,1
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	58,5	26,8	13,8
Ουδέτερη	61,2	26,6	11,4
Υψηλή	57,6	30,6	10,7

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Επιλέγω τρόφιμα τοπικών παραγωγών/από λαϊκές αγορές για να μειώσω το ενεργειακό αποτύπωμα των τροφίμων (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	42	45,4	11,2
Φύλο			
Ανδρας	38	46,4	13,2
Γυναίκα	45,4	44,9	9,3
Άλλο**	42,9	35,7	21,4
Ηλικία			
18-24	37,7	51,5	9,7
25-29	49,1	35,3	13,8
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	40,3	48,6	9,9
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	40,2	49,5	8,2
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	46,2	36,7	15,6

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	51,6	40,9	4,3
2.500 - 50.000 κάτοικοι	42,4	45,1	11,5
Άνω των 50.000 κατοίκων	39,3	46,7	12,8
Ευρωπαϊκή πολιτεότητα			
Χαμηλή	50	35,5	12,1
Ουδέτερη	43,3	45,6	9,7
Υψηλή	39,3	47,7	11,9
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	53,7	35,8	9,8
Ουδέτερη	47,3	41,8	9,7
Υψηλή	34,8	51,3	12,3

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Προτιμώ να αγοράζω προϊόντα χύμα ή χωρίς πλαστικές συσκευασίες (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	36,5	48,3	13
Φύλο			
Ανδρας	29,3	51,5	15,9
Γυναίκα	42,1	45,9	10,8
Άλλο**	50	42,9	7,1
Ηλικία			
18-24	35,6	48,1	14,7
25-29	38,2	48,8	10,2
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	34	50,5	13,7
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	39,2	40,2	13,4
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	40,7	47,7	11,1

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	41,9	47,3	8,6
2.500 - 50.000 κάτοικοι	36,8	46,9	13,5
Άνω των 50.000 κατοίκων	35	49,7	13,7
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	37,9	41,1	18,5
Ουδέτερη	40,6	46,5	12
Υψηλή	34,5	51	11,9
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	47,2	36,6	13,8
Ουδέτερη	40,9	48,1	9,3
Υψηλή	30,6	52,1	14,9

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Τι από τα παρακάτω κάνετε:

Αποφεύγω να αγοράζω προϊόντα μιας χρήσης (%)

	Πολύ συχνά	Μερικές φορές	Ποτέ
Σύνολο	32,8	53	12,3
Φύλο			
Ανδρας	26,3	55,4	15,3
Γυναίκα	37,8	51,6	9,5
Άλλο**	42,9	35,7	21,4
Ηλικία			
18-24	29,5	56	12,7
25-29	38,2	48,1	11,7
Εκπαίδευση			
Σπουδάζουν ακόμα	30,6	55,9	12,2
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	35,1	49,5	11,3
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	36,7	48,2	13,1

Αστικότητα			
Έως 2.500 κάτοικοι	35,5	57	7,5
2.500 - 50.000 κάτοικοι	29,2	52,4	16,3
Άνω των 50.000 κατοίκων	35	52,5	10,4
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα			
Χαμηλή	29,8	51,6	15,3
Ουδέτερη	34,6	54,8	10,1
Υψηλή	33,2	52	12,7
Οικονομική κατάσταση			
Χαμηλή	38,2	45,5	14,6
Ουδέτερη	34,2	56,1	8,4
Υψηλή	30,4	53,4	13,9

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Σε σχέση με ενέργειες για το κλίμα και το περιβάλλον τι από τα παρακάτω έχετε κάνει τον τελευταίο χρόνο;

Σημειώστε όλα όσα ισχύουν: (%)

	Έχω μπουκοτάρει ή αγοράσει κάποιο προϊόν για σχετικό λόγο	Πόσταρα κάτι με περιβαλλοντικό περιεχόμενο	Έκανα κάποιο σχόλιο στα social media για κάποιο περιβαλλοντικό θέμα	Ενθάρρυνα κόσμο να κινητοποιηθεί μέσα από τα social media	Πήγα σε κάποια σχετική πολιτική εκδήλωση
Σύνολο	32,9	25,7	19,9	18,3	15,9
Φύλο					
Ανδρας	31,4	24,3	24	18	21,3
Γυναίκα	33,3	27,3	16,5	18,8	11
Άλλο**	57,1	14,3	21,4	14,3	28,6
Ηλικία					
18-24	30,2	26,3	18,3	18,8	15,7
25-29	37,5	24,7	22,6	17,7	16,3
Εκπαίδευση					
Σπουδάζουν ακόμα	33,6	26,6	20,5	19,8	16,4
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	23,7	29,9	20,6	15,5	12,4
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	37,2	22,6	19,1	17,1	17,1

Αστικότητα					
Έως 2.500 κάτοικοι	21,5	23,7	11,8	14	15,1
2.500 - 50.000 κάτοικοι	28,8	22,6	18,4	18,1	11,8
Άνω των 50.000 κατοίκων	39,1	28,7	23,2	19,7	19,4
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα					
Χαμηλή	30,6	16,9	16,9	12,1	16,9
Ουδέτερη	30,4	27,2	15,7	14,7	16,1
Υψηλή	35,8	28,4	23,9	22,8	15,7
Οικονομική κατάσταση					
Χαμηλή	40,7	28,5	27,6	23,6	25,2
Ουδέτερη	32,9	27,8	22,4	21,1	13,5
Υψηλή	30,9	23,3	16,2	14,9	14,7

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Σε σχέση με ενέργειες για το κλίμα και το περιβάλλον τι από τα παρακάτω έχετε κάνει τον τελευταίο χρόνο;

Σημειώστε όλα όσα ισχύουν: (%) [συνέχεια]

	Πήρα μέρος σε σχετική διαδήλωση	Έδωσα χρήματα σε κάποιο σχετικό διαδικτυακό έρανο (crowdfunding)	Δούλεψα εθελοντικά για κάτι σχετικό στη γειτονιά μου	Δούλεψα εθελοντικά σε κάποια περιβαλλοντική ή οργάνωση / ΜΚΟ	Επικοινωνήσα με κάποιο πολιτικό πρόσωπο στα social media για να εκφράσω την ανησυχία μου για κάποιο σχετικό θέμα	ΔΑ
Σύνολο	12,4	11,8	9,1	6,2	4,8	32
Φύλο						
Άνδρας	14,7	11,4	8,7	6	6,6	33,6
Γυναίκα	9,8	12	9	5,5	3,5	31,3
Άλλο**	35,7	14,3	21,4	28,6	0	14,3
Ηλικία						
18-24	11,6	9,9	9,1	6,5	4,3	31,5
25-29	13,8	14,8	9,2	5,7	5,7	32,9
Εκπαίδευση						
Σπουδάζουν ακόμα	11,7	11	7	5,6	5	29,7
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	11,3	10,3	9,3	3,1	2,1	39,2
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	15,1	14,6	14,1	9	6	31,3

Αστικότητα						
Έως 2.500 κάτοικοι	6,5	7,5	8,6	5,4	8,6	33,3
2.500 - 50.000 κάτοικοι	9,7	11,8	11,1	5,6	4,2	37,6
Άνω των 50.000 κατοίκων	16,1	12,8	7,7	6,8	4,4	27,3
Ευρωπαϊκή πολιτεότητα						
Χαμηλή	13,7	6,5	6,5	3,2	2,4	38,7
Ουδέτερη	12,9	12	8,3	6,9	4,6	35,9
Υψηλή	11,9	13,2	10,4	6,6	5,6	26,7
Οικονομική κατάσταση						
Χαμηλή	19,5	11,4	8,9	7,3	8,1	24,4
Ουδέτερη	15,2	11	11	5,5	6,3	30,4
Υψηλή	8,6	12,6	7,9	6	2,9	35,4

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΕΤΑΒΑΣΗ

Ερ. Ποιες πιστεύετε ότι πρέπει να είναι οι προτεραιότητες στην Ευρώπη για τα ψηφιακά δικαιώματα των πολιτών;

Επιλέξτε μέχρι 2 (%)

	Εξασφάλιση της προστασίας των προσωπικών δεδομένων των πολιτών στο διαδίκτυο	Προστασία από την εξαπάτηση στο διαδίκτυο	Εκπαίδευση των πολιτών που δε διαθέτουν ψηφιακές δεξιότητες	Εξασφάλιση της ελευθερίας του λόγου στο διαδίκτυο	Προστασία από την προσβολή στο διαδίκτυο
Σύνολο	61	43	40,2	34,5	9,4
Φύλο					
Ανδρας	31,4	39,5	41	41,9	7,2
Γυναίκα	60,4	46,6	38,6	28,3	11,5
Άλλο**	71,4	21,4	64,3	35,7	0
Ηλικία					
18-24	61,6	45	40,5	31	8
25-29	60,1	39,6	39,6	40,3	11,7
Εκπαίδευση					
Σπουδάζουν ακόμα	61	42,8	41,7	34,2	8,1
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	57,7	52,6	39,2	26,8	11,3
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	63,8	38,2	38,2	38,7	11,1

Αστικότητα					
Έως 2.500 κάτοικοι	62,4	40,9	38,7	33,3	9,7
2.500 - 50.000 κάτοικοι	60,1	42,7	42,4	35,1	9,4
Άνω των 50.000 κατοίκων	61,5	43,7	38,8	34,4	9,3
Ευρωπαϊκή πολιτιότητα					
Χαμηλή	62,9	34,7	28,2	46,8	8,1
Ουδέτερη	60,8	45,2	40,6	31,8	12,4
Υψηλή	61,2	44,2	43,7	32,7	8,1
Οικονομική κατάσταση					
Χαμηλή	56,1	47,2	40,7	36,6	7,9
Ουδέτερη	62,4	43	34,2	36,7	11,8
Υψηλή	61,5	41,6	43,5	32,7	9,8

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗ ΝΕΟΛΑΙΑ

Ερ. Σε ποιους στόχους πιστεύετε ότι πρέπει να δώσει προτεραιότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση για να υποστηρίξει το μέλλον των νέων;

Επιλέξτε μέχρι 3 (%)

	Η διασφάλιση βασικών δικαιωμάτων στέγασης, εργασίας, υγείας για κοινωνικά αποκλεισμένους νέους	Η καταπολέμηση των διακρίσεων και η διασφάλιση ίσως δικαιωμάτων για όλα τα φύλα	Η αύξηση της χρηματοδότησης των προγραμμάτων για τους νέους	Η λήψη μέτρων πρόληψης για την καλύτερη ψυχική υγεία των νέων	Η δημιουργία μηχανισμών υποστήριξης ώστε οι νέοι να προετοιμαστούν για το μέλλον της εργασίας στη μεταβαλλόμενη εποχή
Σύνολο	59,3	37,8	33,6	32,1	29,3
Φύλο					
Ανδρας	59,3	23,7	35,6	29	31,1
Γυναίκα	58,9	48,6	31,6	35,6	28,1
Άλλο**	71,4	64,3	42,9	7,1	21,4
Ηλικία					
18-24	55,6	40,3	35,1	32,1	28,9
25-29	65,4	33,6	31,1	32,2	30
Εκπαίδευση					
Σπουδάζουν ακόμα	58,8	40,1	34,9	31,5	28,6
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	56,7	34	30,9	41,2	27,8
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	62,8	34,2	32,2	29,1	31,7

Αστικότητα					
Έως 2.500 κάτοικοι	74,2	36,6	33,3	29	26,9
2.500 - 50.000 κάτοικοι	56,6	38,2	36,5	34,7	24,3
Άνω των 50.000 κατοίκων	57,7	37,7	31,4	30,9	33,9
Ευρωπαϊκή πολιτειότητα					
Χαμηλή	61,3	26,6	33,9	36,3	20,2
Ουδέτερη	62,2	45,6	30,9	34,6	25,3
Υψηλή	57,6	37,3	35,5	29,2	33,8
Οικονομική κατάσταση					
Χαμηλή	63,4	29,3	34,1	31,7	30,9
Ουδέτερη	60,8	38,8	33,8	32,9	26,2
Υψηλή	56,8	39,5	33,5	31,9	30,6

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

Ερ. Σε ποιους στόχους πιστεύετε ότι πρέπει να δώσει προτεραιότητα η Ευρωπαϊκή Ένωση για να υποστηρίξει το μέλλον των νέων;

Επιλέξτε μέχρι 3 (%) [συνέχεια]

	Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή πιο προσωποποιημένων και συμμετοχικών μεθόδων μάθησης σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης	Η πρόσβαση των νέων σε βιώσιμες και υψηλής ποιότητας θέσεις εργασίας στις αγροτικές περιοχές	Η αύξηση της συμμετοχής των νέων στις εκλογές και στα όργανα λήψης αποφάσεων	Η ενδυνάμωση των νέων ώστε να αντιμετωπίζουν κριτικά και υπεύθυνα τη χρήση και την παραγωγή πληροφορίας
Σύνολο	22,9	21,3	20,5	16,1
Φύλο				
Ανδρας	22,2	32,9	26,6	17,4
Γυναίκα	22,6	12	15,3	15,5
Άλλο**	50	7,1	21,4	0
Ηλικία				
18-24	23,5	19,2	20,7	15,3
25-29	21,9	24,7	20,1	17,3
Εκπαίδευση				
Σπουδάζουν ακόμα	21,8	18,9	20,3	15,5
Μέχρι Μεταλυκειακή εκπαίδευση	25,8	24,7	15,5	18,6
Μέχρι τριτοβάθμια εκπαίδευση	24,6	24,6	23,1	16,1

Αστικότητα				
Έως 2.500 κάτοικοι	24,7	21,5	22,6	12,9
2.500 - 50.000 κάτοικοι	22,9	23,6	17,4	18,4
Άνω των 50.000 κατοίκων	22,4	19,4	22,4	15
Ευρωπαϊκή πολιειότητα				
Χαμηλή	20,2	27,4	24,2	14,5
Ουδέτερη	26,3	20,7	16,1	14,7
Υψηλή	22,6	20,1	21,8	17
Οικονομική κατάσταση				
Χαμηλή	22	20,3	24,4	18,7
Ουδέτερη	21,5	21,9	20,7	15,2
Υψηλή	23,8	21,2	19,4	15,7

** Τα συμπεράσματα είναι ενδεικτικά λόγω μικρού αριθμού των ατόμων που επέλεξαν την απάντηση «Άλλο» (N=14).

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ,
ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ, ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗΣ ΚΑΙ ΝΕΟΛΑΙΑΣ

Με συγχρηματοδότηση από το
έργο "Ευρωπαϊκό Έτος Νεολαίας 2022"
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Επιτελική
Δομή ΕΣΠΑ
Τομέα Παιδείας

ΕΚ
ΚΕ

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ
ΕΡΕΥΝΩΝ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΔΩ ΤΩΡΑ

Εστρατεία της νεολαίας
για την απασχόληση
της δημιουργίας